

Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу әдістемесін бекіту туралы

Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2014 жылғы 21 қазандағы № 3-3/539 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2014 жылы 25 қарашада № 9901 тіркелді

Қазақстан Республикасы «Асыл тұқымды мал шаруашылығы туралы» 1998 жылғы 9 шілдедегі Заңының 13-бабының 7) тармақшасына сәйкес **БҰЙЫРАМЫН:**

1. Қоса беріліп отырған мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу әдістемесі бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Мал шаруашылығы өнімдерін өндіру және қайта өңдеу департаменті заңнамада белгіленген тәртіппен осы бұйрықтың Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде мемлекеттік тіркелуін және бұқаралық ақпарат құралдарында ресми жариялануын қамтамасыз етсін.

3. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің Жауапты хатшысына (А.Қ. Евниев) жүктелсін.

4. Осы бұйрық алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Министр

А. Мамытбеков

Қазақстан Республикасы
Ауыл шаруашылығы
министрінің
2014 жылғы 21 қазандағы
№ 3-3/539 бұйрығымен
бекітілген

Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу әдістемесі

Жалпы ережелер

1. Осы Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу әдістемесі (бұдан әрі – Әдістеме) «Селекциялық жетістіктерді қорғау туралы» Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 13 шілдедегі Заңының 10 бабының 2 тармағына және «Асыл тұқымды мал шаруашылығы туралы» Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 9 шілдедегі Заңының 13-бабының 7)

тармақшасына сәйкес әзірленді және мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізуді айқындайды.

2. Осы Әдістемеде мынадай негізгі ұғымдар пайдаланылады:

1) патентке қабілеттілігі - жануарлардың шығарылған тұқымдарының, ішкі тұқымдық (аймақтық) және зауыттық үлгілерінің, зауыттық желілерінің, тұқым топтарының, құстар кростарының жаналық, ерекшелік, біртектілік және тұрақтылық өлшемдеріне сәйкестігі;

2) сынықтан өткізу - болжанып отырған селекциялық жетістіктің негізгі селекциялық белгілер мен ең аз құрылымдық бірліктерге сәйкестігіне бағалау;

3) байқаудан өткізу - болжанып отырған жаңа селекциялық жетістікті патент қабілеттілігіне сәйкестігін тексеру.

3. Тұқымды сынақтан және байқаудан өткізу Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Тұқымдарды сынақтардан және байқаулардан өткізу жөніндегі мемлекеттік комиссиясымен (бұдан әрі – Комиссия) Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 9 шілдедегі Заңының 13-бабының 22) тармақшасына сәйкес жүргізіледі.

4. Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу бойынша жұмыстың қорытындылары Комиссия төрағасы бекітетін қорытынды ретінде рәсімделеді.

5. Мал шаруашылығындағы селекция жетістіктерін байқаудан өткізу бойынша қорытындысы үш данада ұсынылады.

2. Ауыл шаруашылығы малдары мен

мамық жүнді аңдарға сынақ жүргізу

6. Ірі қара малды (*Bos primigenius* Bojanus) сынақтан өткізген кезде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кемінде 6 айлық 50 қашар және 50 еркек тана, 50 құнажын (5-6 ай буаздылықтағы) және 24 айлық 20 бұқа іріктеледі. Жануарлардың ұрпақ сапасы бойынша көбінесе бағалаудан өтпеген жас өндіруші бұқалардан кездейсоқ таңдау әдісімен іріктеу өткізіледі.

Егер типтік емес жануарлар саны сапалық белгілері бойынша 6%-дан (сынауға 50 бас тандап алған), 3 және 2 % (сәйкесінше 100-200 бас) кем емес, ал сандық белгілері бойынша сыналатын тұқымның вариация коэффициенті жалпыға мәлім тұқым көрсеткішінен 1,4 есе аспаған жағдайда ғана, ірі қара малдың тұқымы біртекті және тұрақты болып есептеледі. Ерекшелік селекцияланып жатқан сандық белгілердің математикалық нақтылықпен құрбыларынан (құрбыластарынан) асып түсетін және сапалық белгілерінде анық айырмашылықтардың ерекшеліктерімен айқындалады.

Ірі қара малдың есебін осы Әдістемеге 1-қосымшаға сәйкес ірі қара малдың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және батапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 2-қосымшаға сәйкес ірі қара мал белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

7. Қойларды (*Ovis L*) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде 100 аналық және 30 қошқар, 100 тұсақ пен 100 еркек тоқты іріктеледі.

Егер типтік емес дарақтардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 5%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,6 есе аспаған жағдайда ғана қойдың тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Қойдың есебін осы Әдістемеге 3-қосымшаға сәйкес қойдың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және батапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 4-қосымшаға сәйкес қой белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

8. Ешкілерді (*Capra aegagrus Erxleben*) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде бағаланатын тұқымнан кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде 2,5 және одан да жоғары жастағы 10 теке мен 40 аналық ешкі және 12-18 айлық 60 еркек лақ пен 60 ұрғашы лақ с а н а п а л ы н а д ы .

Егер типтік емес дарақтардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 9%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,6 есе аспаған жағдайда ғана ешкілердің тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Ешкілердің есебін осы Әдістемеге 5-қосымшаға сәйкес ешкілердің сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және батапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 6-қосымшаға сәйкес ешкі белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

9. Шошқаларды (*Sus scrofa L*) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым

белгілерінің айқындылық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде 36 айлықтан асқан 50 аналық пен 20 қабан, сонымен бірге салмағы 100-ға жеткен бір туылымдағы 400 бас төл алынады.

Егер типтік емес дарактардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 4%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,6 есе аспаған жағдайда ғана шошқалардың тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Шошқалардың есебін осы Әдістемеге 7-қосымшаға сәйкес шошқалардың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және батапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 8-қосымшаға сәйкес шошқа белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

10. Жылқыларды (*Eguus Caballus L*) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде 2,5 жастағы 10 ұрғашы және 10 еркек құлын, 5 жастан жоғары 20 бие мен 5 айғыр санап алынады.

Егер типтік емес дарактардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 5%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,5 есе аспаған жағдайда ғана жылқылардың тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Жылқылардың есебін осы Әдістемеге 9-қосымшаға сәйкес жылқылардың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және батапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 10-қосымшаға сәйкес жылқы белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

11. Түйелерді (*Camelus*) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде 2,5 жастағы 8 ұрғашы және 8 еркек мал, 5 жастағы 15 інген мен 3 бура санап алынады.

Егер типтік емес дарактардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 7%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,5 есе аспаған жағдайда ғана түйелердің тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Түйелердің есебін осы Әдістемеге 11-қосымшаға сәйкес түйелердің сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 12-қосымшаға сәйкес түйе белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

12. Қаздарды (*Anser anser L.*) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде бір күндік 30 еркек және 30 ұрғашы балапан, 9 апталық 30 еркек және 30 ұрғашы балапан, 52 аптадан асқан 15 қораз бен 45 мекиен қаздар және кездейсоқ таңдау әдісімен алынған 50 жұмыртқа алынады.

Егер типтік емес дарақтардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 10%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,6 есе аспаған жағдайда ғана қаздардың тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Қаздардың есебін осы Әдістемеге 13-қосымшаға сәйкес қаздардың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 14-қосымшаға сәйкес қаз белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

13. Үйректерді (*Anas platyrhynchos L.*) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде бір күндік 50 еркек және 50 ұрғашы балапан, 7 апталық 50 еркек және 50 ұрғашы балапан, 52 аптадан асқан 20 қораз бен 80 мекиен үйрек және кездейсоқ таңдау әдісімен алынған 100 жұмыртқа алынады.

Егер типтік емес дарақтардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 10%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,6 есе аспаған жағдайда ғана үйректердің тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Үйректердің есебін осы Әдістемеге 15-қосымшаға сәйкес үйректердің сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 16-қосымшаға сәйкес үйрек белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер

кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

14. Тауықтар (*Gallus gallus L.*) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде 100 жұмыртқа, бір күндік 50 еркек және 50 ұрғашы балапан, 5 апталық ет бағытындағы 50 еркек және 50 ұрғашы балапан, 52 аптадан асқан 15 қораз бен 100 мекиен алынады.

Егер типтік емес дарақтардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 10%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,6 есе аспаған жағдайда ғана тауықтардың тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Тауықтардың есебін осы Әдістемеге 17-қосымшаға сәйкес тауықтың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және батапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 18-қосымшаға сәйкес тауық белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

15. Күре тауықтарды (*Mellegris galloravo*) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде бір күндік 50 еркек және 50 ұрғашы балапан, 16 апталық 30 еркек және 30 ұрғашы балапан, 50 аптадан асқан 20 қораз бен 50 мекиен түйетауық және кездейсоқ таңдау әдісімен алынған 50 жұмыртқа алынады.

Егер типтік емес дарақтардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 10%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,6 есе аспаған жағдайда ғана күре тауықтардың тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Күре тауықтардың есебін осы Әдістемеге 19-қосымшаға сәйкес күре тауықтардың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және батапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 20-қосымшаға сәйкес күре тауық белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

16. Мысыр тауықтарды (*Numida meleagris L.*) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде бір күндік 50 еркек және 50 ұрғашы балапан, 10

апталық 50 еркек және 50 ұрғашы балапан, 52 аптадан асқан 20 қораз бен 50 мекиен және кездейсоқ таңдау әдісімен алынған 50 жұмыртқа алынады.

Егер типтік емес дарақтардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 10%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,6 есе аспаған жағдайда ғана мысыр тауықтарының тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Мысыр тауықтарының есебін осы Әдістемеге 21-қосымшаға сәйкес мысыр тауықтардың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 22-қосымшаға сәйкес мысыр тауық белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

17. Қара түлкіні (*Alorox lagopus L.*) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде ұқпақ берудегі бір циклда туылған 6-7 айлық 50 еркек және 50 ұрғашы құндыздан кем емес алынады.

Егер типтік емес дарақтардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 5%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,5 есе аспаған жағдайда ғана қара түлкінің тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады. Егер жануардың бояуы доминантты генмен берілген болса, айырмашылықты бағалаған кезде олардың басқа түстермен қатынасы белгіленеді, ал бояу белгісі бойынша біркелкілікті бағалау жүргізілмейді.

Егер ұсынылып отырған тұқымның бояуы бұрын белгілі емес мутациямен немесе гендер комбинациясымен ұштастырылса, ұсынушы тұқымның генотипін растайтын қ ұ ж а т е н г і з е д і .

Қара түлкінің есебін осы Әдістемеге 23-қосымшаға сәйкес қара түлкінің сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 24-қосымшаға сәйкес қара түлкі белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

18. Құндыздарды (*Martes zibellina L.*) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде ұқпақ берудегі бір циклда туылған 6-7 айлық 50 еркек және 50 ұрғашы құндыз алынады.

Егер типтік емес дарақтардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 5%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,5 есе аспаған жағдайда ғана құндыздардың тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Егер құндыздың бояуы доминантты генмен берілген болса, айырмашылықты бағалаған кезде олардың басқа түстермен қатынасы белгіленеді, ал бояу белгісі бойынша біркелкілікті бағалау жүргізілмейді.

Егер ұсынылып отырған тұқымның бояуы бұрын белгілі емес мутациямен немесе гендер комбинациясымен ұштастырылса, ұсынушы тұқымның генотипін растайтын қ ұ ж а т е н г і з е д і .

Құндыздардың есебін осы Әдістемеге 25-қосымшаға сәйкес құндыздардың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және батапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 26-қосымшаға сәйкес құндыз белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

19. Үй итін (*Canis Familiaris L.*) (ұлттық жануарлар тұқымына жататын қазақы ит тұқымдары – «Тазы», «Төбет», сонымен қатар басқа да үй иттері) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде 12-14 айлығындағы 40 төбет пен 40 қаншық және 36-40 айлығындағы 10 төбет пен 30 қаншық санап алынады.

Егер типтік емес дарақтардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 5%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,5 есе аспаған жағдайда ғана үй итінің тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Үй итінің есебін осы Әдістемеге 27-қосымшаға сәйкес үй итінің сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және батапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 28-қосымшаға сәйкес үй итінің белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

20. Бал араларды (*Apis mellifera L.*) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде әр аналық арадан 10 арадан 100 ара, 10 тумайтын аналық ара, бір топтамадан алынған 20 аталық ара және кездейсоқ таңдау әдісімен 10 туған аналық

Егер типтік емес дарақтардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 10%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,6 есе аспаған жағдайда ғана бал араның тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Бал аралардың есебін осы Әдістемеге 29-қосымшаға сәйкес бал арасының сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және батапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 30-қосымшаға сәйкес бал ара белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

21. Тұқы балығы (*Surginus sagrio* L.) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде екінші уылдырық шашқан 50 ұрғашы, 50 еркек балық алынады, ал өлшеу және белгілерін бағалау үшін 11-ден 17-50-ге шекті екі жастағылар алынады.

Егер типтік емес дарақтардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 4%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,6 есе аспаған жағдайда ғана тұқы балығының тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Тұқы балығының есебін осы Әдістемеге 31-қосымшаға сәйкес тұқы балығының сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және батапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 32-қосымшаға сәйкес тұқы балық белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

22. Мөлдір бахтақты (*Oncorinchus mykiss* Walbaum) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде екінші уылдырық шашқан 50 ұрғашы, 50 еркек балық алынады.

Егер типтік емес дарақтардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 4%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,6 есе аспаған жағдайда ғана мөлдір бахтақтының тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Мөлдір бахтақтының есебін осы Әдістемеге 33-қосымшаға сәйкес мөлдір бахтақтының сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі,

линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 34-қосымшаға сәйкес мөлдір бахтақты белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді;

23. Бұғыны (*Cervus elaphus sibiricus* Severtzov) сынақтан өткізу кезінде бағаланатын тұқым белгілерінің айқындылық дәрежесінің патентке қабілеттігін бағалау үшін кездейсоқ таңдау әдісімен кемінде 18 айлық 35 еркек, 35 ұрғашы марал; 24 айлық тұмса марал; 2,5 жасар 35 ұрғашы, 3,5 жасар 35 еркек марал және 20 бас ұрықтандырушы м а р а л а л ы н а д ы .

Егер типтік емес дарақтардың саны сапалық белгілер бойынша зерттеліп отырған мал басынан 6%-дан артық емес, ал сандық белгілері бойынша вариация коэффициенті қолда бар жалпыға белгілі тұқымнан 1,6 есе аспаған жағдайда ғана бұғы тұқымы біртекті және тұрақты деп танылады.

Бұғының есебін осы Әдістемеге 35-қосымшаға сәйкес бұғының сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесіне сәйкес сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдар бойынша (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) осы Әдістемеге 36-қосымшаға сәйкес бұғы белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесінде (түсініктемелер мен әдістер) көрсетілген әдістерді қолдана отырып, жүргізеді.

3. Ауыл шаруашылығы малдары мен

мамық жүнді аңдарға байқау жүргізу

24. Қорғалатын селекциялық жетістіктер бойынша байқау жүргізудің негізі ретінде малдардың орта шығу тегі болуы және олардың экстерьер мен дене пішінінің ұқсастығы, ұрпақтарына тұрақты беріліп отыратын өнімділігінің деңгейі мен басқа да көрсеткіштері, селекциялық жетістіктерді құру жоспарына сай келетін сандық және с а п а л ы қ қ ұ р а м ы б о л у ы .

25. Мал шаруашылығындағы селекциялық жетістіктердің қорғалатын санатына байқау жүргізгенде осы Әдістеменің 37-қосымшасына сәйкес мал шаруашылығындағы селекциялық жетістіктердің қорғалатын санатынан талап етілетін сандық және сапалық көрсеткіштер қ о л д а н ы л а д ы .

26. Сынақ өткізуге ұсынылған мал шаруашылығындағы селекциялық жетістіктерге байқау жүргізгенде ауыл шаруашылығы малдарының түрлері бойынша құрылымдық

бірліктің ең аз көрсеткіші осы Әдістеменің 38-қосымшасына сәйкес талап етіледі.

4. Қорытынды ережелер

27. Мал шаруашылығындағы селекциялық жетістіктер патентке қабілеттігінің шарттарына сәйкес келген жағдайда, Комиссия осы Әдістеменің 39-қосымшадағы нысанға сәйкес мал шаруашылығындағы селекциялық жетістіктердің патентке қабілеттілігі туралы оң қорытынды рәсімдейді.

28. Егер сараптама өткізген кезде ұсынылып отырған мал шаруашылығындағы жаңа селекциялық жетістіктер патентке қабілеттігінің шарттарына сәйкес келмегені анықталса, Комиссия осы Әдістеменің 40-қосымшадағы нысанға сәйкес мал шаруашылығындағы селекциялық жетістіктердің патентке қабілеттігі туралы теріс қорытынды рәсімдейді.

Мал шаруашылығы
саласындағы
селекциялық жетістіктерді
сынақтардан және
байқаулардан өткізу әдістемесіне
1-қосымша

Ірі қара малдың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№	Белгілер	Көрініс беру дәрежесі	Индекс
1.	1. Жануар: негізгі түсі (*)	а қ	1
		с ұ р	2
		а қ с а р ы ¹⁾	3
		ж и р е н	4
		қ ы з ы л	5
		қ ы з ы л ш у б а р	6
		қ ы з ы л б у ы р ы л ²⁾	7
		к о ш қ ы л қ ы з ы л ⁴⁾	8
		қ у қ ы л с ұ р ғ ы л т	9
		қ о н ы р ⁵⁾	10
		кара ⁶⁾ кара бурыл ⁷⁾	11
2.	Жануар: (*) қосымша бояудың болуы	ж о қ	1
		бар	9

3.	3. Мал : қосымша бояу (*)	а қ с ұ р ж и р е н қ ы з ы л қ у қ ы л с а р ғ ы л т қ о ң ы р қ а р а	1 2 3 4 5 6 7
4.	4. Жануар: басындағы қосымша бояу (*)	ж о қ көздің айналасында (көзілдірік) танау айнасының айналасында (сақина)) көздің айналасында және бастың басқа да бөліктерінде танау айнасының айналасында және бастың басқа бөліктерінде бастың басқа бөліктерінде бастың барлық бөліктерінде	1 2 3 4 5 6 7
5.	5. Жануар: дене тұрқындағы қосымша бояу (*)	ж о қ дене тұрқының жоғарғы жағында дене тұрқының төменгі бөлігінде бүкіл дене тұрқында	1 2 3 4
6.	6. Жануар: денедегі қосымша бояудың конфигурациясы	ж о л а қ т ы б е л д е у л і өзгеше	1 2 3
7.	7. Жануар: аяғындағы қосымша бояу	б а р ж о қ	1 9
8.	8. Жануар: құйрығындағы қосымша бояу	ж о қ б а р	1 9
9.	9. Еркек тана: туғандағы тірі салмағы (*)	к і ш і о р т а ш а ү л к е н	3 5 7
10.	10. Қашар: туғандағы тірі салмағы (*)	к і ш і о р т а ш а ү л к е н	3 5 7
11.	11. Еркек тана: 15 айлығындағы тірі салмағы(*)	к і ш і о р т а ш а ү л к е н	3 5 7
12.	12. Қашар : 18 айлығындағы тірі салмағы (*)	к і ш і о р т а ш а ү л к е н	3 5 7
13.	13. Қашар : физиологиялық жетілген жасы	е р т е о р т а ш а к е ш	3 5 7
14.	14. Өндіруші бұқа: тірі салмағы (2-жаста) (*)	к і ш і о р т а ш а ү л к е н	3 5 7

15	15.Сиыр: тірі салмағы (*) (бірінші туған соң) (*)	к і ш і о р т а ш а үлкен	3 5 7
16	16. Сиыр басы: қырынан (*)) ( )	о й ы с т у р а д ө н е с	1 2 3
17	17. Өндіруші бұқаның басы: ұзындығы (*)	қ ы с қ а о р т а ш а ұзын	3 5 7
18	18. Сиырдың басы: ұзындығы (*)	қ ы с қ а о р т а ш а ұзын	3 5 7
19	19. Өндіруші бұқаның маңдайы: ені (*)	т а р о р т а ш а к е ң	3 5 7
20	20. Сиырдың маңдайы: ені (*)	т а р о р т а ш а к е ң	3 5 7
21	21. Сиырдың желке шудасы: қырынан (*) (+)	о й ы с т ү з у дөңес	1 2 3
22	22. Сиырдың мүйізі: бар болуы (*)	ж о қ бар	1 9
23	23. Сиырдың мүйізі: орналасуы (*)) (+)	жан-жаққа бағытталған жоғары бағыттталып майысқан жан-жаққа жоғары бағыттталып «көсіле» май ы с қ а н жоғары бағыттталып, алдына қарай м а й ы с қ а н алға қарай бағыттталған жан-жаққа бағыттталған жоғары және т ө м е н алға қарай бағыттталып, жан-жаққа м а й ы с қ а н алға қарай бағыттталып, жоғары қарай «көселе» майысқан алға қарай бағыттталып, «көселе» м а й ы с қ а н сәл төмен бағыттталған жан-жаққа бағыттталған, алға қарай және жоғары жоғары бағыттталып, артқа қарай майысқан	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
24	24. Сиырдың мүйізі:ұзындығы	қ ы с қ а о р т а ш а ұзын ¹⁰⁾	8) 3 9) 5 7

25	35. Өндіруші бұқаның кеудесі: ені (*)	т а р о р т а ш а кең	3 5 7
26	36. Сиырдың кеудесі: ені (*)	т а р о р т а ш а кең	3 5 7
27	37. Өндіруші бұқаның кеудесі: кеуде сүйегінің ені (+) (*) Тек сүтті, етті-сүтті тұқымды малдарды бағалағанда ғана есептеледі (бұдан әрі -ЕС)	т а р о р т а ш а к е ң	3 5 7
28	38. Сиырдың кеудесі: кеуде сүйегінің ені (ЕС)	т а р о р т а ш а к е ң	3 5 7
28	39. Өндіруші бұқаның кеудесі: ойысы (*)	т а я з о р т а ш а терең	3 5 7
30	40. Сиырдың кеудесі: ойысы (*)	т а я з о р т а ш а терең	3 5 7
31	41. Өндіруші бұқаның кеудесі: құлаштағанда (*)	т а я з о р т а ш а терең	3 5 7
32	42. Сиырдың кеудесі: құлаштағанда (*)	т а я з о р т а ш а терең	3 5 7
33	43. Өндіруші бұқаның омырауы: дамуы	н а ш а р о р т а ш а к ү ш т і	1 1) 3 5 7
34	44. Сиырдың арқасы: ені	т а р о р т а ш а ¹⁴⁾ кең ¹⁵⁾	1 1) 3 5 7
35	45. Өндіруші бұқаның құйымшағы: ұзындығы (*)	қ ы с қ а о р т а ш а ұзын	3 5 7
36	46. Сиырдың құйымшағы: ұзындығы (*)	қ ы с қ а о р т а ш а ұзын	3 5 7
37	47. Өндіруші бұқаның арты: мықын ені (*)	т а р о р т а ш а кең	3 5 7
38	48. Сиырдың арты: мықын ені (*)	т а р о р т а ш а кең	3 5 7
		т а р о р т а ш а	

39	Өндіруші бұқаның арты: жамбас пен ортан жіліктің буындалған жернің ені (*)	к е ң	3 5 7
40	Сиырдың арты: жамбас пен ортан жіліктің буындалған жернің ені (*)	т а р о р т а ш а к е ң	3 5 7
41	51. Өндіруші бұқаның арты: орташа құлаштағанда(*) (+)	к і ш і о р т а ш а ү л к е н	3 5 7
42	52. Сиырдың арты: орташа құлаштағанда(*)	к і ш і о р т а ш а ү л к е н	3 5 7
43	53. Еркек таналар мен қашарлар: толымдылығы (+) етті тұқымды малдарды бағалағанда ғана (бұдан әрі - Е)	ж о қ б а р	1 9 16)
44	54. Сиырдың жамбасы: орналасуы (ЕС)	к ө т е р і ң к і т у р а салбыраған	3 5 7
45	55. Өндіруші бұқаның жамбасы: ені (*)	т а р о р т а ш а кең	3 5 7
46	56. Сиырдың жамбасы: ені (*)	т а р о р т а ш а кең	3 5 7
47	57. Өндіруші бұқаның дене тұрқы: ұзындығы (*) (+)	қ ы с қ а о р т а ш а ұзын	3 5 7
48	58. Сиырдың дене тұрқы: ұзындығы (*)	қ ы с қ а о р т а ш а ұзын	3 5 7
49	59. Өндіруші бұқаның дене тұрқы: тереңдігі (*)	т а я з о р т а ш а терең	3 5 7
50	60. Сиырдың дене тұрқы: тереңдігі (*)	т а я з о р т а ш а терең	3 5 7
51	61. Сиырдың тұяғы: бұрышы (ЕС) (*) (+)	ү ш к і р қ а л ы п т ы доғал	3 5 7
52	62. Сиырдың тұяғы: бояуы (*)	с ұ р с а р ы к о ң ы р кара	1 2 3 4
53	Сиырдың тұяғы: бояудың қарқындылығы	а ш ы қ о р т а ш а тұйық	1 5 9

54	64. Өндіруші бұқаның терісі: қалыңдығы (*)	ж ұ қ а о р т а ш а қ а л ы ң	3 5 7
55	65. Сиырдың терісі: қалыңдығы (*)	ж ұ қ а о р т а ш а қ а л ы ң	3 5 7
56	66. Сиырдың желіні: артқы бөліктерінің орналасу биіктігі (*) (+) (ЕС)	т ө м е н о р т а ш а б и і к	3 5 7
57	67. Сиырдың желіні: сүт айнасының ені (+) (*) (ЕС)	т а р о р т а ш а к е ң	3 5 7
58	68. Сиырдың желіні: алдыңғы бөліктерінің ұзындығы (*) (ЕС)	қ ы с қ а о р т а ш а ұ з ы н	3 5 7
59	69. Сиырдың желіні: алдыңғы емшектерінің орналасуы (ЕС)	т а р о р т а ш а к е ң	3 5 7
60	70. Сиырдың желіні: алдыңғы емшектерінің ұзындығы (*) (ЕС)	қ ы с қ а о р т а ш а ұ з ы н	3 5 7
61	71. Сиырдың жіліншігі: орамы (*)	к і ш і о р т а ш а ү л к е н	3 5 7
62	72. Сиырдың сүттілігі	ө т е т ө м е н о р т а ш а ж о ғ а р ы ө т е ж о ғ а р ы	1 3 5 7 9
63	73. Сүт беру қарқындылығы (ЕС)	ө т е т ө м е н о р т а ш а ж о ғ а р ы ө т е ж о ғ а р ы	1 3 5 7 9
64	74. Сүт: майлылығы (ЕС)	ө т е т ө м е н о р т а ш а ж о ғ а р ы ө т е ж о ғ а р ы	1 3 5 7 9
65	75. Сүт: құрамындағы ақуыз белка (ЕС)	ө т е т ө м е н о р т а ш а ж о ғ а р ы ө т е ж о ғ а р ы	1 3 5 7 9

«(*)» - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс; «(+))» - суреттермен сүймеленеді;

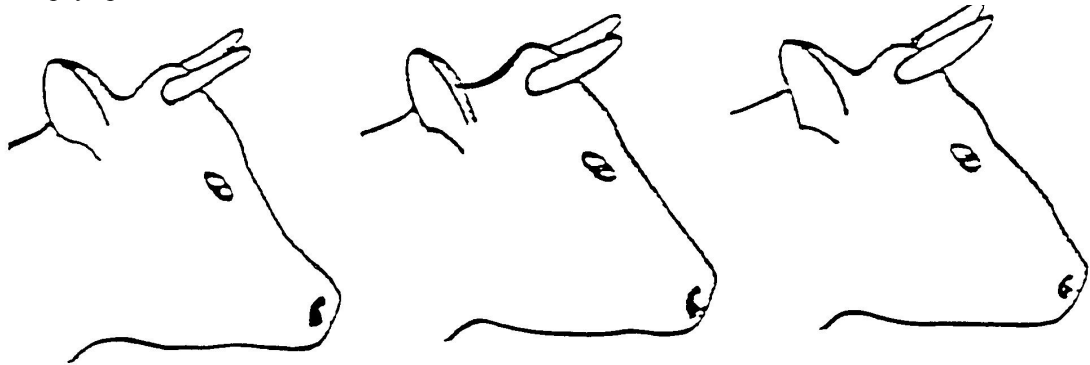
- 1) Шароле тұқымына тән;
- 2) Қазақтың ақ бас, герефорд және қырдың қызыл сиыры тұқымына тән;
- 3) Қорған симментал (қызыл ала тұқым аралық тұрпатына) сиырытұқымына тән;
- 4) Бестужев және Санта-гертруда тұқымдарына тән;
- 5) Алатау тұқымына тән;
- 6) Галловей және Абердин-ангус тұқымдарына тән;
- 7) Шортгорн және Әулие ата (сүтті сиырдың қара ала тұрпатына) тұқымдарына тән.
- 8) Джерсей және Шортгорн тұқымдарына тән;
- 9) Симментал, Алатау, Қырдың қызыл, Әулие ата, Сычев, Холгомор және Қара-ала сиыры тұқымдарына тән;
- 10) Айршир, Бестужев және Қазақтың ақ бас және Қалмақ сиыры тұқымдарына тән;
- 11) Якут және Бурят малына тән;
- 12) Қара-ала, Ярослав и Қырдың қызыл, Әулие ата және Қалмақ тұқымдарына тән;
- 13) Симментал, Герефорд және Қазақтың ақ бас және Әулиекөл сиыры тұқымдарына тән;
- 14) Қызыл, Ярослав, Қырдың қызыл, Симментал, Алатау, Әулие ата, Санта-гертруда және Қалмақ тұқымдарына тән;
- 15) Симментал, Герефорд, Қазақтың ақ бас, Әулиекөл, Шортгорн Абергин-ангус және Галловей тұқымдарына тән.
- 16) Шароле тұқымына тән

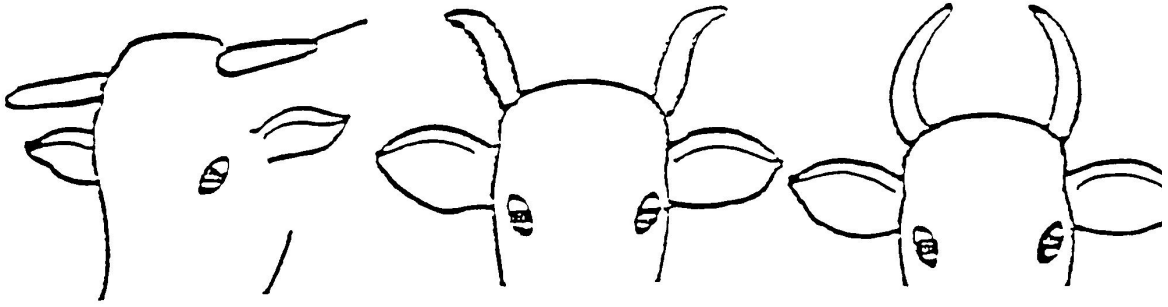
Мал шаруашылығы
саласындағы
селекциялықжетістіктерді
сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
2-қосымша

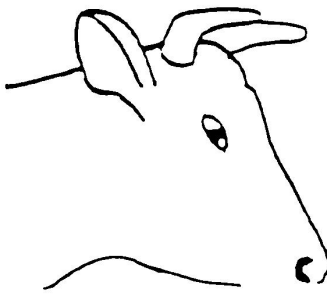

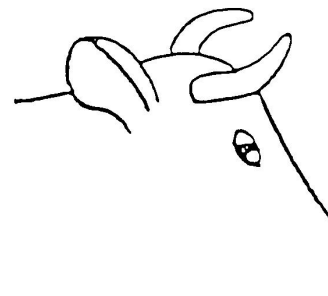
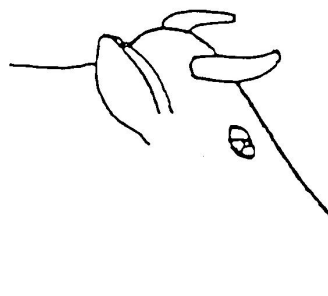

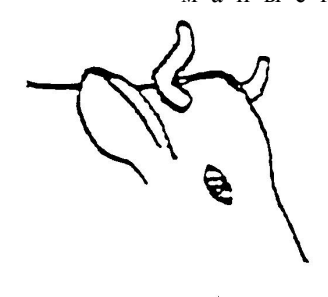

Ірі қара малдың белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде баспылыққа алуға арналған Индекстер кестесі

№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіштер	Сандық көрсеткіштер	Ин

1.	К 1. Жануар: негізгі бояуы (Түсі)	6 айлық еркек таналар мен қашарлардың түк жамылғысының түсі бойынша бағалан.			
2.	К 2. Жануар: қосымша бояудың болуы (Түсі)	Басқа түстегі түк жамылғысының бар немесе жоқ болуына байланысты бағалан.			
3.	К 3. Жануар: қосымша бояу.	6 айлық еркек таналар мен қашарлардың денесіндегі ең аз көлемді құрайтын қосымша түстегі жамылғысымен бағаланады.			
4.	К 4. Жануар: қосымша бояудың конфигурациясы	Қосымша түстің пішінімен бағалана Жолақты конфигурация ұзындығы мен ені әртүрлі, көлденең орналасқан жолақтар болып табылады(Ш және Голштин тұқымдарына тә Белдеулі конфигурация дене тұрқын айнала қоршаған жолақтардан тұрады (Голланд және Галло тұқымдарына тән).			
5.	К 9. Еркек тана: туылғандағы тірі салмағы.	Сиыр бұзаулағаннан 6 сағаттан кейін бұзауды МемСТ 23676-79 бойынша 50 кг-ға дейін өлшей жіберілетін қателігі 0,1% аспайтын орташа классты нақтылығы бар таразыда өлшей, Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, кг:			
			Сүтті, сүтті-етті (бұдан әрі –СЕ)	Етті (бұдан әрі – Е)	
		кіші	35 –тен кем	30 -дан кем	3
		орташа	35-45	30-40	5
6.	К 10. Қашар: туылғандағы тірі салмағы	К 10. Қашар: туылғандағы тірі салмағы Анықтау 9 әдістемесі бойынша жүргізіл Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, кг:			
			СЕ	Е	
		кіші	30 –дан кем	25 тен кем	3
		орташа	31-40	25-35	5
7.	К 11. Еркек тана: 15 айлығындағы тірі салмағы	Жануарды 1000 кг-ға дейін өлшей алатын, жіберілетін қателігі 1 кг аспайтын таразыда өлше Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, кг:			
		төмен	380-ден кем	400 –дан кем	3
		орташа	380-430	400-450	5
		үлкен	430-дан жоғары	450 -ден жоғары	7
8.	К 12. Қашар: тірі салмағы	Қашарларды 1000 кг-ға дейін өлшей алатын, жіберілетін қателігі 1 кг аспайтын таразыда өлше Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, кг:			
		к і ш і	340 –тан кем	320-дан кем	3
		орташа	340-420	320-400	5
9.	К 13. Қашар: физиологиялық көріну дәрежесі	Қашардың нәтижелі ұрықтану (шағылыстыру) жасымен бағалан; Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, ай:			
		ерте	16 -дан кем		3
		орта	16-21		5

7.	жылы жасы	кеш	21 –ден жоғары	7	
10	К 14. Өндіруші бұқа: тірі салмағы	Өндіруші бұқаларды 24 айлық жасында жекелеп өше Өлшеуді 1000 кг-ға дейін өлшей алатын, жіберілетін қателігі 1 кг аспайтын таразыда жүргі Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, кг:			
			СЕ	Е	
		к і ш і	580-ден кем	550 –тен кем	3
		орташа	580-650	550-620	5
	ү л к е н	650-дан жоғары	620-нан жоғары	7	
11	К 15. Сиыр: тірі салмағы	Сиырларды алғаш бұзаулағаннан 2-3 айдан кейін жекелеп өлше Өлшеуді 1000 кг-ға дейін өлшей алатын, жіберілетін қателігі 1 кг аспайтын таразыда жүргі Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, кг:			
			ЕС	Е	
		кіші	430 –дан кем	425 –тен кем	3
		орташа	430-520	425-500	5
	ү л к е н	520-дан жоғары	500 –ден жоғары	7	
12	К 16. Сиырдың басы: қырынан	Көзбен қарау арқылы анықталады			
13					
		1 о й ы ң қ ы	2 т у р а	3 д ө ң	
	К 17. Өндіруші бұқаның басы: ұзындығы	Бағалауды 24 айлық жасында жүргізеді. Бастың ұзындығын желке шудасының ортасынан мұрын айнас дейін өлшегіш циркульмен өлшей Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
			ЕС	Е	
		қ ы с қ а	46 –дан кем	40-тан кем	3
		орташа	46-52	40-46	5
	ұ з ы н	52 –ден жоғары	46 –дан жоғары	7	
		Бағалауды алғаш бұзаулағаннан 2-3 айдан кейін жүргізеді. Бастың ұзындығын п.17 әдістемесі бойы ө л ш е й д і . Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
		ЕС	Е		

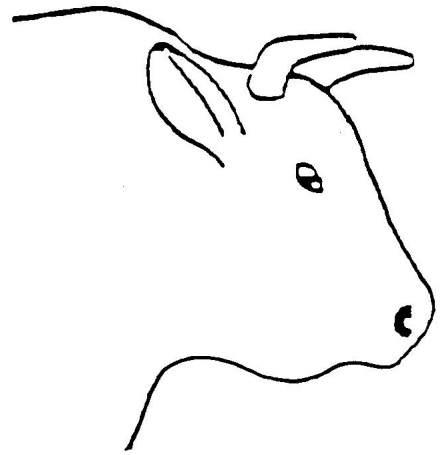
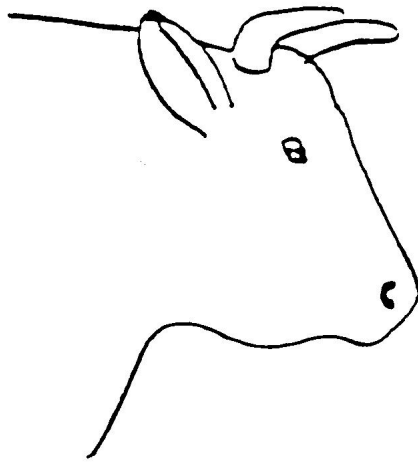
14	К 18. Сиыр басы : ұзындығы	қысқа	44-тен кем	38-ден кем	3	
		орташа	44-50	38-44	5	
		ұ з ы н	50 –ден жоғары	44-тен жоғары	7	
15	К 19 Өндіруші бұқаның маңдайы: ені	Көз орбиталарының ең алыс ара қашықтығын өлшегіш циркульмен өлше Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:				
			ЕС	Е		
		тар	20-дан кем	23 –тен кем	3	
		орташа	20-24	23-27	5	
16	К 20 Сиырдың маңдайы: ені	Өлшем 19 әдістемесі бойынша жүргізіл Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:				
			ЕС	Е		
		тар	18 –ден кем	21-ден кем	3	
		орташа	18-22	21-25	5	
		к е н	22-ден жоғары	25-ден жоғары	7	
17	К 21. Сиырдың желке шудасы: қырынан	Көзбен қарап анықталады.				
						
		1	2			
		ойыс тура дөнес				
		Көзбен қарап анықталады.				
						
		1	2			
		Жан-жаққа бағытталған	жоғары жан-жаққа	бағытталып, майысқан	жоғары «орала»	бағыттал майысқан

<p>18</p>	<p>К 23. Сиырдың мүйізі: орналасуы</p>	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: flex-start;"> <div style="text-align: center;"> <p>4</p> <p>жоғары бағытталып алға бағыталған жан-жаққа, алдына майысқан жоғары және артқа бағытта</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>5</p> </div> <div style="text-align: center;"> </div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: flex-start; margin-top: 20px;"> <div style="text-align: center;"> <p>7</p> <p>алға және майысқан бағытталған жан-жаққа</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>8</p> <p>алға «орала» бағытталып, жоғары майысқан</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>алға «орала» бағыттал майыс</p> </div> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: flex-start; margin-top: 20px;"> <div style="text-align: center;"> <p>10</p> <p>сәл төмен, бағытталған жоғары жоғары</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>11</p> <p>жан-жаққа, бағытталған алға және артқа</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>1</p> <p>бағыттал майыс</p> </div> </div>
<p>19</p>	<p>К 24. Сиырдың мүйіздері: ұзындығы</p>	<p>Көрсетілген үлгілі тұқымдарға сәйкес көзбен қарау арқылы анықтал:</p>
<p>20</p>	<p>К 25. Сиырдың мүйіздері: негізгі түсі</p>	<p>Көзбен қарау арқылы мүйіздің ортаңғы бөлігінің түсін анықтай</p>
<p>21</p>	<p>К 26. Сиырдың мүйіздері: негізгі түстің қарқындылығы</p>	<p>Мүйіздің ортаңғы бөлігінде көзбен қарау арқылы анықтал:</p>

Көзбен

карап

анықтала

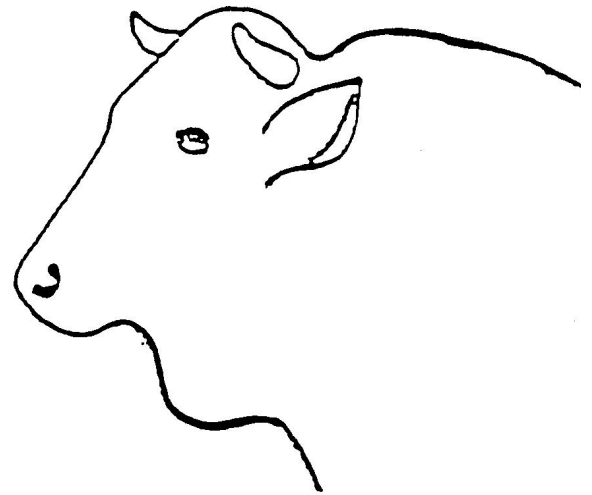
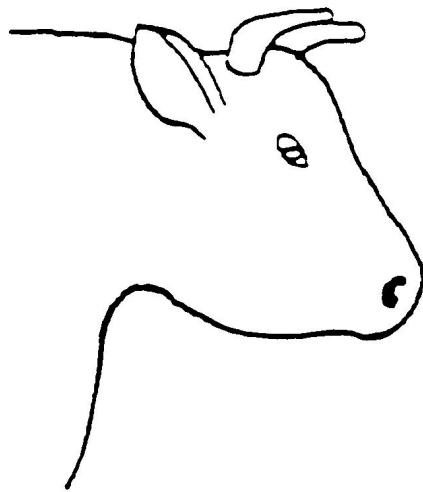
22 К 29. Өндіруші
бұқаның мойны:
қырынан

1
тура

жоғарғы

жағы

қиылы

3
төменгі

жағы

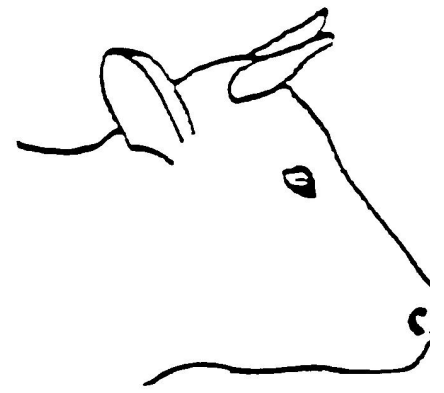
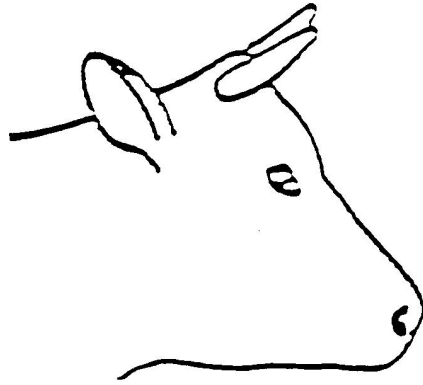
қиылған

«тұмсығым»

Көзбен

карап

анықтала

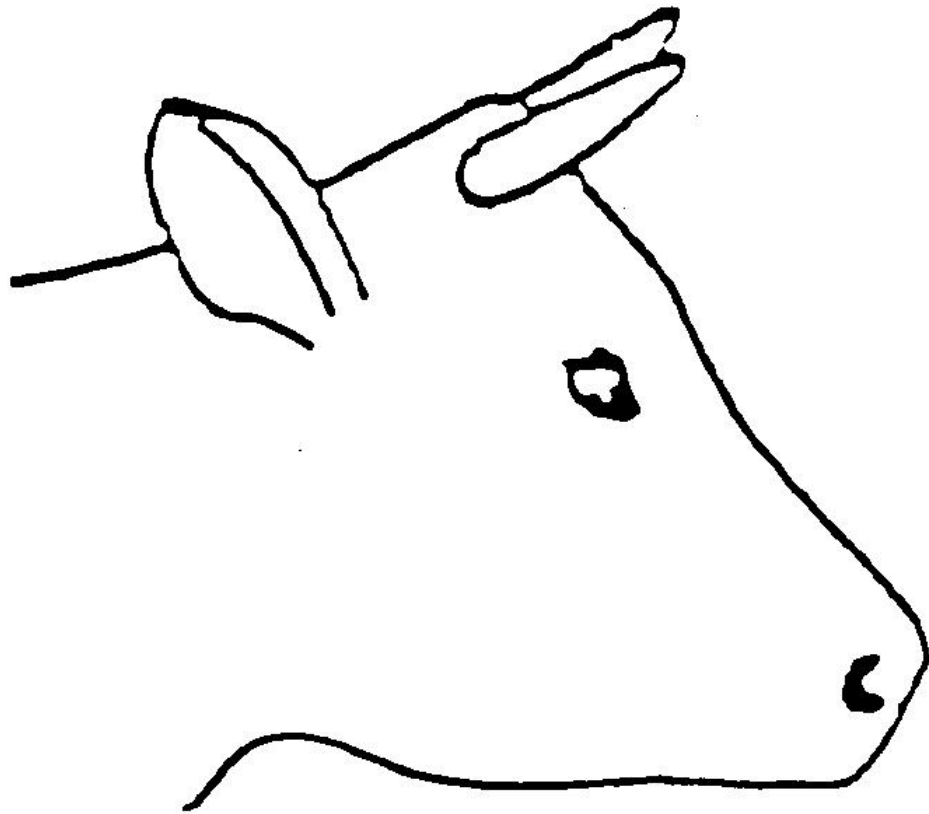
К 30. Сиярдың
23 мойны:
қырынан

1
тура

жоғарғы

2
жағы

қиылы

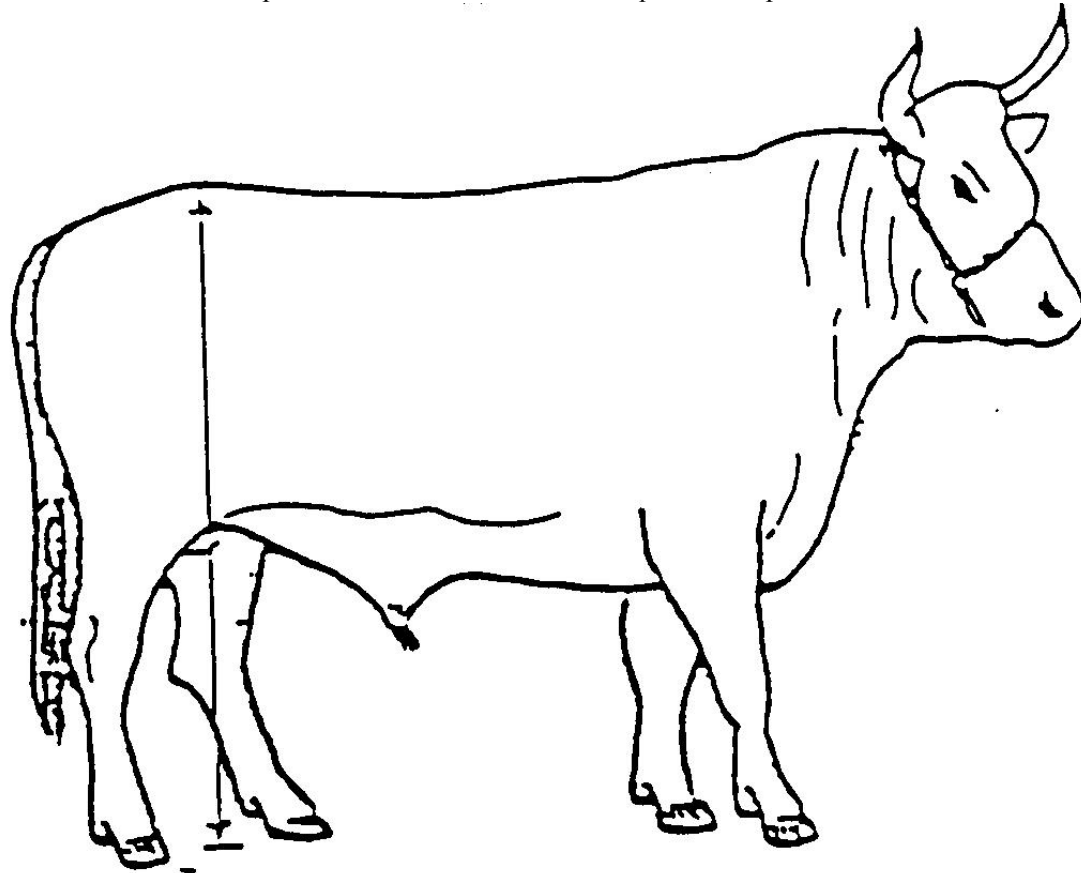

3
төменгі

жағы

қиылы

Өлшегіш таяқпен құйымшақтың ең жоғарғы нүктесімен өлшенеді.

24 К 33. Өндіруші бұқа: бойының ұзындығы

Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді,

	ЕС	С	
төмен	138-ден кем	130 –дан кем	3
орташа	138-150	130-142	5
ж о ғ а р ы	150 –ден жоғары	142 –ден жоғары	7

25 К 34. Спыр: бойының ұзындығы

Өлшем 33 әдістемесі бойынша жүргізіл
Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:

	ЕС	С	
төмен	130-дан кем	123 –тен кем	3
орташа	130-142	123-135	5
ж о ғ а р ы	142 –ден жоғары	135 -тен жоғары	7

26 К 35. Өндіруші бұқаның кеудесі ені

Жауырынның артқы бұрышына қатысты тігінен ең кең жерінде өлшегіш таяқпен өлшене
Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см

	ЕС	С	
тар	42-ден кем	47 –ден кем	3
орташа	42-51	47-56	5
кең	51-ден артық	56 –дан артық	7

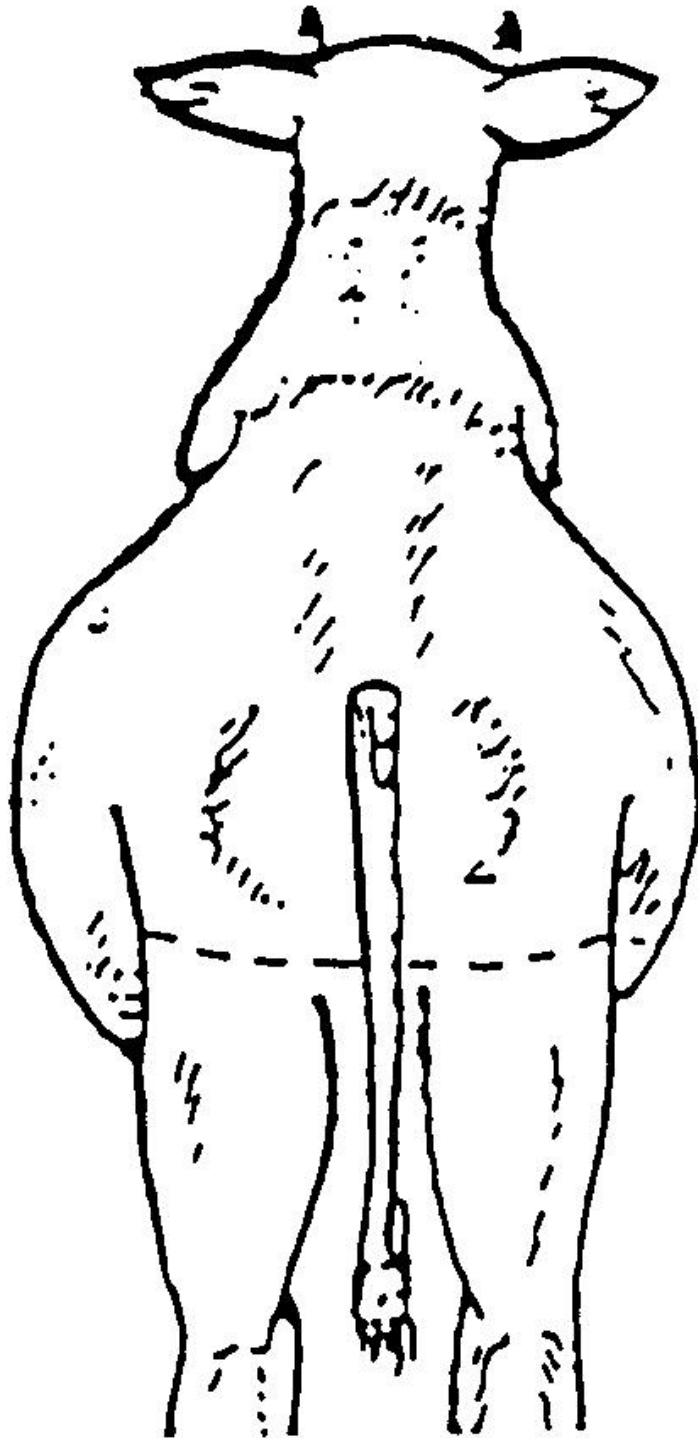
Өлшем 35 әдістемесімен жүргізіл
Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см

27	К 36. Сырдың кеудесі: ені		ЕС	С	
		тар	38 –ден кем	43-тен кем	3
		орташа	38-47	43-52	5
		кең	47-ден артық	52 –тен артық	7
28	К 37-38. Кеуде: кеуде сүйегінің ені	Кеуде сүйегінің жоғарғы шығыңқы жерлерінің ара қашықтығы көлденеңнен өлшегіш циркульмен өлшенеді. Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді,			
			ЕС	С	
		тар	32-ден кем	26 –дан кем	3
		орташа	32-41	26-35	5
	к е ң	41 -ден жоғары	35 -тен артық	7	
29	К 39. Өндіруші бұқаның кеудесі: тереңдігі	Шоктықтан жауырынның артқы бұрышына қатысты кеуде сүйегіне дейінгі ара қашықтық тігінен өлше таяқпен өлшенеді. Төс асты жақсы дамыған жануарларда (әсіресе –етті малдың тұқымдары) оны өлше таяқтың астында қыртыстар түзбейтіндей етіп басқа жаққа тарту к Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді,			
			ЕС	С	
		таяз	67-ден кем	70 –тен кем	3
		орташа	67-76	70-79	5
	т е р е ң	76-дан артық	79-дан жоғары	7	
30	К 40. Сырдың кеудесі: тереңдігі	Өлшем 39 әдістемесі бойынша жүргізіл Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
			ЕС	С	
		таяз	62 –ден кем	65-ден кем	3
		орташа	62-71	65-74	5
	т е р е ң	71 -ден артық	74-тен артық	7	
31	К 41. Өндіруші бұқаның кеудесі: орағанда	Жауырынның артқы бұрышына қатысты тігінен өлшегіш лентамен өлшен Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
			ЕС	С	
		кіші	195-тен кем	менее 200	3
		орташа	195-210	200-215	5
	ү л к е н	210-ден артық	215-дан артық	7	
32	К 42. сырдың кеудесі: орағанда	Өлшем 41 әдістемесі бойынша жүргізіл Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
			ЕС	С	
		кіші	180 –нен кем	185 –тен кем	3
		орташа	180-195	185-200	5
	ү л к е н	195-тен артық	200 -ден артық	7	

33	К 43. Өндіруші бұқаның төс асты: дамуы	Үлгілі тұқымдарға сәйкес алдыңғы аяқ сызығының артындағы төстіктің даму деңгейін көзбен қа анықтайды.			
34	К 44. Сиырдың арқасы: ені	Үлгілі	тұқымдарға	сәйкес	көзбен карап анықтала
35	К 45. Өндіруші бұқаның құйымшағы: ұзындығы	Жамбастың кемік басының алдыңғы шеткі төмпешігінен құйымшақ басының артқы төмпешігіне дей аралық өлшегіш циркульмен өлшене Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
			ЕС	С	
		қысқа	51-ден кем	55 –ден кем	3
		орташа	51-57	55-61	5
		ұзын	57-ден артық	61-ден артық	7
36	К 46. Сиырдың құйымшағы: ұзындығы	Өлшеу 45 әдістемесі бойынша жүргізіл Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
			ЕС	С	
		қысқа	46 –дан кем	50 –ден кем	3
		орташа	46-52	50-56	5
		ұ з ы н	52 -ден артық	56 -ден артық	7
37	К 47. Өндіруші бұқаның арты: мықынының ені	Мықынның сыртқы бұрыштарының ара қашықтығы өлшегіш циркульмен өлшене Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
			ЕС	С	
		тар	47 –ден кем	53 –тен кем	3
		орташа	47-53	53-59	5
		кең	53-тен артық	59 -дан артық	7
38	К 48. Сиырдың арты: мықынның ені	Өлшеу 47 әдістемесі бойынша жүргізіл Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
			ЕС	С	
		тар	44-тен кем	50-тен кем	3
		орташа	44-50	50-56	5
		кең	50-тен артық	56-тен артық	7
39	К 49. Өндіруші бұқаның арты: жамбастың буындалған жерінің ені	Сан сүйегінің шеткі шығыңқы жерлерінің ара қашықтығы өлшегіш циркульмен өлшене Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
			ЕС	С	
		тар	44-тен кем	50-ден кем	3
		орташа	44-50	50-56	5
		кең	50-ден артық	56 –дан артық	7
40	К 50. Сиырдың арты: жамбастың буындалған жерінің ені	Өлшеу 49 әдістемесі бойынша жүргізіл Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
			ЕС	С	
		тар	41-ден кем	47-ден кем	3
		орташа	41-47	47-53	5
		кең	47-ден артық	53 -тен артық	7

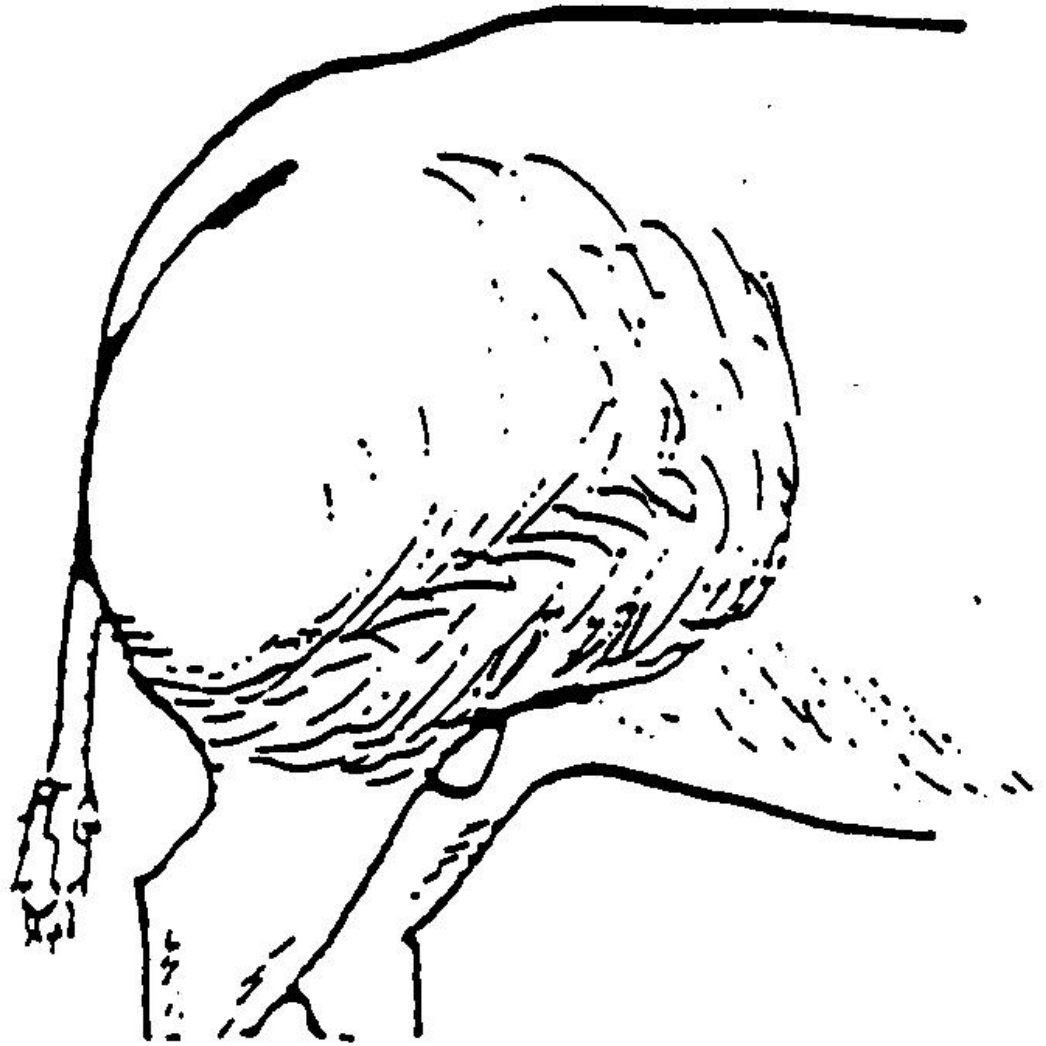
Сол жақ тізе буынының бүйіріндегі шығыңқы жерінен оң жақ тізесінің сәйкес нүктесіне дейін құйрық астын бойлай өлшегіш лентамен өлшені. Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді,

41 К 51. Өндіруші бұқаның арты: жартылай орағанда

			ЕС	С	
		кіші	103-ден кем	109-дан кем	3
		орта	103-119	109-125	5
		ү л к е н	119 -дан артық	125 -тен артық	7
		Өлшеу 51 әдістемесі бойынша жүргізіл			
		Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
42	К 52. Сиыдың арты: жартылай орағанда		ЕС	С	
		кіші	96-дан кем	101-ден кем	3
		орташа	96-110	101-116	5
		ү л к е н	110-нан артық	116 -дан артық	7
		15 айлық еркек таналар мен қашарларда құйымшақ пен жаяның терең науаларға бөлінген (яғни бұлшық ет) аймақтарында көзбен қарап анықтайды. Жая мен құйымшақ қатты қалыңдаған және бұл е т п е н т о л ғ а н .			
43	К 53. Еркек таналар мен				

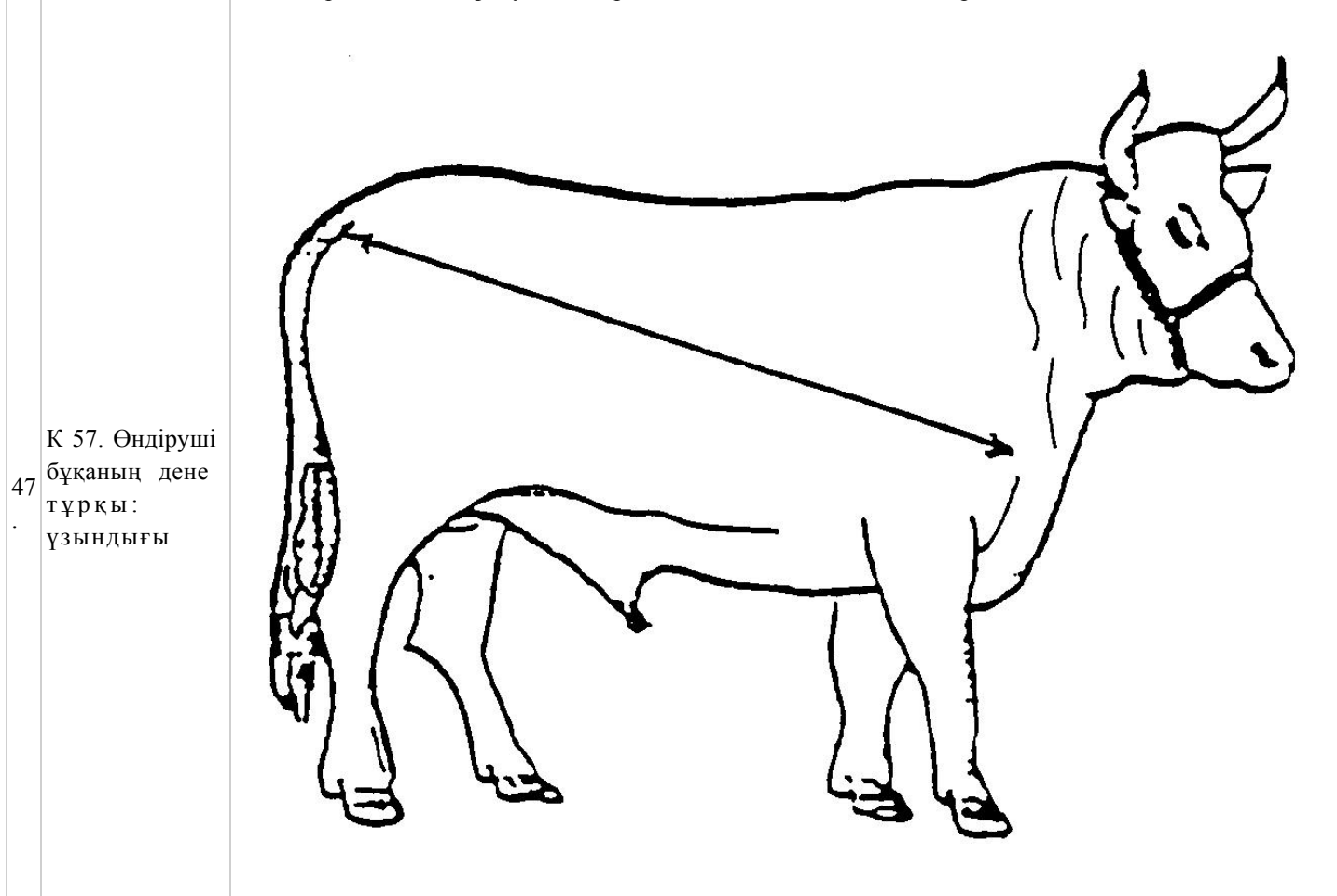
қашарлар:
толымдылығы

44	К 54. Сиярдың жамбасы: орналасуы	Жамбастың кемік басына қатысты құйымшақ басының орналасу биіктігімен анықтал Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
		көтеріңкі	құйымшақ басы мықыннан 4 см-ден жоғары	3	
		тура	шонданай сүйегі мен мықынның биіктікте орналасу айырмашылығы 4 см -ден аспайды	5	
		салбыраған	шонданай басы мықыннан 4 см-ден артық төмен орналасқан.	7	
45	К 55. Өндіруші бұқаның жамбасы: ені	Шонданай бастарының сыртқы шығыңқы жерлерінің ара қашықтығы өлшегіш циркульмен өлше Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
			ЕС	С	
		тар	36-дан кем	38-ден кем	3
		орташа	36-42	38-44	5
	кең	42-ден артық	44-тен артық	7	

46	К 56. Сиыр жамбасы: ені	Өлшеу	55	әдістемесі	бойынша	жүргізіл	
		Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:					
			ЕС		С		
		тар	32 –ден кем		34 –тен кем		3
	орташа	32-38		34-40		5	
	к е ң	38 –ден артық		40 –тан артық		7	

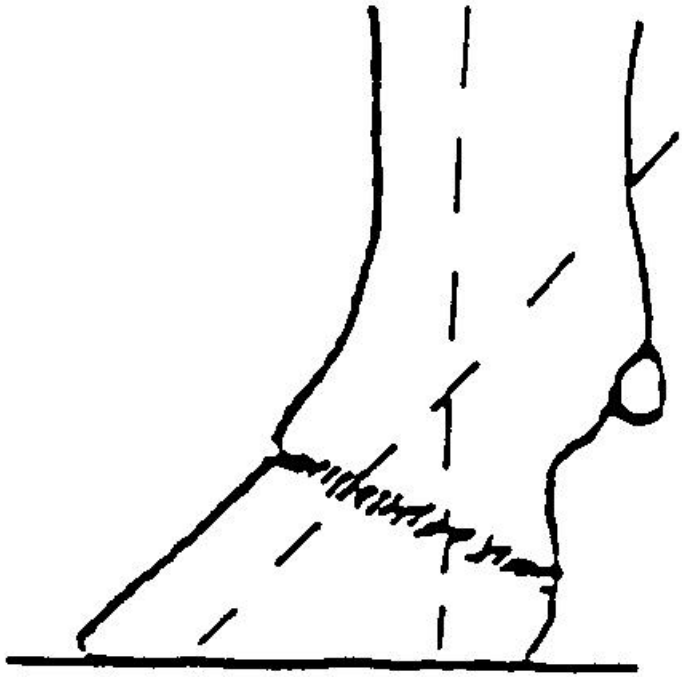
Иық сүйегінің алдыңғы шеттегі шығыңқы нүктесінен шондаңай басының артқы ішкі шеткі шығын жеріне дейінгі ара қашықтық өлшегіш таяқпен өлшен Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді,

47 К 57. Өндіруші бұқаның дене тұрқы: ұзындығы

	ЕС	С	
қысқа	161-ден кем	152-ден кем	3
орташа	161-173	152-164	5
ұ з ы н	173 -тен артық	164 –тен артық	7

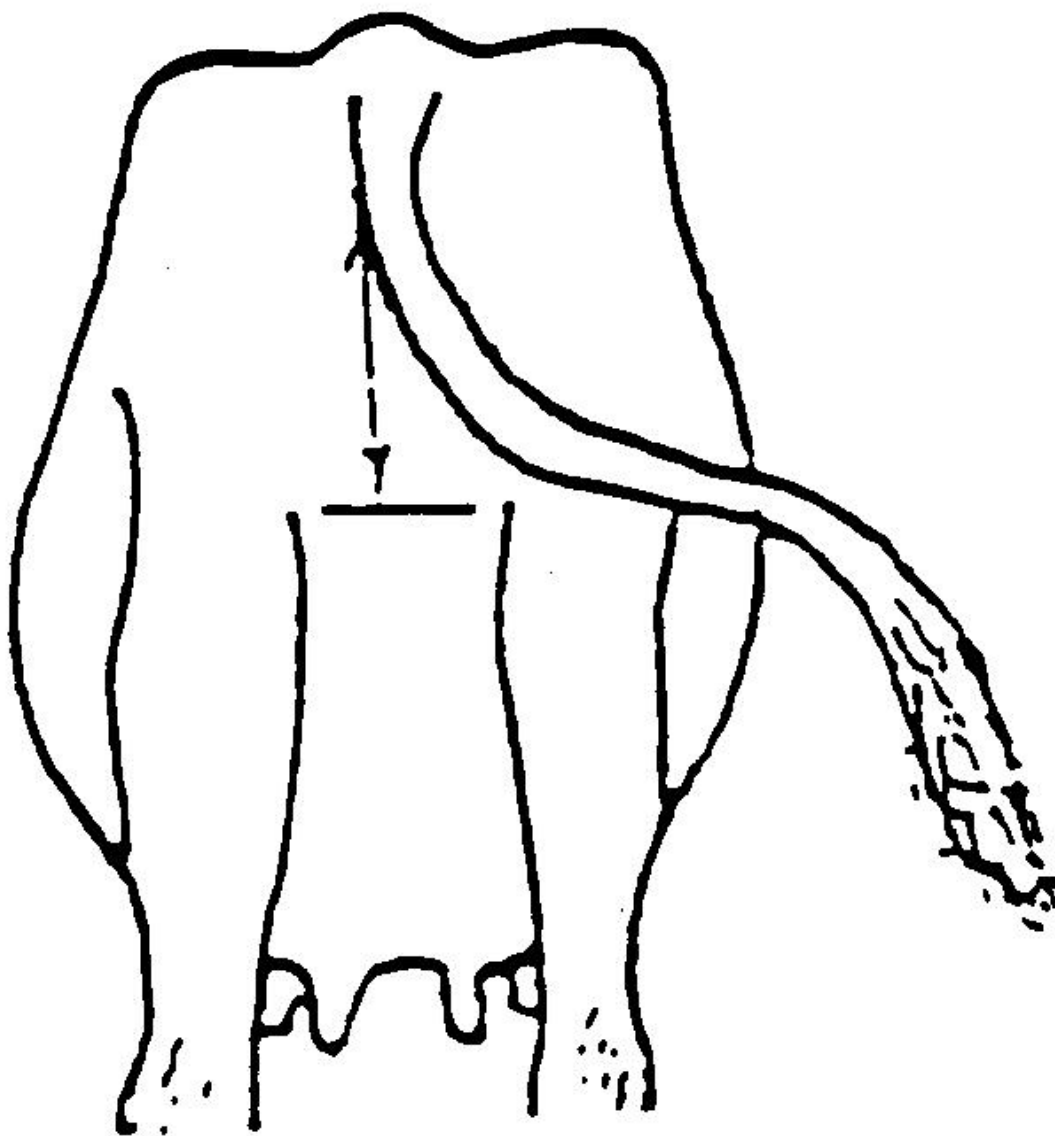
48	К 58. Сиырдың дене тұрқы: ұзындығы	Өлшеу	57	әдістемесі	бойынша	жүргізіл	
		Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:					
			ЕС		С		
		қысқа	153- тен кем		144 -тен кем		3
	орташа	153-165		144-156		5	
	ұ з ы н	165 –тен артық		156 –дан артық		7	

49	К 59. Өндіруші бұқаның дене тұрқы: тереңдігі	Соңғы қабырға ауданындағы дене тұрқының ортаңғы бөлігінің тереңдігі өлшегіш таяқпен өлшеі. Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
			ЕС	С	
		таяз	77 –ден кем	80- нен кем	3
		орташа	77-86	80-89	5
	т е р е ң	86 –дан артық	89 -дан артық	7	
50	К 60. Сиырдың дене тұрқы: тереңдігі	Өлшеу 59 әдістемесі бойынша жүргізіл. Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді,			
			ЕС	С	
		таяз	73-тен кем	76-дан кем	3
		орташа	73-82	76-85	5
	т е р е ң	82 -ден артық	85 -тен артық	7	
51	К 61. Сиырдың тұяғы: бұрышы	Артқы аяқтың біреуінің тұяқтың алдыңғы қабырғасымен еден жазықтығына қатысты түзген бұры бұрыш өлшегішпен өлшенеді. Тұяқтың қойылуында өзгешеліктер болса, екі тұяқ та өлшеніп, бағала орташа бұрыш қабылдан; Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, гра			
					
	ү ш к і р	40 –тан кем		3	

	қ а л ы п т ы	40-50		5
	доғал	50 -ден артық		7
52	К 64. Өндіруші бұқаның терісі: қалыңдығы	Терінің қалыңдығын соңғы қабырғаның ортасынан штангенциркульмен анықтайды. Теріні тартқан катпар түзіледі, сондықтан штангенциркульдің көрсеткіштерін екіге бөлу қажет. Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді,		
		ЕС	С	
	жіңішке	5 –ден кем	7-ден кем	3
	орташа	5-7	7-9	5
	қалың	7 –ден артық	9 -дан артық	7
53	К 65. Сиырдың терісі: қалыңдығы	Өлшем 64 әдістемесі бойынша жүргізіл. Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, мм:		
		ЕС	С	
	жіңішке	4 –тен кем	6 –дан кем	3
	орташа	4-6	6-8	5
	қалың	6 –дан артық	8 –ден артық	7
54	К 66-70. Сиырдың желіні	Желін белгілерінің көріну дәрежесін алғашқы сүттенудің 2-3 айлығында бағалайды. Өлшеуді таңғы рет саууда) немесе кез-келген(екі рет саууда) сауынның алдында 1 сағат бұрын бөлік құны 1 сызғышпен жүргізеді.		
		Сарпайдың төменгі шеті мен желіннің секреторлық бөлігінің (безді ұлпа) ара-қашықтығымен бағала. Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді,		

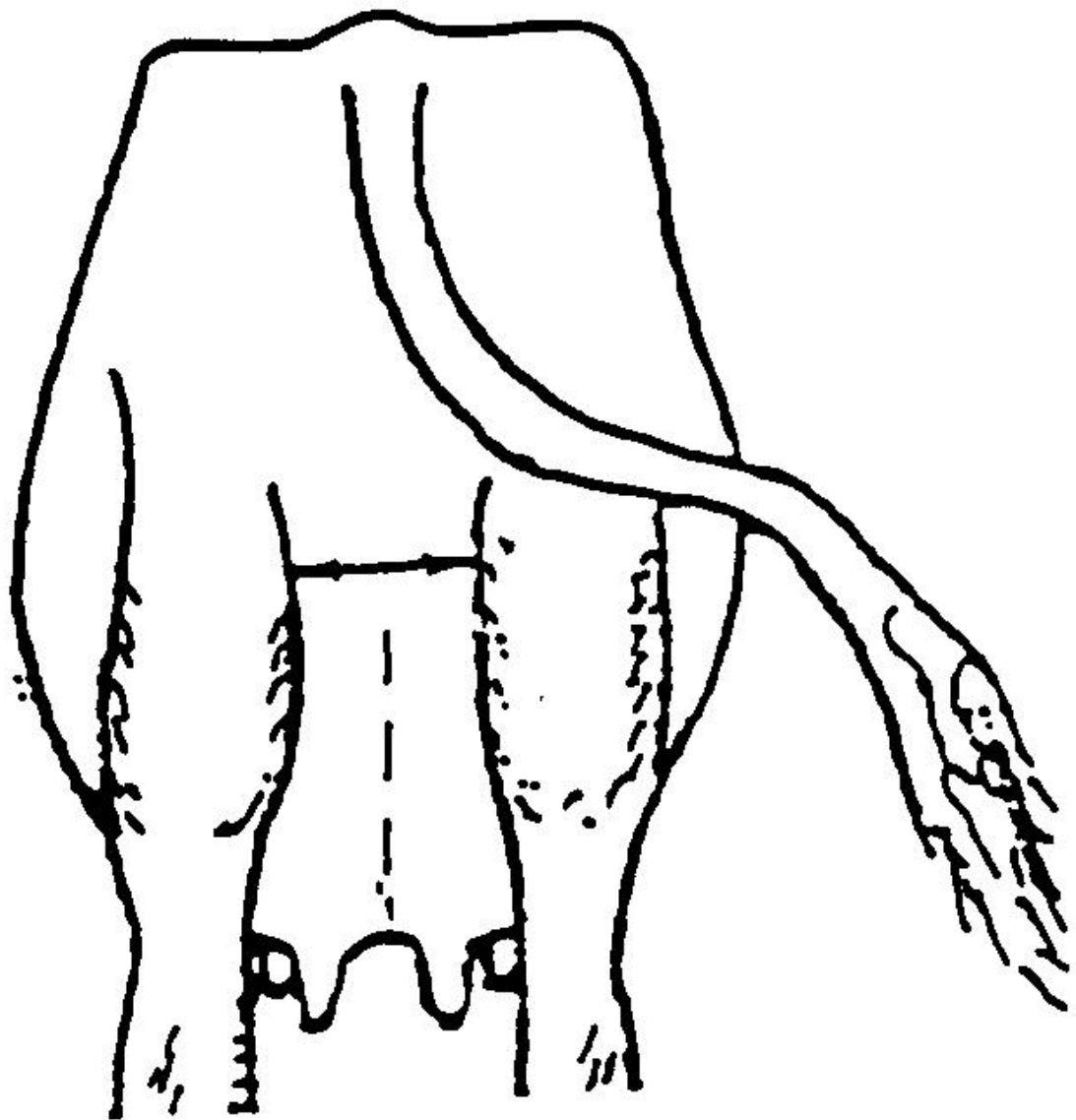
К 66. Сиырдың
желіні: артқы
55 бөліктерінің
орналасу
биіктігі

төмен	30- ден кем	3
орташа	30-21	5
жоғары	21 –ден артық	7

Өлшеуді суретке сәйкес жүргізе
Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді,

К 67 Сиярдың
 56 желіні: сүт
 . айнасының ені

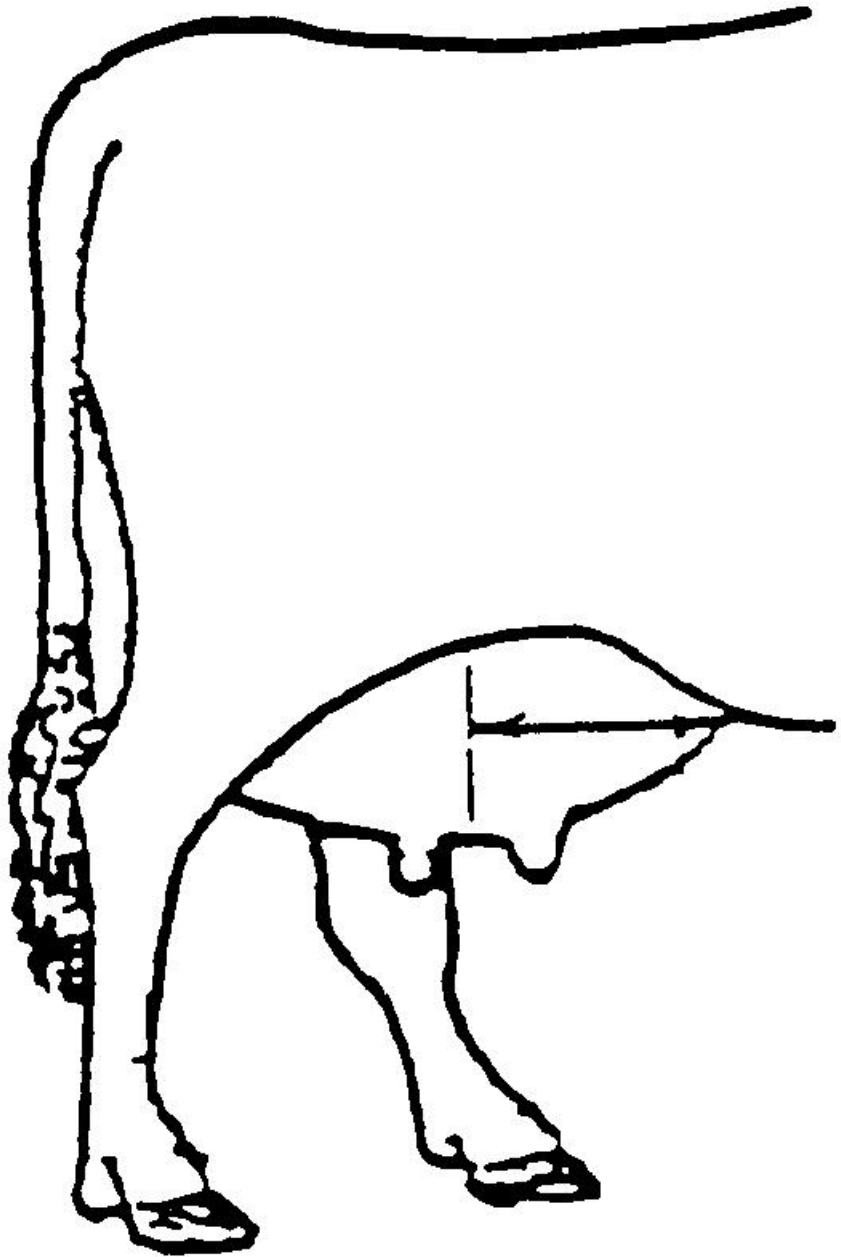

тар	10 -нан кем	3
орташа	10-19	5
кең	19 -дан артық	7

Желіннің құрсақпен қосылған нүктесінен желіннің бүйір жыртығына дейінгі ара қашықтықпен бағалағ

Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді,

57 К 68. Сиырдың желіні: алдыңғы бөліктерінің ұзындығы

қысқа	19-дан кем	3
орташа	19-25	5
ұзын	25-тен артық	7

58 К 69. Сиырдың желіні: алдыңғы емшектерінің орналасуы	Алдыңғы емшектерінің ұштарының ара қашықтығымен бағалан: Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді,		
	тар	15 –тен кем	3
	орташа	15-24	5
	кең	24 –тен артық	7

К 70. Сиырдың желіні: алдыңғы Ең ұзын емшектің негізінен сфинктеріне дейінгі ара қашықтық бойынша бағалан. Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:

59	емшектерінің ұзындығы	қысқа	4 –тен кем	3	
		орташа	4-8	5	
		ұзын	8 –ден артық	7	
60	К 71. Сиырдың жіліншігі: орамы	үштен бір бөлігінің жоғарғы жағының төменгі шетінен жіліншік орамы өлшегіш лентамен өлшеп Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, см:			
			ЕС	С	
		кіші	16-дан кем	18 –ден кем	3
		орташа	16-19	18-21	5
	ү л к е н	19 -дан артық	21 –ден артық	7	
61	К 72. Сиырдың сүттілігі	Етті-сүтті тұқымдарда ай сайынғы бақылау сауылымдары мен ағымдағы айдың сауын күндері көрсеткіш қосындысының сомасы бойынша алғашқы сүттенуден кейінгі 305 күннің ішінде сауылған мөлшеріне байланысты бағалай			
		Етті тұқымдарда қашарлар мен еркек таналарды 210 күндік жасында енесінен айырғанда тірі салм бойынша бағалайды .			
		Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, кг:			
			(с ү т)	(тірі салмағы)	
		өте төмен	3500-ден кем	160-тан кем	1
		төмен	3500-4499	160-199	3
		орташа	4500-5499	200-239	5
жоғары	5500-6500	240-280	7		
өте жоғары	6500 –ден жоғары	280 –нен жоғары	9		
62	К 73. Сүт беруі: интенсивтілігі	Сүттенудің екінші-үшінші айында тәулік ішінде сауылған сүттің мөлшерін сауу уақытына бөлу әдісі анықтайды .			
		Белгілерінің көріну дәрежесі келесі мәндерге сәйкес келеді, кг/мин:			
		өте төмен	1,2 -ден кем		1
		төмен	1,2-1,49		3
		орташа	1,5-1,79		5
		жоғары	1,8-2,10		7
өте жоғары	2,10-нан артық		9		
63	К 74. Сүт: құрамындағы май	Бірінші сүттену кезінде айына бір рет екі күндік сынамасымен анықтал: Белгілерінің көріну дәрежесі сүттену кезеңінің келесі мәндеріне сәйкес келеді, %:			
		өте төмен	3,0 -тен кем	1	
		төмен	3,0-3,59	3	
		орташа	3,6-4,19	5	
		жоғары	4,2-4,79	7	
		өте жоғары	4,8 –ден жоғары	9	
64	К 75. Сүт: құрамындағы ақуыз	Бірінші сүттену кезінде айына бір рет екі күндік сынамасынан анықтал: Белгілерінің көріну дәрежесі сүттену кезеңінің келесі мәндеріне сәйкес келеді, %:			
		өте төмен	2,8-ден кем	1	
		төмен	2,8-3,19	3	
		орташа	3,2-3,59	5	
		жоғары	3,6-4,00	7	

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
3-қосымша

**Қойдың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі,
линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі**

№ р/ с	Белгі	Бағалау жасы,	Көрініс беру дәрежесі	индекс
1.	1.Жануар: жүн жабындысының типі жөніндегі к л а с с и ф и к а ц и я (*)(+)	12-18 ай	б и я з ы жү н д і ж ар т ы л а й б и я з ы жү н д і қ ы л ш ы қ жү н д і	1 2 3
2.	2.Жануар: елтірілік типжөніндегі сәйкестік (Қ) (*) (+)	1-ден 3 тәулік	с ә й к е с к е л м е й д і с ә й к е с к е л е д і	1 9
3.	3.Жануар: тондық типіжөніндегі сәйкестік (Қ)(+)	8-9 ай	с ә й к е с к е л м е й д і с ә й к е с к е л е д і	1 9
4.	4. Құйрығы: ұзындығы (*)(+)	12-18 ай	қ ы с қ а ұ з ы н	1 2
5.	5.Құйрығы: май жинауы (*)	12-18 ай	ж о қ б а р	1 9
6.	6.Құйрықтың май жинауы: пішіні (+)	12-18 ай	б і р ж а с т ы қ т ы е к і ж а с т ы қ т ы	1 2
7.	7.Майқұйрық: бар-жоғы (Қ) (*) (+)	12-18 ай	ж о қ б а р	1 9
8.	8. Майқұйрық: көлемі (Қ) (*) (+)	12-18 ай	к і ш і о р т а ү л к е н	3 5 7
9.	9.Майқұйрық: орналасуы (Қ) (*) (+)	12-18 ай	ж о ғ а р ы т ө м е н	1 2
10.	10.Жабағы жүн: негізгі түс (*)	30-дан жоғары ай	а қ ? б у р ы л ? с а р ғ ы ш ? к ө к ⁴ қ а р а ⁵ б а с қ а т ү с	1 2 3 4 5 6
11.	10 ^а . Жамылға жүннің түсі: негізгі түс	1-ден 3 тәулік	қ а р а к ө к с ұ р а қ	1 2 3 4

			к о н ы р қ ы з ғ ы л т басқа түс	5 6 7
12.	11.Жабағы жүн: қосымша түс (*) (+)	30-дан жоғары ай	б а р жоқ	1 9
13.	12.Жабынды жүн: негізгі түс (*) (+)	30-дан жоғары ай	а қ ¹ қ ұ б а ⁶ ж и р е н ⁷ б о з ⁸ қ а р а ⁹ басқа түс	1 2 3 4 5 6
14.	13.Жабынды жүн қосымша түс (*) (+)	30-дан жоғары ай	б а р жоқ	1 9
15.	14.Жабынды жүн қосымша түстің орналасуы (*) (+)	30-дан жоғары ай	қ ұ л а ғ ы н д а т ұ м с ы ғ ы н д а а я ғ ы н д а қ ұ л а ғ ы м е н т ұ м с ы ғ ы н д а қ ұ л а ғ ы м е н а я ғ ы н д а т ұ м с ы ғ ы н м е н а я ғ ы н д а қ ұ л а ғ ы н д а , т ұ м с ы ғ ы н д а және аяғында	1 2 3 4 5 6 7
16.	15.Басы: жабағы жүннің өсуі (*)	12-18 ай	ж о қ көз деңгейінде немесе ж о ғ а р ы көз деңгейінен төмен	1 2 3
17.	16.Алдыңғы аяқтар: жабағы жүннің өсуі (*)	12-18 ай	ж о қ пақайдан жоғары пақайдан төмен	1 2 3
18.	17.Артқы аяқтар: жабағы жүннің өсуі (*)	12-18 ай	ж о қ тірсек буынынан жоғары тірсек буынынан төмен	1 2 3
19.	18.Арқасы: жабағы жүннің өсуі (*) (+)	12-18 ай	ә л с і з күшті	1 2
20.	19.Бүйірі: жабағы жүннің өсуі (*) (+)	12-18 ай	ж о қ ә л с і з күшті	1 2 3
21.	20.Ұрықтық қошқар: үлкендігі (*) (+)	30-дан жоғары ай	к і ш і о р т а үлкен	3 5 7
22.	21. Аналық: үлкендігі (*) (+)	30-дан жоғары ай	к і ш і о р т а үлкен	3 5 7
23.	22. Тері: қатпарлығы (Б) (*) (+)	12 ай	ж о қ т ө м е н о р т а жоғары	1 3 5 7
24.	23.Басы: қапталынан (*) (+)	12-18 ай	и і л г е н т ү з у дөнес	1 2 3

25.	24.Құлағы: (*)	орналасуы (+)	12-18 ай	тік жартылай жартылай салбыраңқы	тік салбыраңқы	1 2 3 4
26.	25.Еркек тоқты: мүйізі (*)		12-18 ай	ж о к бар		1 9
27.	26.Тұсақ: мүйізі (*)		12-18 ай	ж о к бар		1 9
28.	27.Денесі: (*)	дене тұрқы (+)	12-18 ай	ж а л п а қ ж ұ м ы р тікбұрышты бөшкетәрізді		1 2 3 4
29.	28.Аяғы: аяқ ұзындығының индексі (+)		12-18 ай	к ы с қ а о р т а ұзын		3 5 7
30.	29.Арқасы: ені (*) (+)		12-18 ай	т а р о р т а ш а жалпақ		3 5 7
31.	30.Аналық: төлдегіштігі (+)		30-дан жоғары ай	т ө м е н о р т а ш а жоғары		3 5 7
32.	31.Аналық: сүттілігі (+)		30-дан жоғары ай	т ө м е н о р т а ш а жоғары		3 5 7
33.	32.Жабағы жүн: кұрылысы (*)		12-18 ай	ш т а п е л ь д і штапельді-тулымшақты тулымшақты		3 5 7
34.	33.Жүн: тығыздығы(*)		12-18 ай	с и р е к ^{1 0} о р т а ^{1 1} тығыз ¹²		3 5 7
35.	34.Жүн: жіңішкелігі(*) (+)		12-18 ай	т ө м е н о р т а жоғары		3 5 7
36.	35.Қылшық: (*) (+)	жіңішкелігі	12-18 ай	т ө м е н о р т а жоғары		3 5 7
37.	36.Жүн: ұзындығы(*) (+)		12-18 ай	к ы с қ а о р т а ұзын		3 5 7
38.	37.Қылшық: (+)	ұзындығы(*)	12-18 ай	к ы с қ а о р т а ұзын		3 5 7
39.	38.Иректілік: (*) (+)	үлкендігі	12-18 ай	м а й д а Ірі		1 2
40.	39.Иректілік: түрі(*) (+)		12-18 ай	әлсізтолқынды толқынды бірқалыпты		1 2 3

			қысылған биік тұзақты	4 5 6
41.	40.Жүн: жалтырлығының барлығы (*)	12-18 ай	жоқ бар	1 9
42.	41.Жүн: жалтырлығының түрі	12-18 ай	жібек тәрізді ¹³ жартылай люстралы ¹⁴ люстралы ¹⁵	1 2 3
43.	42.Жүн: үзілу мықтылығы (+)	12-18 ай	төмен орта жоғары	3 5 7
44.	43.Жабағы жүн: жінішкелігі жөніндегі біркелкілік (+)	12-18 ай	төмен орта жоғары	3 5 7
	44.Шайыр: мөлшері (+)	12-18 ай	аз орта көп	3 5 7
45.	45.Шайыр: түсі(*) (Т) (ЖБ)	12-18 ай	ақ ашық-сұр сұрғылт басқа түс	1 2 3 4
46.	46.Жүн: қылшық пен түбіттің ара-қатынасы (Қ)	12-18 ай	төмен орта жоғары	3 5 7

«(*)» - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс; «(+)» - суреттермен сүйеленеді;

Ескертпе: 4,5,7,15-19,23-29,32-44 және 46 белгілері тондық бағыттағы қой тұқымдары үшін 8-9 айлық мерзімінде бағаланады.

1 Прекос және қазақтың биязы жүнді тұқымдарына тән;

2 Еділбай және қазақтың құйрықты жартылай қылшық жүнді тұқымдарына тән (ақ төбелік тұрпат);

3 Мазех және Еділбай тұқымдарына тән; 4 Романов тұқымдарына тән;

5 Карачаев және кара түсті қаракөл тұқымдарына тән;

6 Дағыстан тұқымдарына тән; 7 Тәжік тұқымдарына тән;

8 Сокол тұқымдарына тән;

9 Горьков тұқымдарына тән.

10 Дағыстан таулы биязы, Финдік ландрас жартылай биязы, Монғолдық қылшық жүнді тұқымдарына тән;

11 Советтік биязы, Куйбышевтік жартылай биязы, Лезгиндік қылшық жүнді тұқымдарына тән;

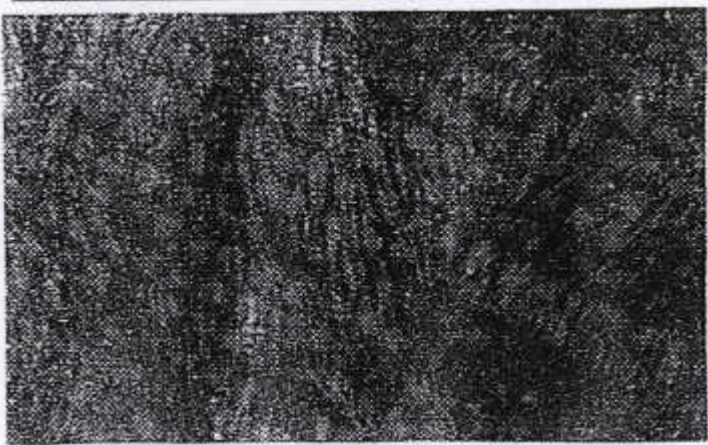
12 Кавказдық биязды, Солтүстіккавказдық жартылай биязы етті жүнді, Кучугуров қылшық жүнді тұқымдарына тән;

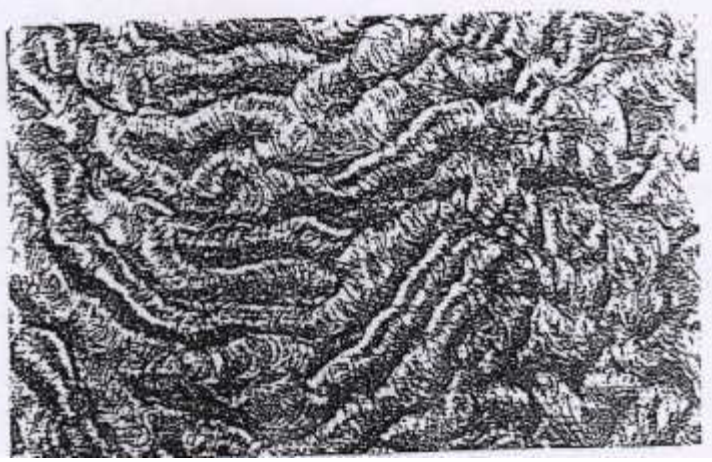
- 13 Ставропол тұқымдарына тән;
 14 Советтік еттіжүнді тұқымдарына тән;
 15 Линкольн тұқымдарына тән.

Мал шаруашылығы
 саласындағы селекциялық
 жетістіктерді сынақтардан және
 байқаулардан өткізу
 әдістемесіне
 4-қосымша

**Қой белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу)
 кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесі**

№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіш-тер	С а н д ы қ көрсеткіш-тер	Индекс
1.	К1. Жануар: жүн жамылғысы-ның түрі жөніндегі классифика-ция	Тәжірибе жасау үшін таңдап алынған топтан он еркек және он ұрғашы тоқтының жүн жамылғысының түріне қарай бағаланады:			
		биязы жүнді	талшықтың орташа диаметрі 25,0 мкм және одан да төмен болатын біртекті жүн, жабағы жүннің штабельді құрылысы, терісінің молдығы		1
		жартылай биязы жүнді	талшықтың орташа диаметрі 25,1-40,0 мкм болатын біртекті жүн, жабағы жүннің штабельді құрылысы, терісінің молдығы		2
		қылшық жүнді	бірқалыпты емес жүн: жабағы жүннің түбіттің, қылшықтың, өтпелі талшықтың құрылысы		3
2.	К 2. Жануар: елтірілік типтің	 <p>С ә й к е с</p> <p>е м е с</p>			

сәйкестігі

С ә й к е с ¹

¹ Сирек және жоғалып бара жатқан түсті және реңді малдарды бағалауда 50 аналық және 3 аталық қошқар, 10 ұрғашы және еркек қозы алынады.

3. К 3. Жануар:
тондық типтің
сәйкестігі

Сызғыш арқылы анықтайды. Түбіт қылшықтан 1,5 см және одан да ұзын

4. К 4. Құйрық:
ұзындығы (жүнсіз)

Қысқа құйрық

тірсек буынынан жоғары немесе сол деңгейде

1

Ұзын құйрық

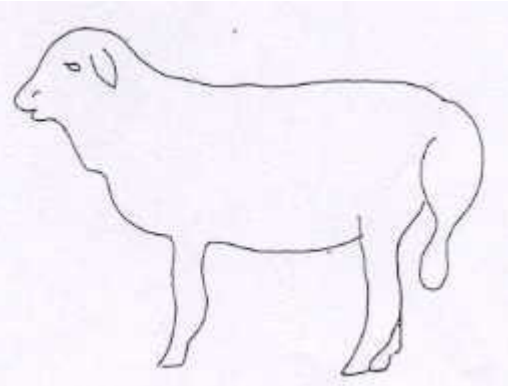
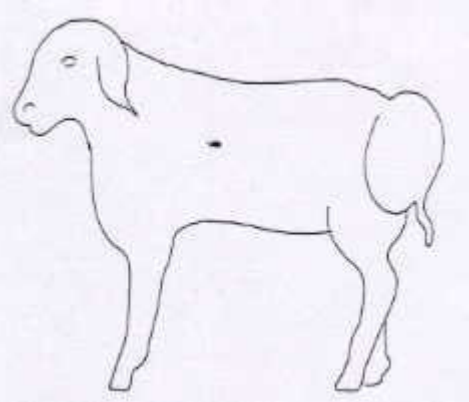
тірсек буынынан төмен

2

5. К 6. Құйрықтың
майлылығы:
пішін

Б і р ж а с т ы қ

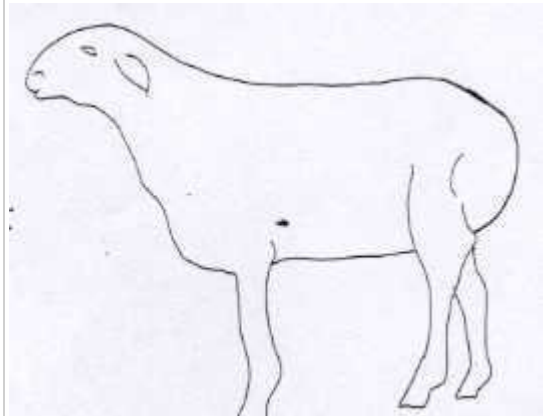
т ә р і з д і

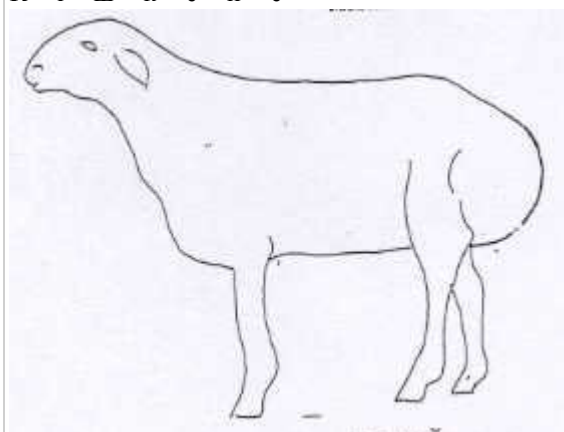
Екі жастық тәрізді

6. К 7 .
Майқұйрықтың түрі

Майқұйрық - құйымшақ пен сауырдың айналасындағы құйрық май; құйрығы қысқа, майсыз, құйрық майда жасырынған.

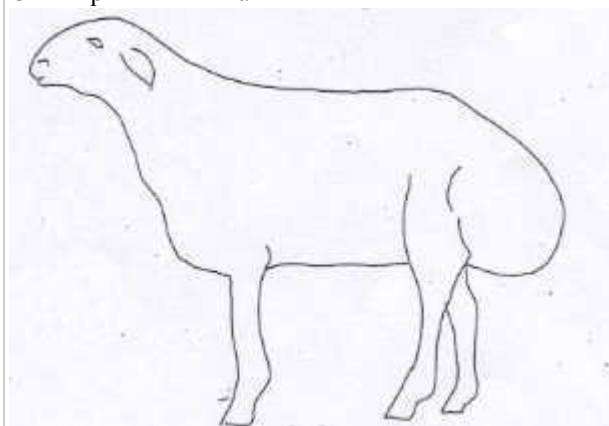

К і ш к е н е

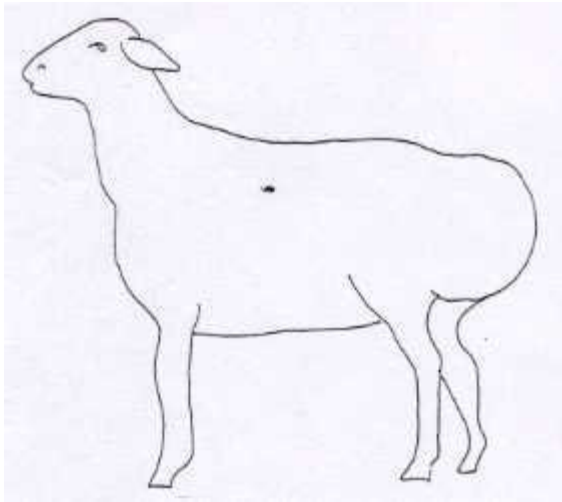
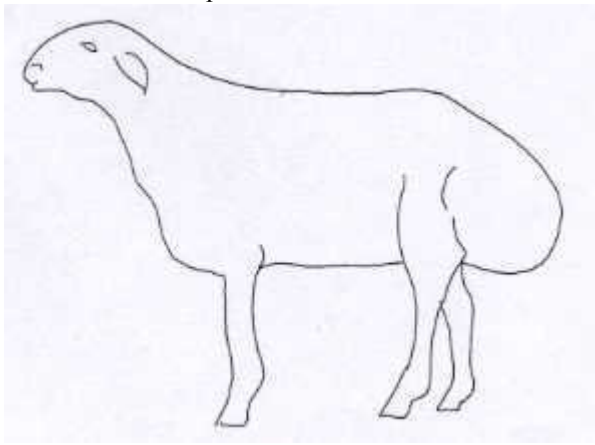

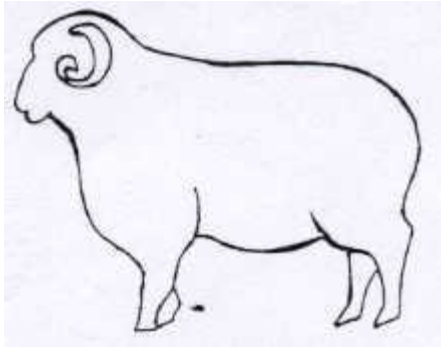
К 8 .
7. Майқұйрықтың түрі

О р т а

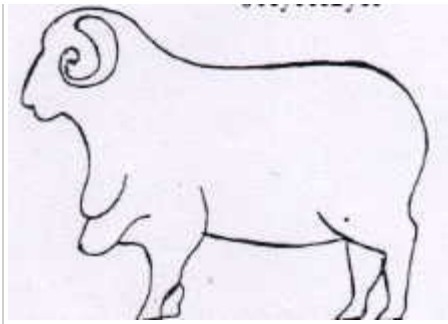
Үлкен

<p>К 9 . 8. Майқұйрықтың орналасуы:</p>	 <p>Ж о ғ а р ы</p> <p>Төмен</p>
<p>9. К 11. Жабағы жүн: қосымша түсі</p>	<p>Талшықта басқа түстің бар-жоқғына қарап бағаланады. Аз түс қосымша түс болып есептеледі.</p>
<p>10. К 11а. Жүн жамылғысының түсі</p>	<p>Жүн жамылғысындағы пигментация мөлшеріне байланысты бағаланады, бастын және аяқтарынын әртүрлі бөлшектеріндегі талшықтың негізгі түсі. Қара – кара түс, талшықтың ұзына бойына пигменттің тығыз біркелкі бөлінуі; Көк – ақ және кара талшықтардың аралас орналасуынан пайда болды; Сұр – талшықтың ұзына бойына пигменттің әртүрлі бөлінуі, түбі барынша кара, ал ушторы б а р ы н ш а а қ ш ы л ; Қоңыр – қоңыр түс талшықтың ұзына бойына пигменттің біркелкі сирек бөлінуі; Ақ – талшықтың ұзын бойында пигменттің болмауы; Қызғылт – ақ және қоңыр талшықтардың аралас орналасуынан пайда болады; Сарғылт – сарғылт түс, талшықтың ұзына бойына пигменттің әртүрлі сирек бөлінуі; Күлгін – күлгін түс, талшықтың ұзына бойында пигменттің әртүрлі бөлінуі, түбі орта пигменттелген, ал ушторы күлгін. Баска – баска түстер.</p>
<p>11. К 12. Жабынды жүн: негізгі түс</p>	<p>Басы мен аяғындағы қыркылмайтын қысқа жүннің түсіне қ а р а п а н ы қ т а л а д ы .</p>

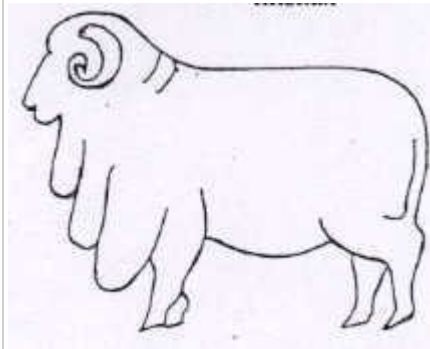
12	К 13. Жабынды жүн: қосымша түс	Талшықта басқа түстің бар-жоғына қарап бағаланады. Аз түс қосымша түс болып есептеледі.				
13	К 14. Жабынды жүн: қосымша түстің орналасуы	Бас пен аяқ жүннің түсінің қанықтығына қарап айырады.				
14	К 18. Арқасы: жабағы жүннің өскіндігі	әлсіз	арқасындағы жүн бүйіріне қарағанда сирек және қысқа		1	
		күшті	арқасындағы жүн бүйіріндегі жүнмен ұқсас		2	
15	К 19. Бүйірі: жабағы жүннің өскіндігі	жоқ	тек қана қысқы шашпен жабылған		1	
		әлсіз	бауырындағы жүн бүйіріндегі жүннен сирек және қысқа		2	
		күшті	бауырындағы жүн бүйіріндегі жүнге ұқсас		3	
16	К 20. Ұрықтық қошқар: ауқымдығы	Қашырымның алдында қошқардың салмағын 1 кг дәлме-дәлдікке дейін өлшеу а р қ ы л ы а н ы қ т а л а д ы Белгілердің анықталу дәрежесі келесі орта мағналарға сәйкес келеді, кг:				
			Б	ЖБ	Қ	
		кіші	81-дан төмен	81-дан төмен	81-дан төмен	3
		орта	81-90	81-90	81-90	5
		үлкен	90-нан жоғары	95-тен жоғары	90-тен жоғары	7
17	К 21. Аналық: ауқымдығы	Қашырымның алдында аналықтың салмағын 1 кг дәлме-дәлдікке дейін өлшеу а р қ ы л ы а н ы қ т а л а д ы Белгілердің анықталу дәрежесі келесі орта мағналарға сәйкес келеді, кг:				
			Б	ЖБ	Қ	
		кіші	51-дан төмен	51-ден төмен	45-тен төмен	3
		о р т а	51-55	51-55	51-55	5
	ү л к е н	55-дан жоғары	55-тен жоғары	55-ден жоғары	7	
						
		Ж о қ				

18

К 22. Тері:
қатпарлылығы

Т ө м е н

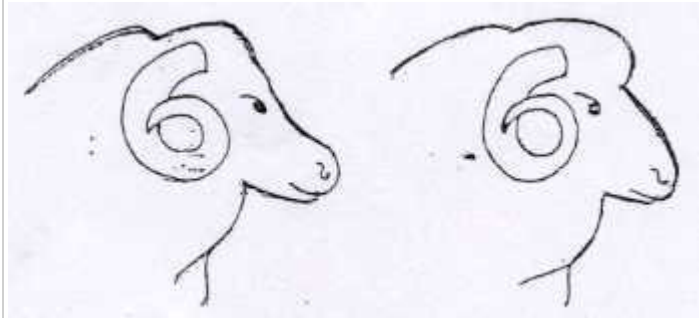
О р т а

Жоғары

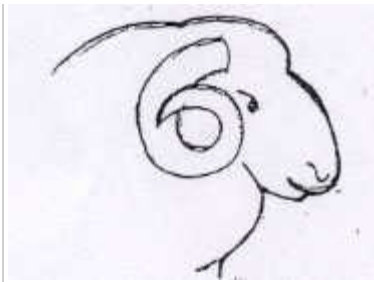
19

К 23. Бас:
қапталынан

И і л г е н

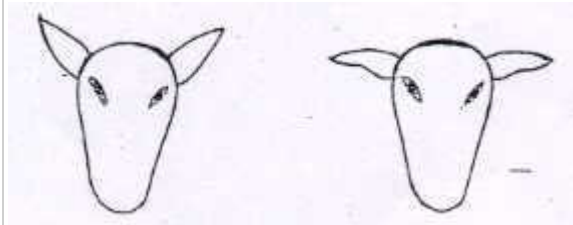
Т і к

Дөнес

20

К 24. Құлағы: орналасуы

Т і к

Ж а р т ы л а й

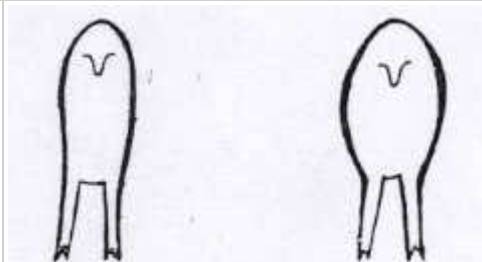
т і к

Жартылай салбыраңқы Салбыраңқы

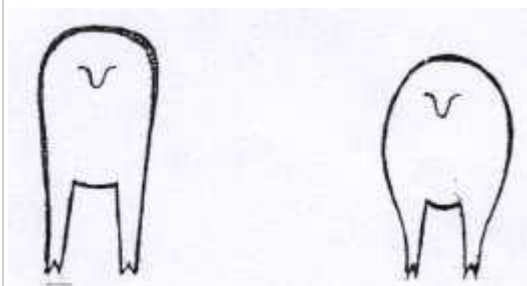
21

К 27. Денесі: пішіні

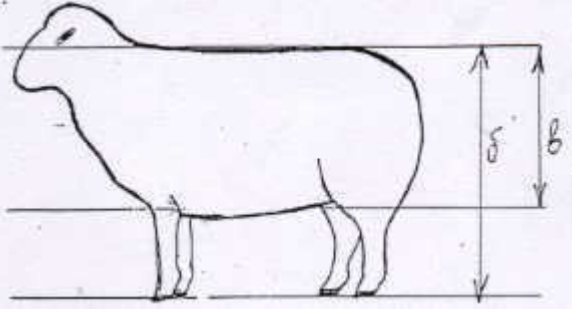
Ж а л п а қ

Ж ұ м ы р

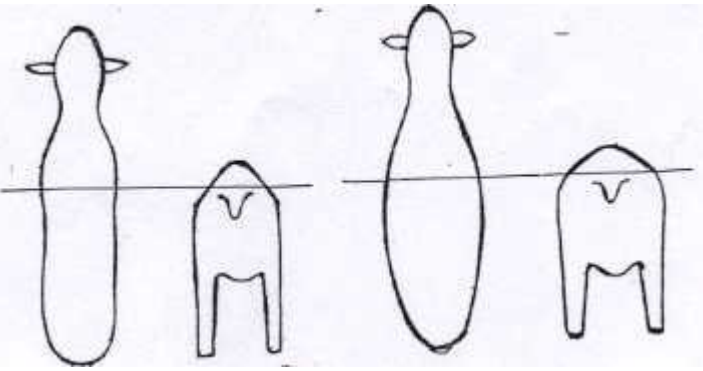
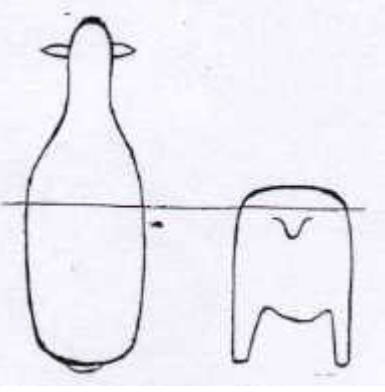

Тікбұрышты Бөшкетәрізді

Өлшейтін таяқпен дене биіктігін шоқтық тұсынан және төсінің тереңдігі арқылы төмендегі формула бойынша анықтайды:

22	К 28. Аяғы: аяқ ұзындығының индексі	<p>б - в</p> <p>= ----- x 100, бұл жерде</p> <p>а - аяқ ұзындығының индексі</p> <p>б - шоқтығының биіктігі, см;</p> <p>в - кеуде тереңдігі, см;</p>	
		<p>Белгілердің анықталу дәрежесі келесі мағыналарға ие, %</p>	

қысқа	50-ден төмен	3
орта	50-54	5
ұзын	54-тен жоғары	7

23	К 29. Аркасы: жалпақтығы		Жіңішке	Орташа
			Жіңішке	

24	К 30. Аналық: төлдегіштігі	Бір аналыққа есептегенде тірі және өлі туған қозылардың санымен анықталады. Белгілердің анықталу дәрежесі келесі мағыналарға ие, бас:		
		төмен	1,1-ден төмен	3
		орташа	1,1-1,5	5

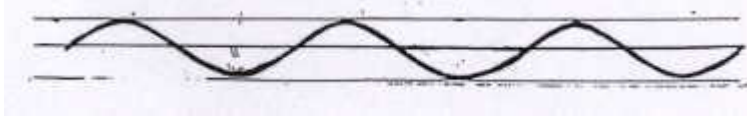
		жоғары	1,5-тен жоғары		7	
25	К 31. Аналық: сүттілігі	Бір сауылу мерзіміндегі сауымды бақылау әдісімен анықталады. Белгілердің анықталу дәрежесі келесі мағыналарға ие, бас:				
		төмен	80-нен төмен		3	
		орташа	80-100		5	
		жоғары	100-ден жоғары		7	
26	К 32. Жабағы жүн: құрылысы	қабатты	жабағы жүн жабық, өзара тығыз орналасқан штапельдерден тұрады		1	
		штапельді-бұрым	ұзын, ұшы сүйір иректі штапель-бұрымдардан тұрады		2	
		бұрымды	ашық жабағы жүн, бұрымдардан тұрады		3	
27	К 34. Жүн: жіңішкелігі (кылшықты жүнді қойлар мен түбіт үшін)	Тәжірибе жасау үшін таңдап алынған топтан он еркек және он ұрғашы тоқтының микроскоптың көмегімен жүнінің үлгісіне қарай бағаланады. Белгілердің анықталу дәрежесі келесі мағыналарға ие, мкм.:				
			Б	ЖБ	К(түбіт)	
		а з	25,0-ден жоғары	34,0-ден жоғары	34,0-тен жоғары	3
		орташа	20,6-25,0	27,0-55,0	21,0-34,0	5
	к ө п	20,6-дан төмен	27,0-ден төмен	21,0-ден төмен	7	
28	К 35: Қылшық: жіңішкелігі	34 п. көрсетілгендей анықталады. Белгілердің анықталу дәрежесі келесі мағыналарға ие, мкм.:				
		төмен	70,0-тен жоғары		3	
		орташа	46,0-70,0		5	
		жоғары	46,0-дан төмен		7	
29	К 36. Жүн: ұзындығы (кылшықты жүнді қойлар мен түбіт үшін)	Жүннің қылшық пен түбіттің ұзындығын қойдың жауырын тұсындағы, бүйіріндегі штапельдің қалыпты биіктігін 0,5 см дәлдікпен өлшеу арқылы анықтайды. Қойдың нақты жасындағы жүнінің ұзындығын оның 12-айлық жасындағы (X) ұзындығына мына формула бойынша қайта есептейді:				
		а	$X = \frac{a \cdot b}{365} \cdot x$			
		б	бұл жерде а – жүннің нақты ұзындығы, мм;			
			б – жануардың жас шамасы, күн.			
		Белгілердің анықталу дәрежесі келесі мағыналарға ие, см.:				
		Б	ЖБ	К(түбіт)		
	а з	9,0-ден төмен	11,5-тен төмен	5-тен төмен	3	
	орташа	9,0-10,5	11,5-14,5	5-7	5	
	үлкен	10,0-нан жоғары	14,5- жоғары	7- жоғары	7	

30	К 37. Қылшық: ұзындығы	36 п. көрсетілгендей анықталады.		
		Белгілердің анықталу дәрежесі келесі мағыналарға ие, см.:		
		қысқа	10,5-төмен	3
		орта	10,5-14,0	5
	ұзын	14,0- жоғары	7	

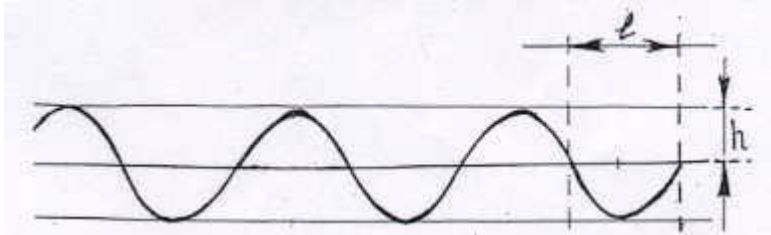
31	К 38. Иректілік: үлкендігі	Жүннің 1 см ұзындығындағы ирек санымен анықталады.	
		Белгілердің анықталу дәрежесі келесі мағыналарға ие, см.:	
		майда	4 және одан көп
	ірі	4-тен аз	2

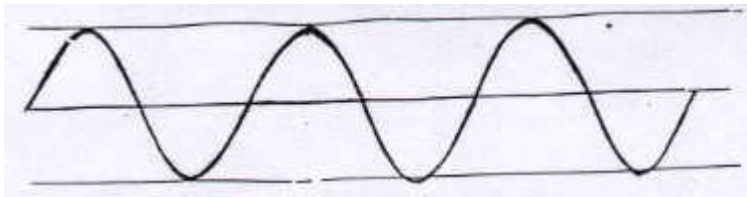
Кіші толқынды - иректің биіктігі білінбейді

Толқынды - иректің биіктігі негізінің енінің жартысынан аз

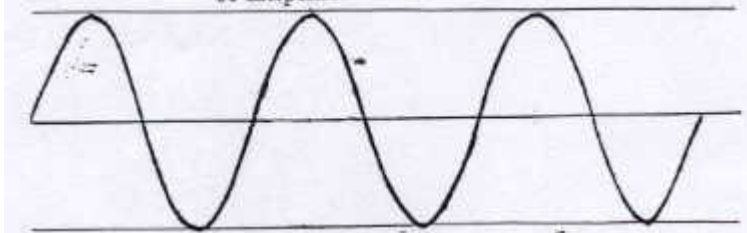

Бір қалыпты - иректің биіктігі негізінің енінің жартысына тең, түрі жарты шеңберге к е л е д і .

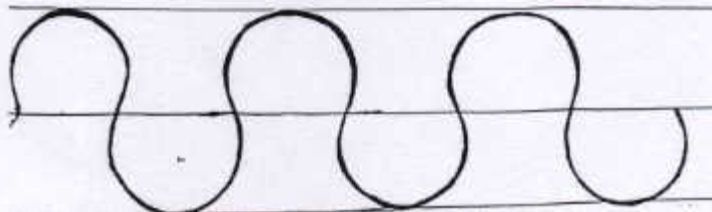

32 К 39. Иректілік:
т ү р і

Қысылған - иректің биіктігі негізінің енінің жартысынан көп, бірақ енінен аз

Биік - иректің биіктігі негізінің енінің жартысына тең немесе үлкен

Тұзақ тәрізді - иректілік өте биік, негізі қысыңқы, түрі шеңберге келіңкірейді

33

К 42. Жүн: үзілу салмағы

Тәжірибе жасау үшін таңдап алынған топтан он еркек және он ұрғашы тоқтының жүн жамылғысының түріне қарай динамометрдің көмегі арқылы анықталады. Белгілердің анықталу дәрежесі келесі орташа мағналарға ие, сН/текс.:

	Б	ЖБ	К(түбіт)	
төмен	7,0- төмен	8,0- төмен	9,0-төмен	3
орташа	7,0-8,0	8,0-9,0	9,0-10,0	5
жоғары	8,0- жоғары	9,0- жоғары	10,0- жоғары	7

34

К 43 Жабағы жүн: жіңішкелігі бойынша бірқалыптылығы

Тәжірибе жасау үшін таңдап алынған топтан он еркек және он ұрғашы тоқтының бүйірі мен санынан алынған талшық жүннің жіңішкелігінің айырмасы бойынша анықталады.

Белгілердің анықталу дәрежесі келесі орташа мағналарға ие, мкм:

төмен	4-тен жоғары	3
орташа	2-4	5
жоғары	2-ден аз	7

35

К 44. Шайыр: мөлшері

Тәжірибе жасау үшін таңдап алынған топтан он еркек және он ұрғашы тоқтының бүйірінен қырқымға 10-15 күн қалғанда алынған 20-25 г. жүннің үлгісімен анықталады.

Көлемі 120-160 мм. сүзгі қағазды кондициялық аппаратта 100-105°C температурада тұрақты құрғақ күйіне жеткенше кептіреді.

Жүннің әр үлгісінен 5,0-г-нан екі параллель сынама алынады да сүзгі қағазға оралады. Сынаманы кондициялық аппаратта 105-110°C температурада тұрақты құрғақ күйіне жеткенше кептіреді. Сокслет аппаратының колбасына күкірт эфирін құяды, сосын сынамалар тұрған экстракторға жалғайды да соңғысын мұздатқышқа қояды. Сокслет аппаратын қайнаған су буына немесе жабық электр плиткасына қояды.

Экстрактідегі эфир толық түссізденгеннен кейін ғана экстрагирование аяқталған болып есептеледі.

Экстрагирование аяқталғаннан кейін сынаманы эфирдің қалдықтарынан тазарту үшін 2-3 сағатқа ауа тартатын шкафқа қояды да, кейін кондициялық аппаратқа салып тұрақты құрғақ күйіне жеткенше кептіреді.

Осыдан кейін Сокслет аппаратында эфирдің орнына тазартылған суды пайдалану арқылы майсыздандырылған, кептірілген және өлшенген үлгілерден шайырдың мөлшерін анықтайды.

Жүннің сынамасын судың түссізденгенінше экстрагирование жасайды. Сосын тұрақты құрғақ күйіне жеткенше кептіреді.

Барлық өлшеулерді 0,01 г. дәлдікпен техникалық таразыда жүргізеді.

Сынамадағы май мен тердің салмағын құрғақ жүннің экстрагированиге дейінгі және одан кейінгі айырмасы бойынша анықтайды.

Тазартылмаған жүндегі май мен тердің пайыздық құрамын мына формула бойынша есептейді:

	<p>A X = ----- x 100, бұл жерде B X - майдың (тердің) пайызы, %; A - майдың (тердің) салмағы, г; B - алынған жүннің тұрақты құрғақ салмағы, г; Егер май мен тердің салмағының айырмасы параллель сынамалар арасында биязы жүнді қойлар үшін 3%-дан, басқа бағыттағы қойлар үшін 2%-дан асса, онда үшінші сынаманы зерттеуге алады. Орта мағынасын өте жақын екі сынаманың көрсеткіші арқылы есептеп шығарады. Шайырдың мөлшерін май мен тердің пайызын қосу арқылы анықтайды. Белгілердің анықталу дәрежесі келесі орташа мағналарға ие, % :</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Б</th> <th>ЖБ</th> <th>Қ(түбіт)</th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>аз</td> <td>20,0- төмен</td> <td>15,0- төмен</td> <td>10,0-төмен</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>орташа</td> <td>20,0-30,0</td> <td>15,0-25,0</td> <td>10,0-15,0</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>көп</td> <td>30,0- жоғары</td> <td>25,0- жоғары</td> <td>15,0- жоғары</td> <td>7</td> </tr> </tbody> </table>		Б	ЖБ	Қ(түбіт)		аз	20,0- төмен	15,0- төмен	10,0-төмен	3	орташа	20,0-30,0	15,0-25,0	10,0-15,0	5	көп	30,0- жоғары	25,0- жоғары	15,0- жоғары	7
	Б	ЖБ	Қ(түбіт)																		
аз	20,0- төмен	15,0- төмен	10,0-төмен	3																	
орташа	20,0-30,0	15,0-25,0	10,0-15,0	5																	
көп	30,0- жоғары	25,0- жоғары	15,0- жоғары	7																	
36	<p>К 46. Жүн: қылшық пен түбіттің ара-қатынасы</p> <p>Сынамадағы жүннің құрамындағы қылшық пен түбітті есептеу зертханада анықталады. Ол үшін қойдың оң бүйіріндегі жауырын тұсынан салмағы 5,0-10,0 г, жүн қырқылып алынып, осыдан 1,5-2,0 г. сынама алынады, кейін жуылады. Жуылған сынамадан әрқайсысы 25-30 мг. екі параллель өлшем алынады да, қылшығы мен түбіті бөлек фракцияларға айырылады. Осыдан кейін таза қағаздың үстіне салынып әр фракциядағы талшықтар саны есептеледі. Белгілердің анықталу дәрежесі қылшық пен түбіттің келесі орташа мағналарына ие:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th></th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>тар</td> <td>4-тен төмен</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>орташа</td> <td>4-10</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>кең</td> <td>10,0- төмен</td> <td>7</td> </tr> </tbody> </table>				тар	4-тен төмен	3	орташа	4-10	5	кең	10,0- төмен	7								
тар	4-тен төмен	3																			
орташа	4-10	5																			
кең	10,0- төмен	7																			

Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу әдістемесіне 5-қосымша

Елшілердің сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№ р/с	Белгілер	Есеп тәртібі, бағалау жасы	көрініс беру дәрежесі	индекс
		Көзбен бағалау (бұдан әрі –КБ	түбітті жүнді	1 2
	1.Жануар: өнімділігінің бағыты (*) (+)			

1		) , 30 айдан жоғары	кылшық жүнді сүтті аралас	3 4 5
2	2.Жүн жамылғысы: негізгі бояуы (*) (+)	К Б 12-18 ай	а қ ¹ б о з ² қ о ң ы р ³ с а р ы ⁴ қ а р а ⁵	1 2 3 4 5
3	3.Жүн жамылғысы: қосымша бояуының бар-жоғы (+) сүтті тұқымдарды бағалауда ескеріледі (бұдан әрі -С) және аралас тұқымдарды бағалауда ескеріледі (бұдан әрі -А)	К Б 30 айдан жоғары	ж о қ бар	1 9
4	4.Түбіт: түсі (*) (+) түбітті тұқымдарды бағалауда ескеріледі (бұдан әрі -Т) және кылшық жүнді тұқымдарды бағалауда ескеріледі (бұдан әрі - ҚЖ)	К Б 12-18 ай	а қ ашық б о з қ о ң ы р б о з қ о ң ы р	1 2 3 4
5	5.Жабынды жүн: негізгі бояуы (*) (+)	К Б , 30 айдан жоғары	қ қ б о з қ о ң ы р с а р ы қ а р а	1 2 3 4 5
6	6.Жабынды жүн: қосымша бояуының бар-жоғы (*) (+) (С) (А)	К Б , 30 айдан жоғары	ж о қ бар	1 9
7	7.Басы: жүннің өскінділігі (түбіттің) (Т) және жүнді тұқымдарды бағалауда ескеріледі (бұдан әрі - Ж) (*)	К Б , 12-18 ай	ә л с і з күшті	1 2
8	8.Алдыңғы сирақтары: жүннің өскінділігі (түбіттің) (Т) (Ж)	К Б , 12-18 ай	ж о қ жіліншіктен жоғары жіліншіктен төмен	1 2 3
9	9.Артқы сирақтары: жүннің өскінділігі (түбіттің) (Т) (Ж)	К Б , 12-18 ай	ж о қ жіліншіктен жоғары жіліншіктен төмен	1 2 3
10	10.Арқасы: жүннің өскінділігі (түбіттің) (*) (+) (Т) (Ж)	К Б , 12-18 ай	ә л с і з күшті	1 2
11	11.Теке: тірі салмағы(*) (+)	Өлшем әдістеме (төмен бұдан әрі -Ө), 30 айдан жоғары	о р т а жоғары	3 5 7
12	12.Теке: шоқтығының биіктігі (*) (+)	Ө , 30 айдан жоғары	к і ш і о р т а үлкен	3 5 7

13
(*
(+ 13.Аналық ешкі: тірі салмағы
)

Ө , төмен
30 айдан орта
жоғары жоғары

				5 7	
14	14. Аналық ешкі: шоқтығының биіктігі (*) (+)	Ө , 30 айдан жоғары	к і ш і о р т а ү л к е н	3 5 7	
15	15. Басы: қапталынан(+)	К Б , 12-18 ай	д ө н е с т і к и і л г е н	1 2 3	
16	16. Құлағы: орналасуы(+)	К Б 12-18 ай	т і к ж а р т ы л а й с а л п а ң	1 2 3	
17	17. Мүйізі: бар-жоғы	К Б , 30 айдан жоғары	ж о қ б а р	1 9	
18	18. Мүйізі: пішіні (+)	К Б , 30 айдан жоғары	п р и с к а б е з о а р м а р к у р	т и п т е с т и п т е с т и п т е с	1 2 3
19	19. Сақал: бар-жоғы	К Б , 12-18 ай	ж о қ б а р	1 9	
20	20. Аяқтары: ұзын сирақтылық индексі (+)	Е Ә , 12-18 ай	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7	
21	21. Аналық ешкі: төлдегіштік (+)	К Б , 24 айдан жоғары	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7	
22	22. Аналық ешкі: сүттілігі (*)(+)(С)(А)	К Б , 24 айдан жоғары	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7	
23	23. Желін: мөлшері (*)(+)(С)	К Б , 24 айдан жоғары	ү л к е н о р т а ү л к е н	е м е с 1 2 3	
24	24. Жабағы жүн: құрылысы (*)(+)(Ж)	Е Ә , 12-18 ай	қ а б а т т ы - ш а ш а қ т ы ш а ш а қ т ы	1 2	
25	25. Жүн (түбіт): тығыздығы (*)(+)(Т)(Ж)(ҚЖ)	Е Ә , 12-18 ай	с и р е к о р т а т ы ғ ы з	3 5 7	
26	26. Иірімі: мөлшері (+) (Ж)	Ө , 12-18 ай	м а й д а і р і	1 2	
27	27. Иірімі: пішіні(+)(Т)(Ж)	Ө , 12-18 ай	т е г і с с о з ы л ғ а н қ а л ы п т ы қ ы с ы ң қ ы б и і к и і р і л г е н	1 2 3 4 5 6	
28	28. Жүн: жалтырлығы(*) (Ж)	Е Ә , 12-18 ай	ж о қ б а р	1 9	
			к ү н г і р т ж і б е к т е й	1 2	

29	29. Жүн: жалтырлығының түрі (*) (Ж)	Е Ә , 12-18 ай	жартылай ашық ашық	3 4
30	30. Жүн (түбіт): үзілу салмағы (+) (Т) (Ж)	Е , 12-18 ай	төмен орта жоғары	3 5 7
31	31. Жабағы жүн: жіңішкелігі бойынша бірқалыптылығы (+)(Ж)	Ө , 12-18 ай	төмен орта жоғары	3 5 7
32	32. Шайыр: түсі (*) (Ж)	К Б , 12-18 ай	ақ ақшыл-қоңыр қоңырлау	1 2 3
33	33. Жүн: қылшық пен түбіттің қатынас шамасы (+)(Т)(ҚЖ)	Е , 12-18 ай	төмен орта жоғары	3 5 7

Е с к е р т п е :

Советтік жүнді, Заанендік, Орыстың ақ ешкі тұқымдарына тән;
Түбітті таулыалтайлық, Придондық ешкі тұқымдарына тән;
Тоггенбургтық, Чехтық ешкі тұқымдарына тән;
Мегрельдік ешкі тұқымдарына тән;
Орынборлық ешкі тұқымдарына тән.

Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу әдістемесіне 6-қосымша

Ешкі белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесі

№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіш-тер	Сандық көрсеткіш-тер
1.	К 1. Жануар: өнімділігінің бағыты	түбітті	жүн жамылғысы әртүрлі, талшығының қылшығының диаметрі 52-75 мкм	диаметрі 30 мкм түбі
		жүнді	бірқалыпты және әртүрлі жүн бұрым құрамды. Жабағыда қысқа, қылш жүн және түбіт кездеседі	
		қылшық жүнді	түбіттен, ауыспалы талшықтан және қылшықтан тұратын әртүрлі жүн	
		сүтті	жүн жамылғысы көбінесе түбітсіз, жіңішке қылшықтардан тұрады. ірі, желіні жақсы жетілген, төлдегіш, жетілгіштігімен және жо сүттілігімен ерекшеленеді.	
		аралас	жүн жамылғысы ұзын, қысқа қылшықтар мен өнімділігі ораша малдар.	қысқа түбіттен тұрады
		Барлық бағыттағы жануарлардың да қосымша өнімдері: ет, былғары және тері шикізаттары.		

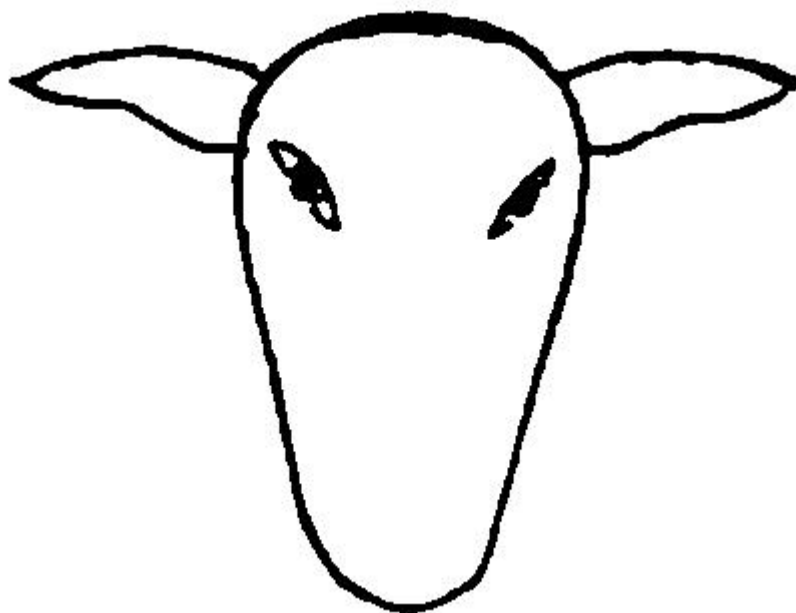
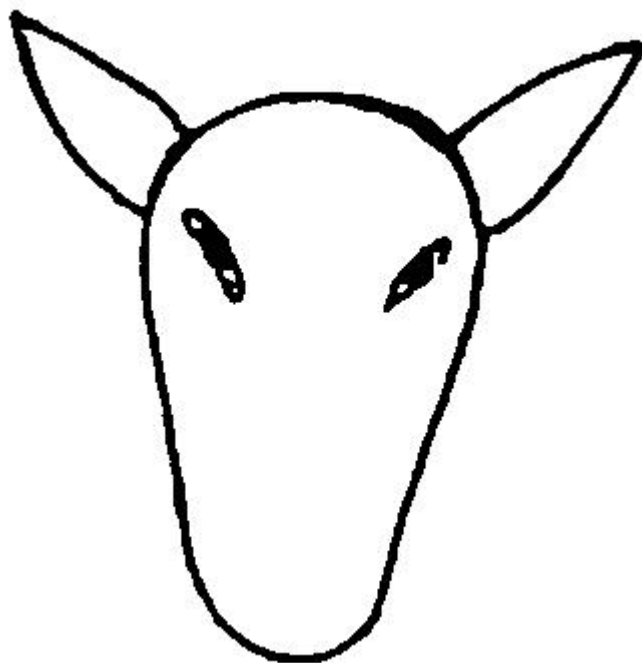
2.	К 2. Жүн жамылғысы: негізгі бояуы	Түбіт пен қылшықтың түсіне қарай көз жобамен				
3.	К 3. Жүн жамылғысы: қосымша бояудың бар-жоғы	Жүн жамылғысында басқа бояудың бар-жоғына қарай көз жобамен анықтайды. Дененің аз мөлше қ о с ы м ш а б о л ы п				
4.	К 4. Түбіт: түсі	а қ	түбіті мен қылшығы ақ			
		ашық-сұр	түбіті ашық-сұр, қылшығы қара немесе басқа түс			
		қара-сұр	түбіті қара-сұр, қылшығы қара			
		қоңыр	түбіті қоңыр, қылшығы қара			
5.	К 5. Жабынды жүн: негізгі бояуы	Малдың басы мен аяғындағы қырқылмайтын қысқа жүндердің түсіне қарай көз жобамен анықталады.				
6.	К 6. Жабынды жүн: қосымша бояуының бар-жоғы	Жүн жамылғысында басқа бояудың бар-жоғына қарай көз жобамен анықтайды. Дененің аз мөлше қ о с ы м ш а б о л ы п				
7.	К 10. арқа: жүн өскіндігі (түбітпен)	нашар	арқасындағы түбіті бүйіріне қарағанда аз			
		күшті	арқасының түбіті бүйіріндегідей			
8.	К 11. Теке: тірі салмағы	2,5 және одан да жоғары жастағы малды күзде 1 кг дейінгі дәлд Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, кг:				
			Түбіт-ті (Т)	Жүнді (Ж)	Қыл-шық жүнді (ҚЖ)	Сүтті (С)
		төмен	40-аз	50-аз	54-аз	60-аз
		орта	40-43	50-55	54-60	60-65
жоғары	43-көп	55-көп	60-көп	65-көп		
9.	К 12. Теке: шоқтығының биіктігі	Өлшеуіш таяқпен 2,5 және одан да жоғары жастағы малды күзде шоқтығының ең жоғарғы нүктесі аралықты тігінен 1 см дейінгі дәлдікпен Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, см:				
		кіші	60-дан аз			
		орта	60-70			
		үлкен	70-тен көп			
10		Осы кестенің 11 тармағына сәйкес анықт Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, кг:				
			Т	Ж	ҚЖ	С
		төмен	32-аз	36-аз	37-аз	38-аз

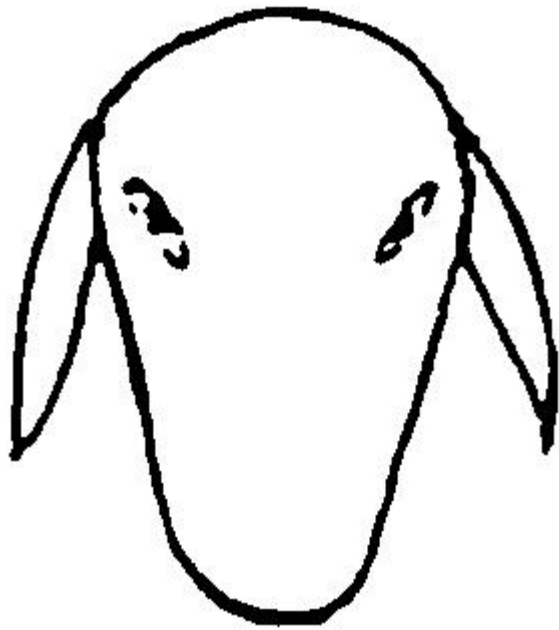
К 13. Ешкі: тірі салмағы	орта	32-34	36-38	37-44	38-42
	жоғары	34-көп	38-көп	44-көп	42-көп
11 К 14. Ешкі: шоқтығының биіктігі	1 2 б . әдістеме бойынша анықтала Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, см:				
	кіші	58-дан аз			
	орта	58-64			
	үлкен	64-тен көп			
12 К 15. Басы: қапталынан					

иілген – 1, тік – 2, дөңес – 3.

13 К 16. Құлақтар:
орналасуы

Тік – 1, жартылай тік 2, салбыраңқы 3.

Приска типтес - 1, Бзоар ешкісі типтес

м а р к у р

т и п т е с

3 .

15 К 20. Аяқтары:
ұзынсырақтылық
индексі

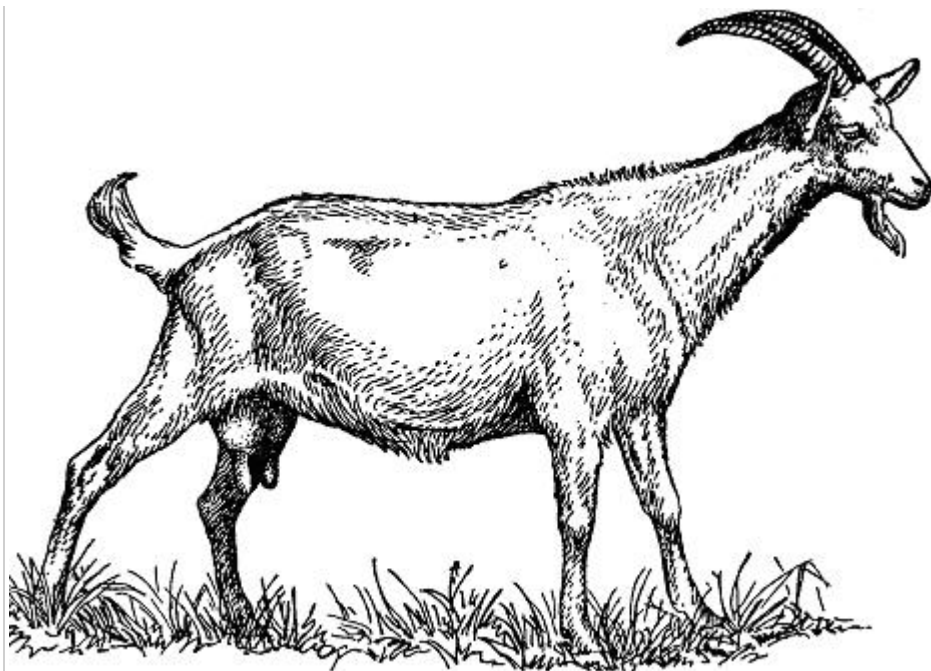
Өлшеуіш таяқпен шоқтық биіктігі мен кеуде тереңдігі өлшеніп, төмендегі формула бойы

$$\begin{aligned}
 & \text{б} \\
 & \text{а} = \frac{\text{б} - \text{в}}{\text{а} - \text{в}} \times 100, \quad \text{бұл} \\
 & \text{б} \quad \text{ұзынсырақтылық} \\
 & \text{а} - \quad \text{шоқтығының} \quad \text{биіктігі,} \\
 & \text{в} - \text{кеуде тереңдігі, см}
 \end{aligned}$$

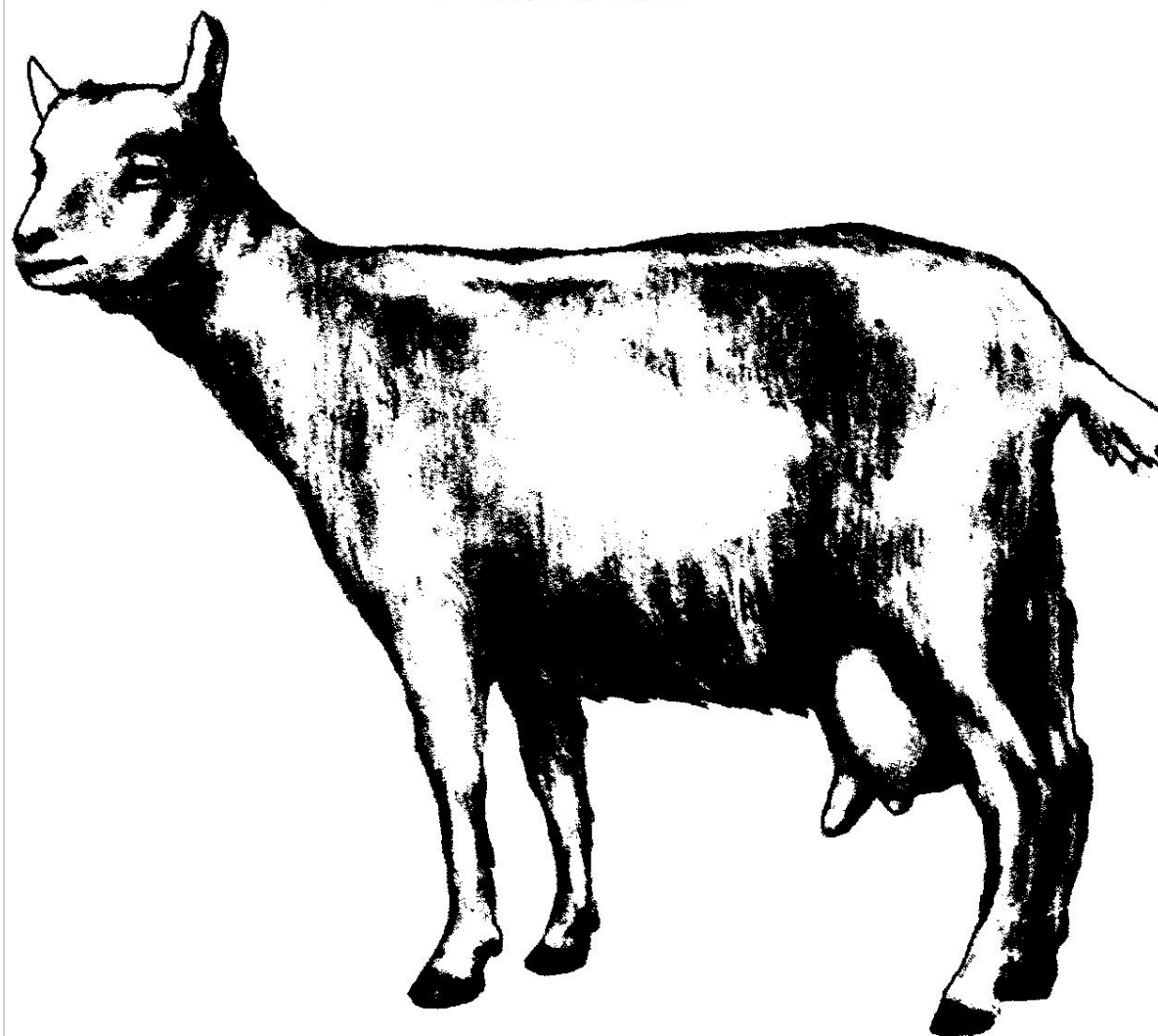
Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, см:

		кіші	58-дан аз
		орта	58-64
		үлкен	64-тен көп
16	К 21. Ешкі: төлдегіштігі	Бір аналықтан туылып тірі өсірілген лақтар санымен а Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, бас:	
		төмен	1,1-ден аз
		орта	1,1-1,5
		жоғары	1,5-тен көп
17	К 22. Ешкі: сүттілігі	Екінші сауылым мерзіміндегі тексеру сауыны арқылы анықталады. Сүт бағытындағы ешкілердің са ұзақтығы 9-10 ай, аралас бағыттағыларда Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, кг:	
		С	А
		Төмен	700-ден аз
		орта	700-800
		жоғары	800-ден көп
			700-ден көп

18 К 23. Желін:
үлкендігі

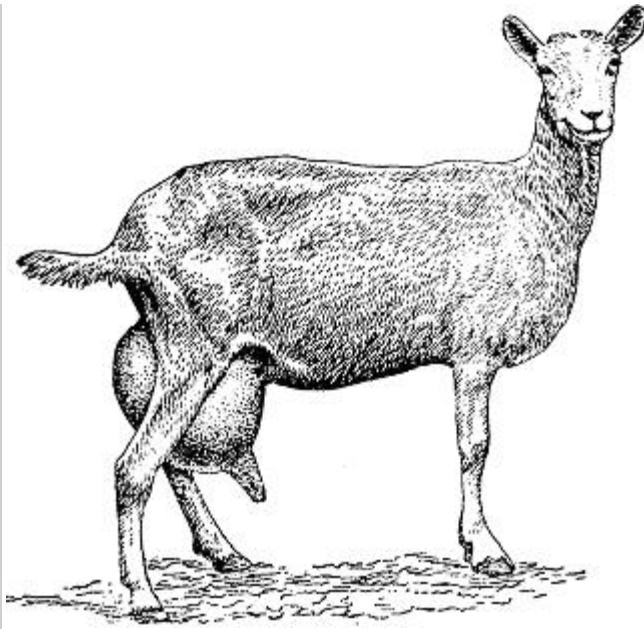

1

Ү л к е н

е м е с

2

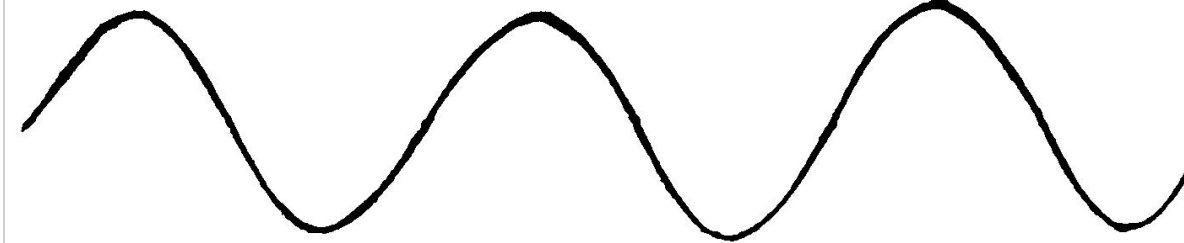
3 үлкен

19	К 24. Жабағы жүн: құрылысы	штапельді-бұрым	ірі бұйралы ұзын, ұшталған штапель-бұрымдырдан тұрады		
		бұрымды	ашық жабағы, бұрымдардан тұрады		
20	К 25. Жүн (түбіт): тығыздығы	Тері жапсарының үлкендігіне қарай қолмен анықталады.			
		сирек	тері жапсары үлкен, қол теріге дейін еркін кіреді		
		орта	тері жапсары тар, қол теріге дейін қиындықпен кіреді		
		тығыз	тері жапсары тар, ирендеу, қол теріге кірмейді		
21	К 26. Иірімі: шамасы	1 см-дегі иірім санымен анықтала			
		Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, саны:			
		майда	4 және одан көп		
		ірі	4-тен аз		

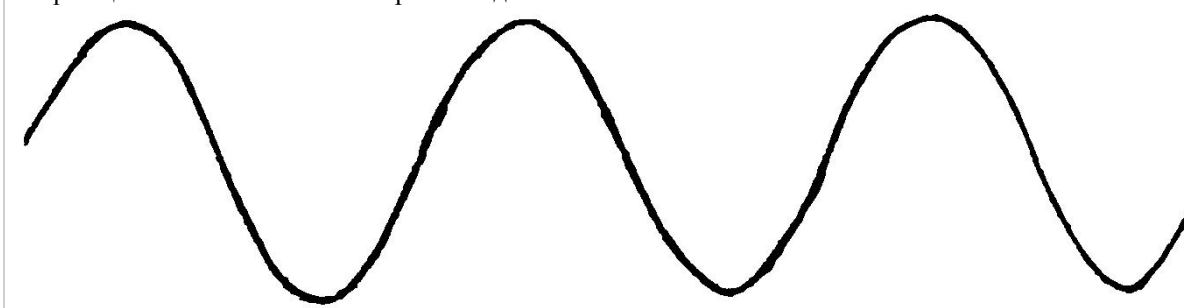
22 К 27. Иірімі:
пішіні

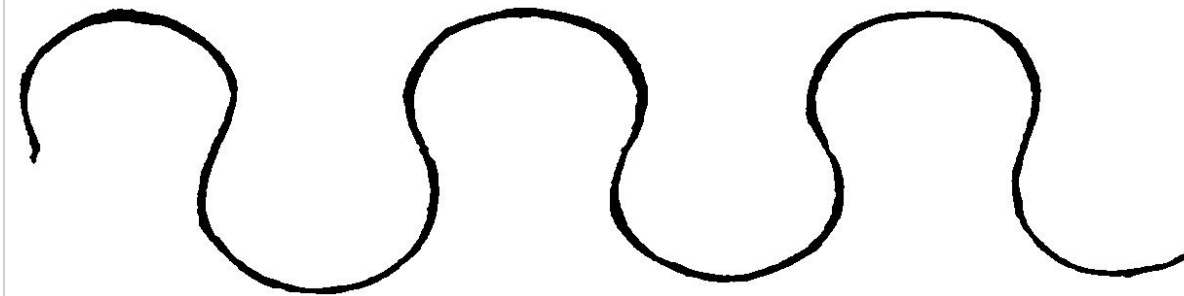
қалыпты ұзындығының ішін - иірім жартысына жартышарға биіктігі тең, ұқсас оң

қысыңқы ұзындығының бірақ - иірім жартысынан ұзындығынан биіктігі аз оң к

биік ұзындығынан - иірім биіктігі оның к

ілгек тәрізді қысыңқы, шеңберге келіңкірейді - иірім өте биік, түп ж піші

23 К 30. Жүн (түбіт): үзілу салмағы

Он бас еркек, он бас ұрғашы лақтардан алынған үлгі жүннің беріктігін динамометр арқылы анықта Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, сН/текс:

	Т	Ж
төмен	7,0-ден аз	8,0-ден аз
орта	7,0-8,0	8,0-9,0
жоғары	8,0-ден көп	9,0-дан көп

24	К 31. Жабағы жүн: жіңішкелігі бойынша бірқалыптылығы	Он бас еркек, он бас ұрғашы лақтардың бүйірі мен сандарынан алынған жүннің жіңішке Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, мкм:	
			Ж
		төмен	4,0-тен көп
		орта	2,0-4,0
	жоғары	2,0-ден аз	
25	К 33. Жүн: түбіт пен қылшықтың ара қатынасы	Зертханада әдістемесі бойынша жүн үлгісіндегі түбіт пен қылшықтың салмағын өлшеу арқылы анықталдың жауырын тұсынан 0,5 гр жүн қырқылып алынады да, түбіті мен қылшығы б	
		Қылшық пен түбіт торсионды таразыда 2 мг-ға дейінгі дәлдікті Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, қылшықтың түбітке қатынасы	
		төмен	4 еседен аз
		орта	4- 10
	жоғары	10 еседен көп	

Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу әдістемесіне 7-қосымша

Шопқалардың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№ р/с	Белгілер	Көрініс беру дәрежесі	индекс
1	1 . Ж а н у а р : негізгі түсі (*)	а қ	1
		қызыл ¹	2
		кара	3
2	2 . Ж а н у а р : қосымша түсінің бар-жоғы(*)	ж о қ бар	1 9
3	3 . Ж а н у а р : қосымша түсі (*)	а қ	1
		қызыл	2
		кара	3
4	4 . Ж а н у а р : қосымша түсінің орналасуы (*)	кұлағында	1
		басында	2
		сирағында	3
		құйрығында	4
		дене тұрқында	5
		барлық жерінде	6
		басқаша	7
5	5 . Ж а н у а р : қосымша түсінің бейнесі (*)	жолақты	1
		белдікті ²	2
		басқаша	3

6	6.Бас. Қапталынан (*) (+)	т і к сәл майысқан көп майысқан	1 2 3
7	7.Құлақтары: орналасуы (*)	т і к жартылай тік жартылай салбыраңқы салбыраңқы	1 2 3 4
8	8.Құлақтары: ұзындығы (*)	қысқа ³ орта ұзын ⁵	3 4 5 7
9	9.Арқа: жоғарғы сызығы (*)	қ а й қ а ң т і к арқа тәріздес	1 2 3
1 0	10.Қабан: үлкендігі (*)	к і ш і о р т а үлкен	3 5 7
1 1	11.Аналық: үлкендігі (*)	к і ш і о р т а үлкен	3 5 7
1 2	12.Қабанның дене тұрқы: ұзындығы (*)	қысқа орта ұзын	3 5 7
1 3	13.Аналықтың дене тұрқы: ұзындығы (*)	қысқа орта ұзын	3 5 7
14	14.Сирақтары: ұзындығы	қысқа ⁶ орта ⁴ ұзын ¹	3 5 7
15	15.Аналық: төлдегіштігі	т ө м е н о р т а жоғары	3 5 7
1 6	16.Төл: өсімталдығы	т ө м е н о р т а жоғары	3 5 7
17	17.Май: қалыңдығы	ж ұ қ а о р т а қалың	3 5 7

Е с к е р т п е :

(*) - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс;

(+) - суреттермен сүймеленеді;

1 Дюрок тұқымына тән;

2 Гемпшир тұқымына тән;

3 Қысқа құлақты ақ тұқымына тән;

4 Үлкен ақ тұқымына тән;

5 Ландрас тұқымына тән;

6 Үлкен қара тұқымына тән;

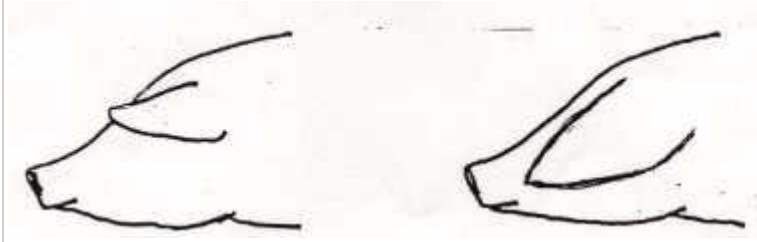
Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу әдістемесіне 8-қосымша

Шопқа белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесі

№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіштер	Сандық көрсеткіштер	Индекс
1.	К 1-47 Жануар: негізгі және қосымша бояулар (түсі)	Төлдің қылшығының түсіне қарай көз жобамен анықталады.			
2.	К 6. Бас: қапталынан	Ересек малда көз жобамен анықталады.			
		1	2	3	
		Тік	орташа	майысқан	күшті майысқан
3.	К 7. Құлақтары: орналасуы	Жас малдарда көз жобамен анықталады.			

тік ;

2. жартылай тік ;

3. жартылай салбыраңқы 4. салбыраңқы.

<p>К 8 . Құлақтары: ұзындығы</p>	<p>Жас малда көз жобамен анықталады.</p>																		
<p>К 9. Арқа: жоғарғы сызығы</p>	<p>Ересек малды қапталынан қарап анықтайды.</p>																		
<p>К 10 және 11. Қабан мен аналық: үлкендігі</p>	<p>Ересек малды азықтандыру алдында өлшейді. Аналықты торайлағаннан кейін 5-10 күннен соң өлшейді . Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, кг:</p> <table border="1" data-bbox="311 793 1336 978"> <thead> <tr> <th></th> <th>қабан</th> <th>аналық</th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>төмен</td> <td>240-тан аз</td> <td>180-нен аз</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>орта</td> <td>240-300</td> <td>180-240</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>жоғары</td> <td>300-ден көп</td> <td>240-тан көп</td> <td>7</td> </tr> </tbody> </table>				қабан	аналық		төмен	240-тан аз	180-нен аз	3	орта	240-300	180-240	5	жоғары	300-ден көп	240-тан көп	7
	қабан	аналық																	
төмен	240-тан аз	180-нен аз	3																
орта	240-300	180-240	5																
жоғары	300-ден көп	240-тан көп	7																
<p>К 12 және 13. Қабан мен аналықтың дене тұрқы: ұзындығы</p>	<p>Өлшеуіш таспамен желке шүйдесінен құйрығының түбіне дейінгі аралық өлшенеді. Өлшеген кезде малдың бас, мойын, кеудесінің төменгі сызығы жерге параллель тұруы керек . Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, см:</p> <table border="1" data-bbox="311 1129 1336 1310"> <thead> <tr> <th></th> <th>қабан</th> <th>аналық</th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>қысқа</td> <td>165-тен аз</td> <td>150-ден аз</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>орта</td> <td>165-180</td> <td>150-165</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>ұзын</td> <td>180-нен көп</td> <td>165-тен көп</td> <td>7</td> </tr> </tbody> </table>				қабан	аналық		қысқа	165-тен аз	150-ден аз	3	орта	165-180	150-165	5	ұзын	180-нен көп	165-тен көп	7
	қабан	аналық																	
қысқа	165-тен аз	150-ден аз	3																
орта	165-180	150-165	5																
ұзын	180-нен көп	165-тен көп	7																
<p>К 14 . Сирақтары: ұзындығы</p>	<p>Ересек малда көз мөлшермен анықталады</p>																		
<p>К 15. Аналық : төлдегіштігі</p>	<p>Пайдаланылған мерзім ішіндегі барлық туған торай санымен (өлі және тірі) есептеледі. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, торай/ аналықтың бір туымы:</p> <table border="1" data-bbox="311 1541 1336 1675"> <tbody> <tr> <td>төмен</td> <td>10-нан аз</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>орта</td> <td>10-13</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>жоғары</td> <td>13-тен көп</td> <td>7</td> </tr> </tbody> </table>			төмен	10-нан аз	3	орта	10-13	5	жоғары	13-тен көп	7							
төмен	10-нан аз	3																	
орта	10-13	5																	
жоғары	13-тен көп	7																	
<p>К 16. Төл: өсімталдығы</p>	<p>Туылған күнінен 100 кг салмақ тартқанға дейінгі аралық есептеледі. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, күн:</p> <table border="1" data-bbox="311 1759 1336 1894"> <tbody> <tr> <td>төмен</td> <td>200- ден көп</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>орта</td> <td>180-200</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>жоғары</td> <td>180-нен аз</td> <td>7</td> </tr> </tbody> </table>			төмен	200- ден көп	3	орта	180-200	5	жоғары	180-нен аз	7							
төмен	200- ден көп	3																	
орта	180-200	5																	
жоғары	180-нен аз	7																	
	<p>Жас малда анықталады.Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, мм:</p>																		

К 17. Май: қалыңдығы	жұқа	24- тен аз	3
	орта	24-30	5
	жоғары	30-дан көп	7

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
9-қосымша

Жылқылардың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№ р/с	Белгілер	Есеп тәртібі	көрініс беру дәрежесі	Индекс
1	1.Айғыр: шоқтығының биіктігі (*) (+)	Өлшем белгілері (бұдан әрі – Ө)	к і ш і о р т а і р і	3 5 7
2	2.Бие: шоқтығының биіктігі (*) (+)	Ө	к і ш і о р т а і р і	3 5 7
3	3.Айғыр: дене толықтығы (*) (+)	Ө	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
4	4.Бие: дене толықтығы (*)(+)	Ө	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
5	5.Айғыр: сүйектілігі(*) (+)	Ө	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
6	6.Бие: сүйектілігі(*) (+)	Ө	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
7	7.Айғыр: тірі салмағы(*) (+)	Ө	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
8	8.Бие: тірі салмағы(*) (+)	Ө	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
9	9.Басы: мөлшері(*) (+)	Көзбен бағалау (бұдан әрі – КБ)	к і ш і о р т а ү л к е н	3 5 7

10 (+)	10.Басы: қапталынан	КБ	д ө н е с т і к иілген	3 5 7
11	11.Желке: ұзындығы (*) (+)	КБ	қ ы с қ а о р т а ұзын	3 5 7
12	12.Мойын: шығуы (*) (+)	КБ	т ө м е н о р т а жоғары	3 5 7
13	13.Мойын: ұзындығы (*) (+)	КБ	қ ы с қ а о р т а ұзын	3 5 7
14	14.Мойын: пішіні (+)	КБ	аққу тәрізді т і к бұғы тәрізді	3 5 7
15	15.Шоқтық: ұзындығы (*) (+)	КБ	қ ы с қ а о р т а ¹ ұзын ²	3 5 7
16	16.Шоқтық: биіктігі (*) (+)	КБ	б и і к ² о р т а ¹ аласа	3 5 7
17	17.Жауырын: орналасуы (*) (+)	КБ	т і к о р т а қиғаш	3 5 7
18	18.Кеуде: енділігі(*) (+)	КБ	т а р о р т а ² енді ³	3 5 7
19	19.Кеуде: тереңдігі (*) (+)	КБ	т а й ы з о р т а терең ^{3,2}	3 5 7
20	20.Сауыр: ұзындығы (*) (+)	КБ	қ ы с қ а о р т а ұзын	3 5 7
21	21.Сауыр: еңістігі (*) (+)	КБ	т і к калыпты еңіс	3 5 7
22	22.Сауыр: пішіні(*) (+)	КБ	с о п а қ екіге бөлінген шатыр тәрізді	3 5 7
23	23.Алдыңғы сирақтары: орналасуы (*) (+)	КБ	т а р о р т а кең	3 5 7
24	24.Артқы сирақтары: орналасуы(*) (+)	КБ	т а р о р т а кең	3 5 7
25	25.Тұяқ: мөлшері (*) (+)	КБ	к і ш і о р т а үлкен	3 5 7

2 6	26.Атжарыстардағы өнімділігі(*) (+)	Ө	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
2 7	27.Ат спортындағы өнімділігі (*) (+)	Ө	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
2 8	28.Жорға жарыстарындағы өнімділігі (*) (+)	Ө	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
2 9	29.Жүк тасымалдау өнімділігі (*) (+)	Ө	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
3 0	30.Сүт өнімділігі (*) (+)	Ө	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
3 1	31.Ет өнімділігі (*) (+)	Ө	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7

Е с к е р т п е :

(*) - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс;

(+) - суреттермен сүймеленеді;

О р л о в ж е л г і ш

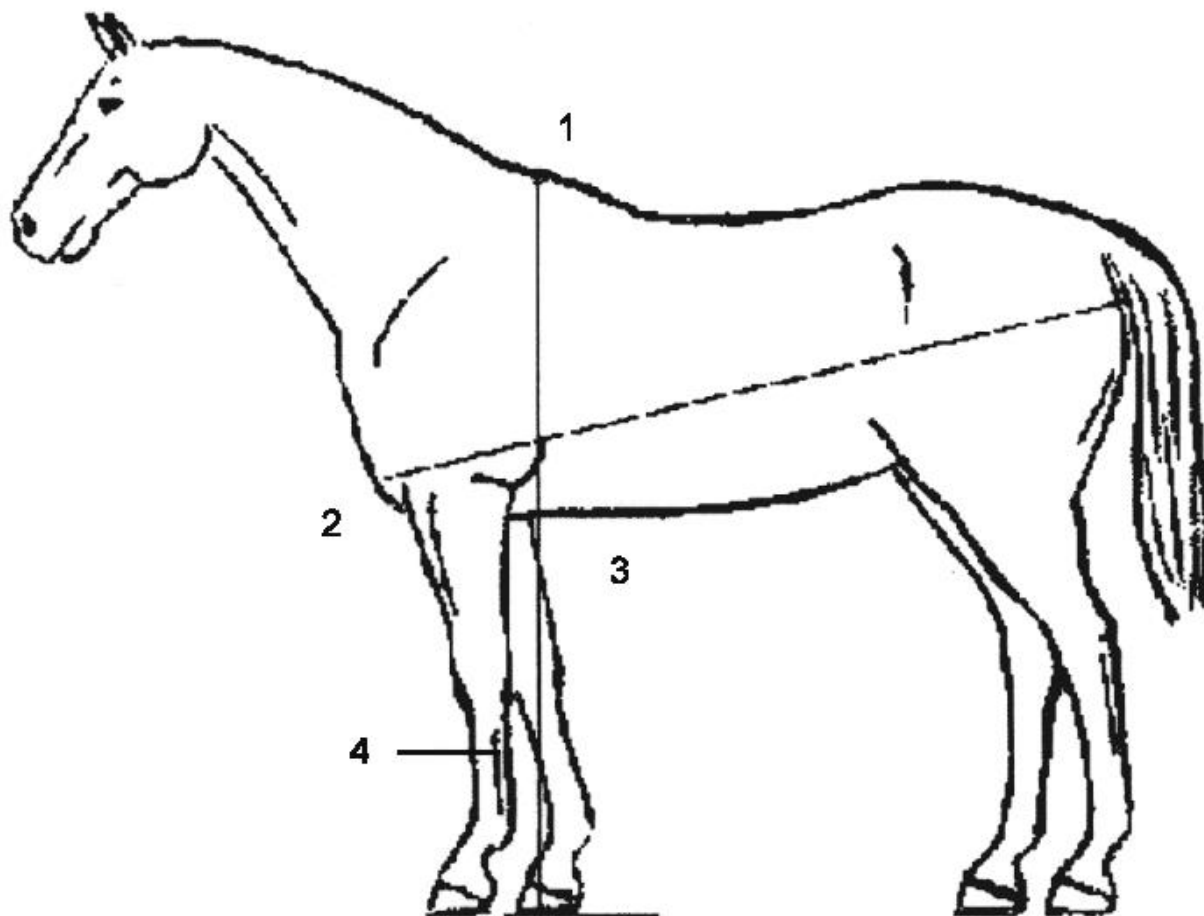
Т а з а қ а н д ы с а л т м і н і с т і
С о в е т т і к а у ы р ж ү к т а р т а т ы н

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
10- қосымша

**Жылқы белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу)
) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесі**

№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіш-тер	Сандық көрсеткіш-тер	Инд

1.

1 – шоқтығының биіктігі (өлшеуіш таяқпен жылқының сол жағында тұрып шоқтығының ең биік нүктесінен төмен қарай өлшенеді) ;

2 – дене тұрқының қиғаш өлшемі (өлшеуіш таяқ немесе таспамен тоқпан жілік пен жауырынның қосылған буыны *седалищный бугор* артқы нүктесіне дейін).

3 – жауырын сыртының кеуде орамы (өлшеуіш таспамен жауырынның артқы бұрышынан тік өлшен

4 – жіліншік орамы (өлшеуіш таспамен жіліншіктің жоғарғы 1/3 бөлігінің төменгі нүктесінен өлшенеді).

2.	К1,2: Айғыр, бие : шоқтығының биіктігі	5 және одан да жоғары жасында анықтала Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, см:			
			айғыр	бие	
		майда	152-ден аз	1540-ден аз	3
		орта	152-163	150-161	5
	ірі	163-тен жоғары	161-ден жоғары	7	
3.	К 1, 2* При экспертизе испытаний и апробации новых селекционных достижений в коневодстве отечественные пор Казахстана мясо-молочного направления продуктивности следует ориентироваться по нижеприведенной таблице и ну руководствоваться требованиями инструкции по бонитировке местных пород лошадей Определяется в возрасте 5 лет и старше Степень выраженности признака соответствует следующим средним значениям, см				
4.	Қазақ тұқымы		айғыр	бие	
		майда	168-ден аз	164 тен аз	3
		орта	171	168	5
	ірі	173-тен биік	170-тен биік	7	
		айғыр	бие		

5.	Жабы	майда	174-ден аз	170 тен аз	3
		орта	178	177	5
		ірі	181-тен биік	180-тен биік	7
6.	Адай		айғыр	бие	
		майда	165-ден аз	162 тен аз	3
		орта	169	168	5
		ірі	172-тен биік	170-тен биік	7
7.	Мұғалжар		айғыр	бие	
		майда	176-ден аз	174 тен аз	3
		орта	180	178	5
		ірі	182-тен биік	180-тен биік	7
8.	Көшім		айғыр	бие	
		майда	180-ден аз	176 тен аз	3
		орта	186	183	5
		ірі	188-тен биік	185-тен биік	7
9.	К.1,2*. Айғыр, бие: сирек о р а м ы	5 және одан да жоғары жасында анықтала Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, см			
10	Қазақ тұқымы		айғыр	бие	
		майда	18,0-ден аз	17,0-ден аз	3
		орта	18,5	18,0	5
		ірі	19,0-дан көп	18,5-тен көп	7
11	Жабы		айғыр	бие	
		майда	18,5-ден аз	17,5- тен аз	3
		орта	19,0	18,0	5
		ірі	19,5-тен көп	18,5-тен көп	7
12	Адай		айғыр	бие	
		майда	18,0-ден аз	17,0 тен аз	3
		орта	18,5	17,5	5
		ірі	19,0-тен көп	18,0-тен көп	7
13	Мұғалжар		айғыр	бие	
		майда	19,0-ден аз	18,0 тен аз	3
		орта	19,5	18,5	5
		ірі	20,0-тен көп	19,5-тен көп	7
14	Көшім		айғыр	бие	
		майда	19,0-ден аз	18,0 тен аз	3
		орта	19,5	18,5	5
		ірі	20,0-тен көп	19,5-тен көп	7
15	К . 1 , 2 * .	А й ғ ы р , б и е : т і р і с а л м а ғ ы 5 және одан да жоғары жасында анықтала Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, кг			
			айғыр	бие	

16	Қазақ тұқымы	майда	380-нен аз	340-тан аз	3			
		орта	410	380	5			
		ірі	430-дан көп	400-ден көп	7			
17	Жабы		айғыр	бие				
		майда	410-нан аз	390-нан аз	3			
		орта	440	420	5			
		ірі	460-тан көп	440-тан көп	7			
18	Адай		айғыр	бие				
		майда	380-нен аз	350-ден аз	3			
		орта	410	390	5			
		ірі	430-дан көп	410-нан көп	7			
19	Мұғалжар		айғыр	бие				
		майда	430-дан аз	380-нен аз	3			
		орта	460	420	5			
		ірі	480-нен көп	430-дан көп	7			
20	Көшім		айғыр	бие				
		майда	480-нен аз	440 тан аз	3			
		орта	510	490	5			
		ірі	530-дан көп	500-ден көп	7			
21	Сараптама	жасағанда	тексеру	сойыы	мен	сауды	өткізу	қа:
22	К 3,4: Айғыр, бие: жалпақтығы	5 және одан да жоғары жасында кеуде орамының шоқтығының биіктігіне қатынасымен анықтал Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, %:						
			айғыр	бие				
		төмен	112-ден аз	113-тен аз	3			
		орта	112-124	113-125	5			
		ж о ғ а р ы	124-тен жоғары	125-тен жоғары	7			
23	К 5,6: Айғыр, бие: сүйектілігі	5 және одан да жоғары жасында жіліншік орамының шоқтығының биіктігіне қатынасымен анықтал Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, %:						
			айғыр	бие				
		төмен	11,2-ден аз	12,0-ден аз	3			
		орта	11,2-14,2	12,0-14,0	5			
		ж о ғ а р ы	14,2-ден жоғары	14,0-тен жоғары	7			
24	К 7,8. Айғыр, бие: тірі салмағы	5 және одан да жоғары жасында 1000 кг дейін өлшенетін, қателігі 1 кг-нан аспайтын таразыда өлше Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, кг:						
		төмен	450-ден аз	400-тен аз	3			
		орта	450-600	400-555	5			
		ж о ғ а р ы	600-ден жоғары	550-ден жоғары	7			
		2,5 жастағы еркек және ұрғашы тайларды көз мөлшермен анықтай						

25 К9. Бас: мөлшері

Кіші орта үлкен

ү л к е н

бастың ұзындығы мойын ұзындығына тең

3

орта

мойын ұзындығынан сәл кіші

5

к і ш і

мойын ұзындығынан көп кіші

7

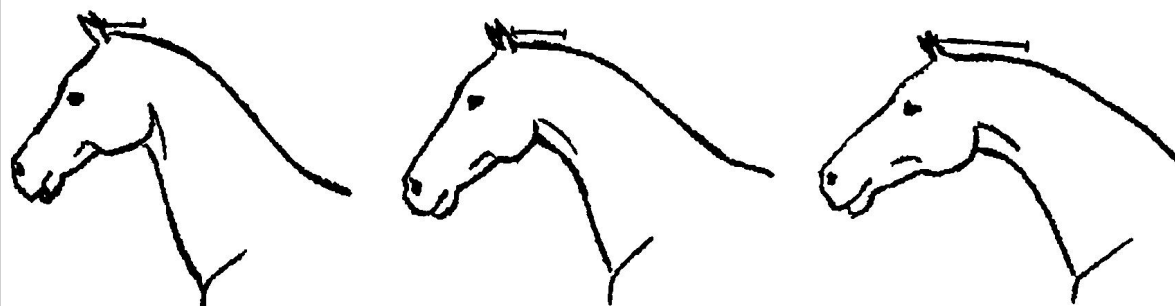
26 К 10. Бас: қапталынан

Дөнес тік иілген

Дөнес – маңдай қуысы мен тұмсық сүйектері жақсы жетілген, басы қапталынан карағанда дөнес сы т ә р і з д і б о л ы п к ө р і н е
Тік – бүйірінен карағанда маңдайы мен тұмсығы бір сызықтың бойында бол
Иілген – маңдайы тік, қабақ пен тұмсығының арасы иіліп қосыл

27 К 11. Желке: ұзындығы

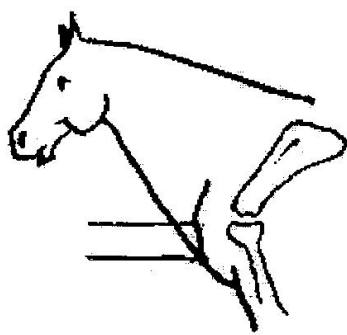
3 қысқа орта ұзын

5

7

2,5 жастағы еркек және ұрғашы тайларды тоқпан жілік пен жауырынның қосылған буынынан мойын төменгі шетіне дейін көз мөлшермен анықтай

28 К 12. Мойын:
шығуы

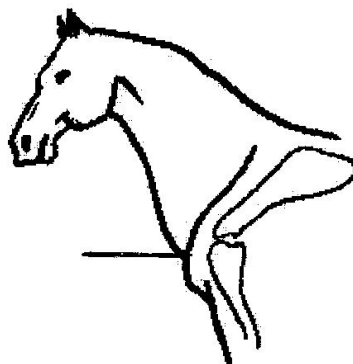

3

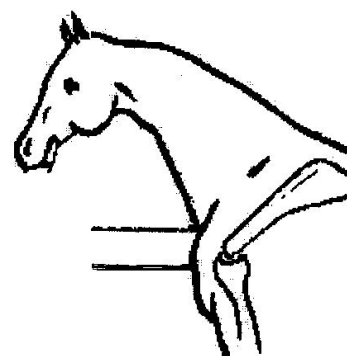
төмен

орта

жоғары

5

29 К 13. Мойын:
ұзындығы

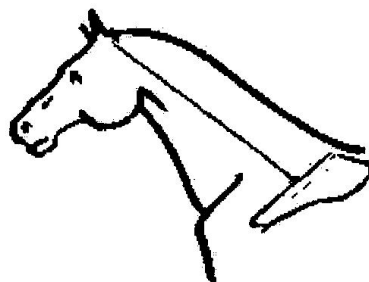

3

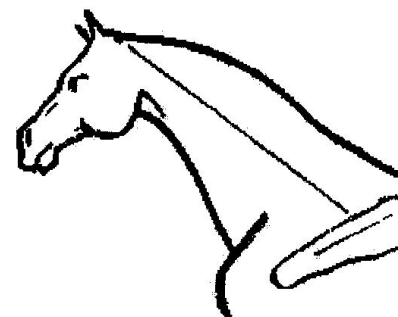
төмен

орта

жоғары

5

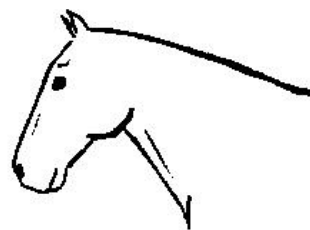
7

30 К 14. Мойын:
пішіні

3

аққу тәріздес тік бұғы тәріздес

5

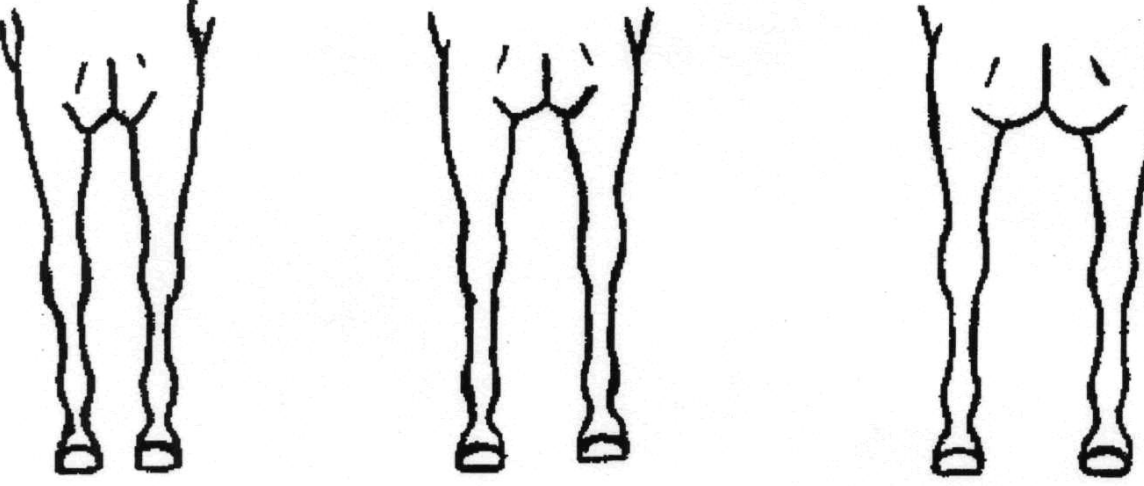
2,5 жастағы еркек және ұрғашы тайларды құлақ түбінен жауырын сүйегіне дейінгі аралықты мөлшермен анықтай

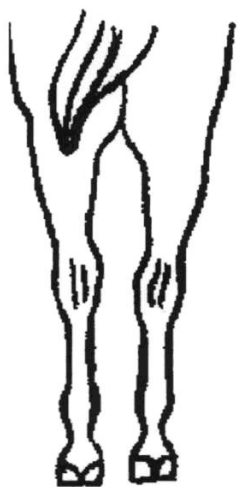

2,5 жастағы еркек және ұрғашы тайларды кеудесінің бірінші және оныншы омыртқалары арасын мөлшермен анықтай

<p>37 К 21. Сауыр: еңістігі</p>	<p>2,5 жастағы еркек және ұрғашы тайларды сауырдың жоғарғы сызығының жазықтықпен арасынд бұрышының шамасына қарай көз мөлшермен анықтай</p> <p>3 Тік қалыпты еңіс 5</p>
<p>38 К 22. Сауыр: пішіні</p>	<p>2,5 жастағы еркек және ұрғашы тайларды көз мөлшермен анықтай</p> <p>3 Сопақ екіге бөлінген шатыр тәрізді 5</p>
<p>39 К 23. Алдыңғы сирақтары: орналасуы</p>	<p>2,5 жастағы еркек және ұрғашы тайларды көз мөлшермен анықтай</p>

		3 Тар	орта	кең	5	7
40	К 24. Артқы сирақтары: орналасуы	2,5 жастағы еркек және ұрғашы тайларды көз мөлшермен анықта				
						
		3	орта	кең	5	
41	К 25. Тұяқ: мөлшері	2,5 жастағы еркек және ұрғашы тайларды тұяқтың шашаға қатынасын көз мөлшермен анықта				
						
		3	орта	үлкен	5	7
42	К 26. Атжарыстардағы өнімділігі	Салт мінілетін тұқымдардың 20 бас 2,5 жастағы еркек және ұрғашы тайлардың шабысының «С мінілетін тұқымдарды ипподромдарда сынау ережелері» сәйкестігіне байланысты анықтай. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, мин.сек./1000м.:				
		төмен	1.14,5 көп			3
		орта	1.14,5-1.09,5			5
		жоғары	1.09,5 аз			7
43	К 27. Ат спортындағы өнімділігі	20 бас 2,5 жастағы еркек және ұрғашы тайлардың түрлі ат спортында пайдаланылуына және 10 бал жүйе бойынша «Зауыттық асыл тұқымды жылқыларды бонитировкалау жөніндегі нұсқауға» сәйкесті байланысты анықтайды. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, балл:				
		төмен	6,00-дан аз			3
		орта	6,0-7,6			5
		жоғары	7,6-дан көп			7
	К 28. Жорға жарысындағы	20 бас 2,5 жастағы еркек және ұрғашы тайлардың жорғалауының «Салт мінілетін тұқымдар ипподромдарда сынау ережелері» сәйкестігіне байланысты анықтайды. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, мин.сек./1600м.:				

44	өнімділігі	төмен	2.25,0 көп	3
		орта	2.25,0-2.20,0	5
		жоғары	2.20,0 аз	7
45	К 29. Жүк тасымалдау өнімділігі	5 және одан да жоғары жастағы 10 бас жылқыны «Жүк бағытындағы жылқыларды сынау мен үйір жөніндегі нұсқауға» сәйкестігіне қарай анықтайды. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, 150кг жүкті мин.сек./2000м.:		
		төмен	15,00-дан көп	3
		орта	15,30-14,50	5
		жоғары	14,5-тен аз	7
46	К 30. Сүт өнімділігі	5 жастағы 10 бас биені 2-ші сауын мерзімі бойынша 210 күндегі сауылған сүті арқылы анықтай Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді,		
		төмен	1260-қа дейін	3
		орта	1260-2100	5
		жоғары	2100-ден жоғары	7
47	К 31. Ет өнімділігі	2,5 жастағы 5 бас малды сойғандағы сойыс салмағы бойынша анықтай Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді,%:		
		төмен	48-ден аз	3
		орта	48-52	5
		жоғары	52-ден жоғары	7

Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу әдістемесіне 11-қосымша

Түйелердің сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№ р /с	Белгілер	Есеп тәртібі, бағалау жасы	Көрініс беру дәрежесі	индекс
1	1. Жануар: өнімділігінің бағыты (*) (+)	Көзбен бағалау (бұдан әрі –КБ), 48 айдан жоғары	етті-жүнді етті-сүтті сүтті	1 2 3
2	2.Өркеші: саны (*) (+)	КБ, 2-ден 3 айға дейін	б і р екі	1 2
3	3.Өркеші: көлемі (*) (+)	КБ, 18 айдан жоғары	к і ш і орта үлкен	1 3 5

4	4.Басы: қапталынан (+)	КБ, 18 айдан жоғары	дөңес мұрын тік	1 2
5	5.Басы: маңдайы (*) (+)	Өлшеу (бдан әрі –Ө), 18 айдан жоғары	жіңішке орта жалпақ	1 3 5
6	6.Басы: беті (*) (+)	Ө, 18 айдан жоғары	жіңішке орта жалпақ	1 3 5
7	7.Құлағы: ұзындығы (+)	Ө, 18 айдан жоғары	қысқа орта ұзын	1 3 5
8	8.Мойыны: ұзындығы (*) (+)	Ө, 18 айдан жоғары	қысқа орта ұзын	1 3 5
9	9.Мойыны: қаптал көрінісі (+)	КБ, 18 айдан жоғары	тік иілген	1 2
10	10.Бураның дене тұрқы: ұзындығы (*) (+)	Ө, 48 айдан жоғары	қысқа орта ұзын	1 3 5
11	11.Ингеннің дене тұрқы: ұзындығы (*) (+)	48 және одан да жоғары Ө	қысқа орта ұзын	1 3 5
12	12.Бураның кеудесі: тереңдігі (*) (+)	Ө, 48 айдан жоғары	орта терең	3 5
13	13.Ингеннің кеудесі: тереңдігі (*) (+)	Ө, 48 айдан жоғары	орта терең	3 5
14	14.Бураның жалпақтығы (*) (+)	Ө, 48 айдан жоғары	орта жалпақ	3 5
15	15.Ингеннің жалпақтығы (*)	Ө, 48 айдан жоғары	орта жалпақ	3 5
16	16.Бураның орамы	Ө, 48 айдан жоғары	орта үлкен	3 5
17	17.Ингеннің орамы	Ө, 48 айдан жоғары	орта жалпақ	1 3
18	18.Бураның иығының дамуы (*) (+)	КБ, 48 айдан жоғары	нашар орташа	1 3
19	19.Ингеннің иығының дамуы (*) (+)	КБ, 48 айдан жоғары	нашар орташа	1 3

20	20.Бураның құйымшағының дамуы(*) (+)	КБ, 48 айдан жоғары	наша орташа	13
21	21.Ингеннің құйымшағының дамуы (*) (+)	КБ, 48 айдан жоғары	наша орташа	13
22	22.Бураның сирағының ұзындығы	КБ, 48 айдан жоғары	қысқа орташа ұзын	135
23	23.Ингеннің сирағының ұзындығы (*) (+)	КБ, 48 айдан жоғары	қысқа орташа ұзын	135
24	24.Бураның құйрығының ұзындығы (*) (+)	КБ, 48 айдан жоғары	қысқа орташа ұзын	135
25	25.Ингеннің құйрығының ұзындығы (*)	КБ, 48 айдан жоғары	қысқа орташа ұзын	135
26	26.Жүннің негізгі түсі (*)	КБ, 24 айдан жоғары	ақ құм түстес құба қара басқа да	12345
27	27.Жүннің қосымша түсі (*) (+)	КБ, 24 айдан жоғары	жоқ бар	13
28	28.Жүн жабындысының негізгі түсі (+)	КБ, 24 айдан жоғары	ақ құм түстес құба қара басқа да	12345
29	29.Жүн жабындысының қосымша түсі(*) (+)	КБ, 24 айдан жоғары	жоқ бар	13
30	30.Бура терісінің қалыңдығы (+)	КБ, 48 айдан жоғары	орташа қалың	35
31	31.Инген терісінің қалыңдығы (+)	КБ, 48 айдан жоғары	орташа қалың	35
32	32.Бас шудасының ұзындығы (*)	КБ, 36 айдан жоғары	қысқа орта ұзын	515
33	33.Жүннің өскіндігі (*)	КБ, 36 айдан жоғары	әлсіз орта күшті	135
34	34.Жүннің таза талшығының шығымдылығы (*) (+)	КБ, 48 айдан жоғары	90%-дейін 90-95% 96%-дан жоғары	135
			жалпақ домалақ табақ	13

35	35.Ингеннің желінінің пішіні(*) (+)	КБ, 48 айдан жоғары	тәріздес басқа пішінде	5 2
36	36.Ингеннің желін ұшының ұзындығы (*) (+)	Ө, 48 айдан жоғары	қысқа орта ұзын	1 3 5
37	37.Ингеннің желін ұшының жалпақтығы (*) (+)	Ө, 48 айдан жоғары	жіңішке орта жалпақ	1 3 5
38	38.Ингеннің алдыңғы желін ұштарының ара-қашықтығы (+)	Ө, 48 айдан жоғары	қысқа орта ұзын	1 3 5
39	39.Ингеннің артқы желін ұштарының ара-қашықтығы(*) (+)	Ө, 48 айдан жоғары	қысқа орта ұзын	1 3 5
40	40.Ингеннің алдыңғы және артқы желін ұштарының ара-қашықтығы (*)	Ө, 48 айдан жоғары	қысқа орта ұзын	1 3 5
41	41.Сүттің майлылығы	Ө, 48 айдан жоғары	4,0%- дейін 4,0-4,5% 4,5-5,0% 5,0%-тен жоғары	3 5 3 5
42	42.Сүттің ақуыздылығы (+)	Ө, 48 айдан жоғары	3,0-3,5% 3,5%-дан жоғары	1 3
43	43.Кекілінің ұзындығы (+)	КБ, 12 айдан жоғары	жоқ ² бар ¹	1 3
44	44.Кекілінің ұзындығы (+)	Ө, 12 айдан жоғары	қысқа ³ орташа ұзын ¹	5 1 3
45	45.Алдыңғы сирағындағы галифе (*)	КБ, 12 айдан жоғары	жоқ бар	1 3
46	46.Мойын шудасы (Г)	КБ, 12 айдан жоғары	жоқ ² бар ^{1,3}	1 3
47	47.Мойын шудасының ұзындығы (*) (+)	Ө, 36 айдан жоғары	қысқа ³ орташа ұзын ¹	5 1 3
48	48.Алдыңғы сирағындағы галифе(*) (+)	Ө, 12 айдан жоғары	қысқа ² орташа ұзын ¹	1 3 5
49	49.Жауырын жүні (эполет) (*) (+)	КБ, 12 айдан жоғары	жоқ ¹ бар ²	1 3

50	50.Эполеттің ұзындығы (*)(+)	Ө, 12 айдан жоғары	қысқа орташа ³ ұзын ²	1 3 5
51	51.Сүттілігі (*)(+)	Ө, 5 жас және одан жоғары	төмен орташа жоғары	
52	52.Ет өнімділігі (+)	Ө, 2,5 жас және одан жоғары	төмен орташа жоғары	

Е с к е р т п е :

(*) - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс;

(+) - суреттермен сүймеленеді;

1 · Қ а з а қ б а к т р и а н ы

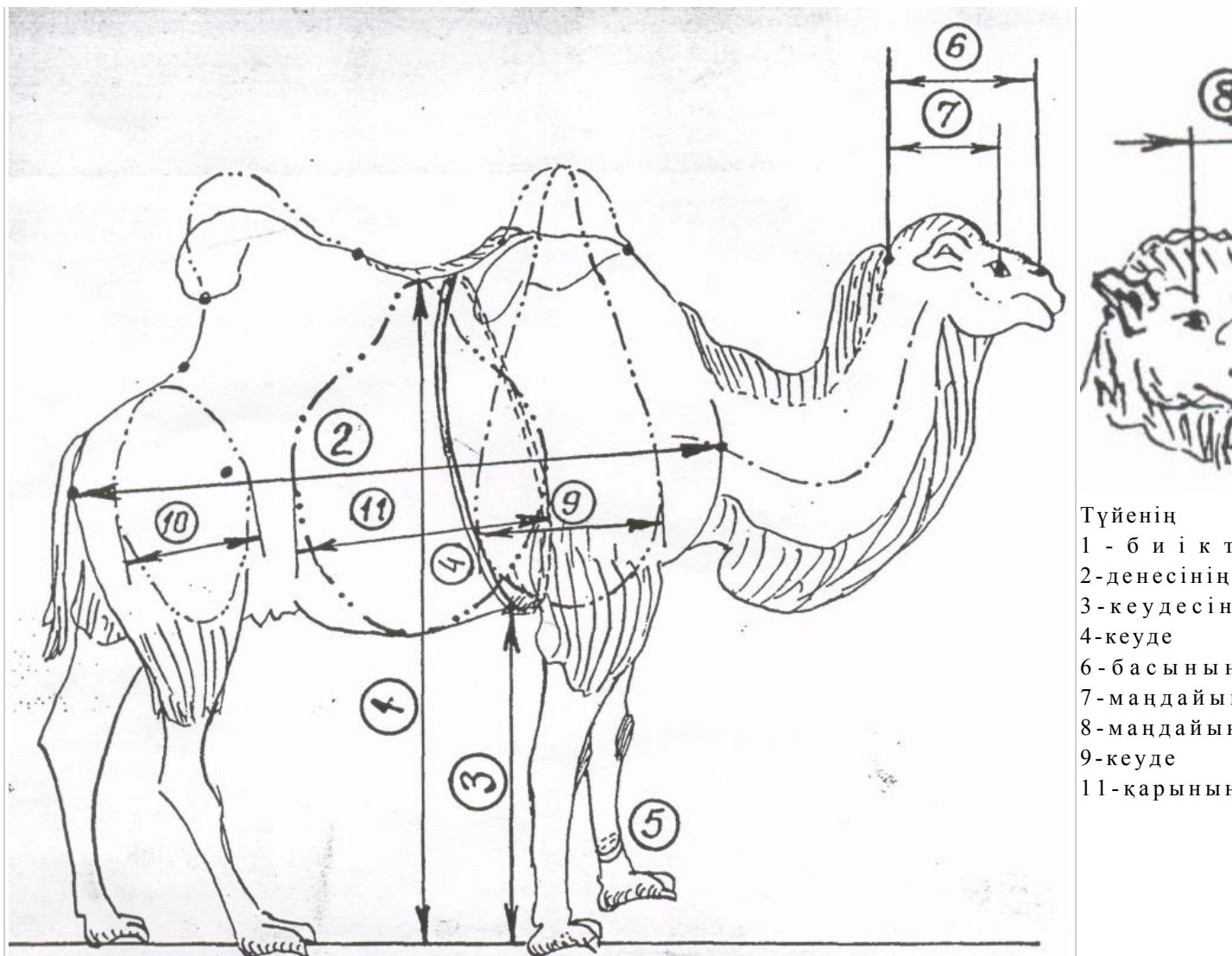
2 · Т ү р к м е н д р о м е д а р ы

3 · Қ а з а қ д р о м е д а р ы

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
Әдістемесіне
12-қосымша

**Түйе белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу)
кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесі**

№	Белгі

Түйенің
 1 - биіктігі
 2 - денесінің
 3 - кеудесін
 4 - кеуде
 6 - басынын
 7 - маңдайы
 8 - маңдайы
 9 - кеуде
 11 - қарнын

1.

2.

В1. Өнімділігі бағыты

3.

	В 2. Өркешт с а н ы
4.	В 3. Өркешт үлкендігі
5.	В 4. Басынъ қапталынан қарағандағы көрінісі
6.	В 5. Манд;
7.	В 6. Б
8.	В 7. Құлағын ұзындығы
9.	В 8. Мойынн қапталынан қарағандағы көрінісі

10.	В 10,11. Бура м інгеннің денесі ұзындығы
11.	В 12,13. Бура м інгеннің кеудес тереңдігі
12.	В 14,15. Бура м інгеннің кеудес кеңдігі
13.	В 16,17. Бура м інгеннің кеуд орамы
14.	В 18,19. Бура м інгеннің иықтарының дамуы
15.	В 20,21. Бура м інгеннің құйымшақтары дамуы
16.	В 22,23. Бура м інгеннің сирақтарының дамуы

17.	В 24,25. Бура м інгеннің құйрықтарыны ұзындығы
18.	В 26. Жабағ жүннің негізгі т
19.	В 27. Жабағ жүннің қосым түстері
20.	В 28. Жабынд жүннің негізгі т
21.	В 29. Жабынд жүннің қосым түстері
22.	В 30,31. Бура м інгеннің терісі қалыңдығы
23.	В 32. Шудасын ұзындығы
24.	В 33. Жүннің өскіндігі
25.	

	В 34. Жүннің талшығының шығымдылығы
26.	
27.	
28.	
29.	В 35. Инге желінің пішін
30.	
31.	В 36,37,38,39,4 Инген желіні
32.	Ұшының ұзындығы,
33.	Ені
34.	Екі алдыңғы ұштарының ара-қашықтығы
35.	Екі артқы ұштарының ара-қашықтығы
36.	Артқы және алдыңғы ұштарының ара-қашықтығы

37.	В 41,42 Сүтті май мен ақуызд кұрамы
38.	В 43,44 Басынд кекілінің ұзындығы
39.	В 45,48 Алдын сирағының галифесі
40.	В 46,47. Мой шудасының ұзындығы
41.	В 49,50. Эполетінің ұзындығы
42.	В 51. Сүттілі
43.	В 52. Ет өнімді

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
13-қосымша

Қаздардың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№ р/с	Белгілер	Есеп тәртібі, бағалау жасы	Көрініс беру дәрежесі	индекс
1 .	1.Жас аталық қаз: түбіті, негізгі бояуы (*)	Көзбен жобалау (бұдан әрі – К Ж) , 1 тәулік	ашық-сары ашық-Сұр сұр	1 2 3
2 .	2.Жас аталық қаз: түбіті, қосымша бояуының бар-жоғы	К Ж 1 тәулік	ж о қ бар	1 9
3 .	3.Жас аталық қаз: түбіті, қосымша бояуы	К Ж 1 тәулік	с а р ы с ұ р ашық- қоңыр	1 2 3
4 .	4.Аталық қаз: қауырсыны, негізгі бояуы (*)	К Ж 52 апта	а қ с ұ р ашық-қоңыр басқа	1 2 3 4
5	5.Аталық қаз: қауырсыны, қосымша бояуының бар-жоғы (*)	К Ж 52 апта	ж о қ бар	1 9
6	6.Аталық қаз: қауырсыны, қосымша бояуы (*)	К Ж 52 апта	а қ с ұ р қ о ң ы р қара	1 2 3 4
7 .	7.Жас аталық қаз: тірі салмағы (*) (+)	Өлшеу (бұдан әрі –Ө), 9 апта	өте төмен төмен орта жоғары өте жоғары	1 3 5 7 9
8	8.Жас аталық қаз: кеуде орамы (+)	Ө 9 апта	т а р о р т а кең	3 5 7
9	9.Аталық қаз: тірі салмағы (*) (+)	Ө 52 апта	өте төмен төмен орта жоғары өте жоғары	1 3 5 7 9
10	10.Жас аналық: түбіт, негізгі бояуы (*)	К Ж 1 тәулік	ашық-сары ашық-сұр сұр	1 2 3

1 1	11.Жас аналық: түбіті, қосымша бояуының бар-жоғы (+)	К Ж 1 тәулік	ж о қ бар	1 9
1 2	12.Жас аналық: түбіті, қосымша бояуы	К Ж 1 тәулік	с а р ы с ұ р ашық- қоңыр	1 2 3
1 3	13.Аналық: қауырсыны, негізгі бояуы (*)	К Ж 52 апта	а қ с ұ р ашық-Қоңыр басқа	1 2 3 4
1 4	14.Аналық: қауырсыны, қосымша бояуының бар-жоғы (*)	К Ж 52 апта	ж о қ бар	1 9
1 5	15.Аналық: қауырсыны, қосымша бояуы	К Ж 52 апта	а қ с ұ р ашық-Қоңыр басқа	1 2 3 4
1 6	16.Жас аналық: тірі салмағы (*) (+)	Ө 9 апта	өте төмен төмен орта жоғары өте жоғары	1 3 5 7 9
1 7	17.Жас аналық: кеуде орамы (+)	Ө 9 апта	т а р о р т а кең	3 5 7
1 8	18.Аналық: тірі салмағы (*) (+)	Ө 52 апта	өте төмен төмен орта жоғары өте жоғары	1 3 5 7 9
1 9	19.Қауырсыны: тығыздығы	К Ж 52 апта	б о с тығыз	1 2
2 0	20.Қауырсыны: түбіт құрылымы	К Ж 52 апта	тарамдалған тарамдалмаған	1 9
2 1	21.Маңдайындағы томпақшасы (*)	К Ж 52 апта	ж о қ бар	1 9
2 2	22.Сирағы: түсі (*)	К Ж 52 апта	с а р ы қызғылт-сары қара	1 2 3
2 3	23.Тұмсығы: бояуы (*)	К Ж 52 апта	с а р ы қызғылт-сары қара	1 2 3
2 4	24.Жұмыртқа: салмағы (+)	Ө 40 апта	өте майда майда орта ірі өте ірі	1 3 5 7 9

Е с к е р т п е :

(*) - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс;

(+) - суреттермен сүймеленеді;

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
14-қосымша

**Қаз белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу)
кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесі**

№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіштер	Сандық көрсеткіштер	Индекс
1.	К 7,16. Жас аталық, жас аналық: тірі салмағы	9апталығында 10 г. дейінгі дәлдікпен жеке-жеке өлшеу арқылы анықталады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, грамм			
			аталық	аналық	
		өте төмен	3200	2800	1
		төмен	3201-3600	2801-3200	3
		орта	3601-4000	3201-3600	5
		жоғары	4001-4400	3601-4000	7
2.	К 8, 17. Жас аталық, жас аналық: кеуде орамы	Өлшеуіш таспамен қанатының түбінен 0,1 см дәлдікке дейін өлшенеді. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, см:			
			қораз	мекиен	
		тар	44	41	3
		орта	44-47	41-45	5
3.	К 9,18. Аталық, аналық: тірі салмағы	52 апталығында жеке-жеке өлшеу арқылы 0,1 см дәлдікке дейін өлшенеді. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, грамм:			
			қораз	мекиен	
		өте төмен	4000	3000	1
		төмен	4001-5000	3001-4000	3
		орта	5001-6000	4001-5000	5
		жоғары	6001-7000	5001-6000	7
	өте жоғары	7000	6000	9	

4.	К 24. Жұмыртқа: салмағы	40 апталық аналықтан 3 күнде жиналған 50 жұмыртқа өлшенеді. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, грамм:		
		өте төмен	145	1
		төмен	146-155	3
		орта	156-165	5
		жоғары	166-175	7
		өте жоғары	175	9

Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу әдістемесіне
15-қосымша

Үйректердің сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№ р/с	Белгілер	Есеп тәртібі, бағалау жасы	көрініс беру дәрежесі	индекс
1 .	1.Үйректер: бағыты (*)	Көзбен жобалау (бұдан әрі – К Ж) , 52 апта	е т жұмыртқа әсемдік	1 2 3
2 .	2.Аталық: түбіті, негізгі бояуы (*)	К Ж , 1 тәулік	ашық-сары с ұ р қ о ң ы р қара	1 2 3 4
3 .	3.Аталық: түбіті, қосымша бояуының бар-жоғы	К Ж , 1 тәулік	ж о қ бар	1 9
4 .	4.Аталық: түбіті, қосымша бояуы	К Ж 1 тәулік	а қ қ о ң ы р қара	1 2 3
5	5.Аталық: қауырсыны, негізгі бояуы (*)	К Ж , 52 апта	а қ с ұ р сұр-Қоңыр сары-қоңыр қара	1 2 3 4 5
6	6.Аталық: қауырсыны, қосымша бояуының бар-жоғы (*)	К Ж , 52 апта	ж о қ бар	1 9
7 .	7.Аталық: қауырсыны, қосымша бояуы (*)	К Ж , 52 апта	а қ с ұ р қ о ң ы р қара	1 2 3 4

8 .	8.Аталық: тірі салмағы (*)	Өлшеу (бдан әрі -Ө), 7 апта	өте төмен төмен орта жоғары өте жоғары	1 3 5 7 9
9	9.Аталық: кеуде орамы (+)	Ө , 7 апта	т а р о р т а кең	1 3 5
10	10.Аталық: тірі салмағы (*) (+)	Ө , 52 апта	өте төмен төмен орта жоғары өте жоғары	1 3 5 7 9
11	11.Аталық: сирағының ұзындығы (+)	Ө , 52 апта	қысқа орта ұзын	3 5 7
12	12.Аталық: килінің ұзындығы (+)	Ө , 52 апта	қысқа орта ұзын	3 5 7
13	13.Жас аналық: түбіт, негізгі бояуы (*)	К Ж , 1 тәулік	ашық-сары с ұ р қоңыр кара	1 2 3 4
14	14.Жас аналық: түбіті, қосымша бояуының бар-жоғы	К Ж , 1 тәулік	ж о қ бар	1 9
15	15.Жас аналық: түбіті, қосымша бояуының бар-жоғы	К Ж , 1 тәулік	ж о қ бар	1 9
16	16.Аналық: қауырсыны, негізгі бояуы (*)	К Ж , 52 апта	а қ с ұ р сұр-қоңыр сары-қоңыр кара	1 2 3 4 5
17	17.Аналық: қауырсыны, қосымша бояуының бар-жоғы (*)	К Ж , 52 апта	ж о қ бар	1 9
18	18.Аналық: қауырсыны, қосымша бояуы (*)	К Ж , 52 апта	а қ с ұ р қоңыр кара	1 2 3 4
19 (+)	19.Жас аналық: тірі салмағы (*)	Ө , 7 апта	өте төмен төмен орта жоғары өте жоғары	1 3 5 7 9
20	20.Аналық: кеуде орамы (+)	Ө , 7 апта	т а р о р т а кең	1 3 5
			өте төмен төмен орта	1 3 5

2 1	21.Аналық: тірі салмағы (*) (+)	Ө , 52 апта	жоғары өте жоғары	7 9
2 2	22.Аналық: сирағының ұзындығы (+)	Ө , 52 апта	қысқа орта ұзын	3 5 7
2 3	23.Аналық: килінің ұзындығы (+)	Ө , 52 апта	қысқа орта ұзын	3 5 7
2 4	24.Қауырсыны: тығыздығы (+)	Ө , 52 апта	бос тығыз	1 2
2 5	25.Сирағы: түсі	К Ж , 52 апта	сары қызғылт-сары қара	1 2 3
2 6	26.Терісі: бояуы	К Ж , 52 апта	ақ сары	1 2
2 7	27.Тұмсығы: бояуы	К Ж , 52 апта	сары қызғылт-сары қара	1 2 3
2 8	28.Жұмыртқа: салмағы (+)	Ө 52 апта	өте майда майда орта ірі өте ірі	1 3 5 7 9

Ескертпе :

(*) - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс;
(+) - суреттермен сүймеленеді;

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
16-қосымша

Үйрек белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесі

№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіштер	Сандық көрсеткіштер	Индекс
1.	К 8,19. Аталық, жас аналық: тірі салмағы	7 апталығында жеке-жеке өлшеу арқылы анықталады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, грамм:			
			аталық	аналық	
		өте төмен	2000	1800	1
		төмен	2001-2400	1801-2200	3

		орта	2401-2800	2201-2600	5
		жоғары	2801-3200	2601-3000	7
		өте жоғары	3200	3000	9
2.	К 9, 20. Аталық, жас аналық: кеуде орамы	Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, см:			
			аталық	аналық	
		тар	< 28	< 26	3
		орта	28-32	26-30	5
		кең	>32	> 30	7
3.	К 10,21. Аталық, аналық: тірі салмағы	52 апталығында жеке-жеке өлшеу арқылы анықталады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, грамм:			
			аталық	аналық	
		өте төмен	2300	2000	1
		төмен	2301-2800	2001-2500	3
		орта	2801-3300	2501-3000	5
		жоғары	3301-3800	3001-3500	7
		өте жоғары	3800	3500	9
4.	К 11,22. Аталық, аналық: сирағының ұзындығы	Тізесінен бастап үшінші, төртінші саусақтарының бұрышына дейінгі аралық өлшенеді. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, см:			
			аталық	аналық	
		қыска	< 6,5	< 6,0	3
		орта	6,5-8,0	6,0-7,5	5
		ұзын	>8,0	> 7,5	7
5.	К 12,23. Аталық, аналық: килінің ұзындығы	Өлшеуіш таспамен төс сүйегінің алдыңғы және артқы шектерінің арасы өлшенеді. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, см:			
			аталық	аналық	
		қыска	< 13	< 12	3
		орта	13-15	12-14	5
		ұзын	>15	> 14	7
6.	К 28. Жұмыртқа: салмағы	52 апталық мекиеннен 3 күнде жиналған 100 жұмыртқа өлшенеді. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, грамм:			
		өте майда	?70		1
		майда	71 – 76		3
		орта	77 - 83		5
		ірі	84 – 90		7
		өте ірі	> 90		9

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
17-қосымша

Тауықтардың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№ р/с	Белгілер	Бағалау жасы	көрініс беру дәрежесі	индекс
1	1.Тауықтар: өнімділігінің бағыты (*)	52 апта	ет бағытында жұмыртқа бағытында басқа	1 2 3
2	2.Еркек балапан: түбітінің негізгі бояуы (*) (+)	1 тәулік	ашық-сары ¹⁾ сары ²⁾ қоңыр ³⁾ сұр ⁴⁾ қара ⁵⁾	1 2 3 4 5
3	3.Ұрғашы балапан: түбітінің негізгі бояуы (*) (+)	1 тәулік	ашық-сары ¹⁾ сары ²⁾ қоңыр ³⁾ сұр ⁴⁾ қара ⁵⁾	1 2 3 4 5
4	4.Еркек балапан: түбітінің қосымша бояуының бар-жоғы (*)	1 тәулік	ж о қ бар	1 9
5	5.Ұрғашы балапан: түбітінің қосымша бояуының бар-жоғы (*)	1 тәулік	ж о қ бар	1 9
6	6.Еркек балапан: түбітінің қосымша бояуының түсі(*)	1 тәулік	басында ашық-сары дақтар ⁶⁾ басында қоңыр дақтар ¹⁰⁾ арқасы мен басында қоңыр жолақтар ²⁴⁾ арқасы мен басында кара жолақтар ¹²⁾ қанаты ашық-сары ²²⁾ кеудесі, бүйірі, іші ашық-сары 2 0) басқа бояу	1 2 3 4 5 6 7
7	7.Ұрғашы балапан: түбітінің қосымша бояуының түсі(*)	1 тәулік	басында ашық-сары дақтар ⁶⁾ басында қоңыр дақтар ¹⁰⁾ арқасы мен басында қоңыр жолақтар ²⁴⁾ арқасы мен басында кара	1 2 3 4

			жолақтар ¹²⁾ кеудесі, бүйірі, іші ашық-сары 2 0) басқа бояу	5 6	
8	8.Балапан: (*)(+)	қауырсындануы	1 тәулік	ж ә й тез	1 2
9	9.Жас (*)(+)(E)	қораз: тірі салмағы	5 апта	ө те тө мен т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы ө те жоғары	1 3 5 7 9
10	10.Жас (*)(+)(E)	мекиен: тірі салмағы	5 апта	ө те тө мен т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы ө те жоғары	1 3 5 7 9
11	11.Қораз: (*) (+)	тірі салмағы	52 апта	ө те тө мен т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы ө те жоғары	1 3 5 7 9
12	12.Мекиен: (*)(+)	тірі салмағы	52 апта	ө те тө мен т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы ө те жоғары	1 3 5 7 9
13	13.Қораз: қауырсынының негізгі бояуы (*)		52 апта	а қ ¹⁾ с а р ы ²⁾ ашық-қоңыр ⁸⁾ қызыл-қоңыр ³⁾ көгілдір ⁴⁾ қ а р а ⁵⁾ басқа түс	1 2 3 4 5 6 7
14	14.Мекиен: қауырсынының негізгі бояуы (*)		52 апта	а қ ¹⁾ с а р ы ²⁾ ашық-қоңыр ⁸⁾ қызыл-қоңыр ³⁾ көгілдір ⁴⁾ қ а р а ⁵⁾ басқа түс	1 2 3 4 5 6 7
15	15.Қораз: қауырсынының қосымша бояуының бар-жоғы (*)		52 апта	ж о қ бар	1 9
16	16.Мекиен: қауырсынының қосымша бояуының бар-жоғы (*)		52 апта	ж о қ бар	1 9
				қанаты мен құйрық ұшы ақ ⁷⁾ қанаты мен құйрық ұшы қара ⁸⁾ қанаты мен құйрық ұшы, мойыны қара ⁹⁾	1 2

17	17.Қораз: қауырсынының қосымша бояуы (*)	52 апта	мойыны мен белі алтын түстес 1 0) мойыны күміс түстес ¹¹⁾ төсі кара ¹²⁾ ақ дақты ¹³⁾ кара дақты ¹⁴⁾ кара-ала дақты ¹⁵⁾ кара түспен көмкерілген ¹⁶⁾ басқа түстер	3 4 5 6 7 8 9 10 11
18	18.Мекиен: қауырсынының қосымша бояуы (*)	52 апта	қанаты мен құйрық ұшы ақ ⁷⁾ қанаты мен құйрық ұшы кара ⁸⁾ қанаты мен құйрық ұшы, мойыны кара ⁹⁾ мойыны мен белі алтын түстес 1 0) мойыны күміс түстес ¹¹⁾ төсі кара ¹²⁾ ақ дақты ¹³⁾ кара дақты ¹⁴⁾ кара-ала дақты ¹⁵⁾ кара түспен көмкерілген ¹⁶⁾ басқа түстер	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11
19	19.Денесінің қауырсыны: сапасы (*)	52 апта	б о с ¹⁷⁾ тығыз ¹⁾	1 9
20	20.Денесінің қауырсыны: мінездемесі (*)	52 апта	т е г і с ¹⁾ жібек тәріздес ¹⁸⁾ бұйра ¹⁹⁾	1 2 3
21	21.Басының қауырсыны: мінездемесі	52 апта	т е г і с ¹⁾ к е к і л ¹³⁾ сақал, жак ¹⁵⁾	1 2 3
22	22.Мойын қауырсыны: бар-жоғы	52 апта	ж о қ бар	1 2
23	23.Сирақ, саусақ қауырсыны: бар-жоғы	52 апта	ж о қ аяғында бар ²⁰⁾ аяғында, саусағында бар ¹⁷⁾	1 2 3
24	24.Саусақтары: саны	52 апта	т ө р т бес	1 2
25	25.Сирағы: түсі (*)	52 апта	ақ-роза түстес ⁹⁾ с а р ы ¹⁾ с ұ р ⁴⁾ ж а с ы л ²¹⁾ қ а р а ⁵⁾ басқа	1 2 3 4 5 6

26	26.Терісі:	түсі	(*)	52 апта	а қ сары басқа	1 2 3	
27	27.Тұмсығы:	түсі	(*)	52 апта	сары-сұр ²²⁾ сары ¹⁾ сұр ⁴⁾ қара ⁵⁾ басқа	1 2 3 4 5	
28	28.Айдар:	пішіні	(*)	52 апта	жапырақ розо собық жаңғақ көбелек мүйіз басқа	тәрізді ¹⁾ тәрізді ¹¹⁾ тәрізді ¹⁷⁾ тәрізді ¹⁵⁾ тәрізді ¹³⁾ тәрізді ²³⁾	1 2 3 4 5 6 7
29	29.Сырға:	үлкендігі	(*)	52 апта	кіші ¹⁵⁾ орта ³⁾ үлкен ¹⁾	1 2 3	
30	30.Құлағының	сырғалығы:	түсі	52 апта	ақ ⁵⁾ қызыл ³⁾ басқа	1 2 3	
31	31.Қораз: сирағының ұзындығы: (*) (+)			52 апта	қысқа орта ұзын	3 5 7	
32	32.Мекиен: сирағының ұзындығы: (*) (+)			52 апта	қысқа орта ұзын	3 5 7	
33	33.Жас қораз: кеудесінің енділігі(*) (+) (E)			5 апта	тар орта кең	3 5 7	
34	34.Жас мекиен: кеудесінің енділігі(*) (+) (E)			5 апта	тар орта кең	3 5 7	
35	35.Қораз: килінің ұзындығы (+)			52 апта	қысқа орта ұзын	3 5 7	
36	36.Мекиен: килінің ұзындығы (+)			52 апта	қысқа орта ұзын	3 5 7	
37	37.Мекиен: (*) (+)	жұмыртқалауы		68 апта	өте төмен орта жоғары өте жоғары	төмен 1 3 5 7 9	
					өте төмен	төмен 1 3	

38	38. Жұмыртқа: (*) (+)	шығымдылығы	40 апта 34 апта	о р т а ж о ғ а р ы ө те жоғары	5 7 9
39	39. Жұмыртқа: (*)	салмағы (+)	52 апта	ө те т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы ө те жоғары	төмен 1 3 5 7 9
40	40. Жұмыртқа: (*)(+)(Ж)	тығыздығы	52 апта	ө те т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы ө те жоғары	төмен 1 3 5 7 9
41	41. Жұмыртқа: қабығының түсі (+)(Ж)		52 апта	а қ крем ашық-қоңыр қ о ң ы р қ ара-қоңыр басқа	түстес 1 2 3 4 5 6

Е с к е р т п е :

(*) - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс;

(+) - суреттермен сүймеленеді;

Е – е т бағытындағы .

Ж – жұмыртқа бағытындағы .

Т ұ қ ы м д а р ғ а т ә н :

1) А қ Л е г г о р н

Ж е р т ү с т е с П о л т а в с к а я

Қ ы з ы л Р о д - а й л а н д

К ө г і л д і р А н д а л у з с к а я

Қ а р а М и н о р к а

Ж о л а қ т ы П л и м у т р о к

А қ қ ұ й р ы қ т ы қ ы з ы л

Н ь ю - г е м п ш и р

С у с с е к с

А л т ы н т ү с т е с Ч е ш с к а я

Д а у ы с т ы Ю р л о в с к а я

Ш і л т ү с т е с И т а л ь я н с к а я

Г у д а н

Г а м б у р г т і к

О р л о в т ы с и т ц е в а я

С е б р а й т

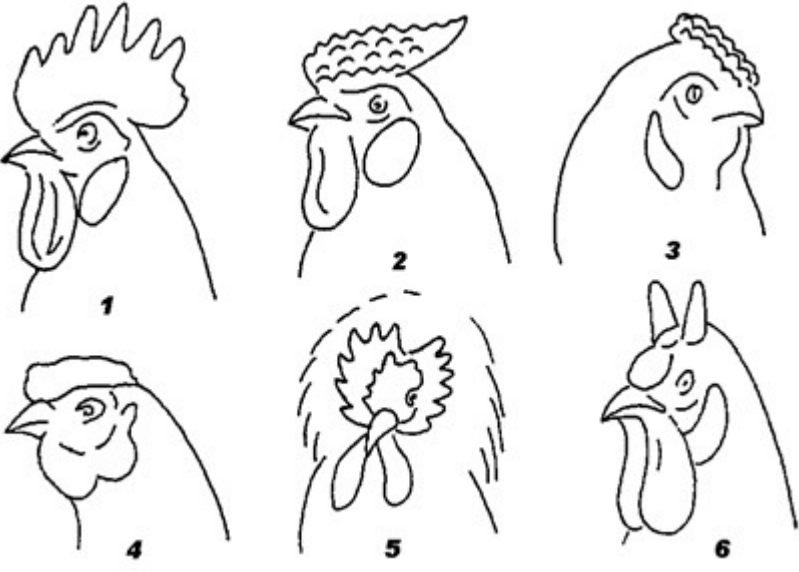
Б р а м а

Ж і б е к т е с
К у р ч а в ы й
Қ а р а Л а н г ш а н
П р и к а р п а т ж а с ы л а я қ
М е р е к е л і к К у ч и н д і к
А қ к е к і л д і Г о л л а н д ы қ
Р о д о н и т

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
18-қосымша

**Үйрек белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу)
кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесі**

№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіштер	Сандық көрсеткіштер	Индекс
1.	К 8. балапан: қауырсындануы	Жәй қауырсынданатын балапандарда қанатының түбіттері қауырсындарына қарағанда ұзынырақ немесе тең болып келеді. Тез қауырсынданатындарда қауырсындары түбітінен ұзын болып келеді			
2.	К 9-10. Жас қораз бен жас тауық: салмағы	5 апталық кезінде жеке-жеке өлшеу арқылы анықтайды. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, грамм:			
			жас қораз	жас тауық	
		өте төмен	1100-ден аз	800-ден аз	1
		төмен	1100-1500	800-1200	3
		орта	1501-1900	1201-1600	5
	жоғары	1901-2300	1601-2000	7	
	өте жоғары	2300	2000	9	
3.	К 11-12. Қораз, мекиен: салмағы	0,1 кг-ға дейінгі дәлдікпен жеке-жеке өлшеу арқылы анықтайды. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, кг:			
		өте төмен	1,5-тен аз	1,0-ден аз	1
		төмен	1,5-2,4	1,0-1,8	3
		орта	2,5-3,4	1,9-2,7	5
		жоғары	3,5-4,4	2,8-3,6	7
	өте жоғары	4,4-тен жоғары	3,6-дан жоғары	9	

4.	<p>Көз жобамен анықталады.</p> 																
	<p>Белгілердің көрініс беру дәрежесі эталон тұқымына сәйкес келеді 1-жапырақ тәрізді, 2-роза тәрізді, 3-собық тәрізді, 4-жанғақ тәрізді, 5-көбелек тәрізді, 6-мүйіз тәрізді</p>																
5.	<p>К 31,32. Қораз, мекиен: сирағының ұзындығы.</p> <p>Тізесінен бастап үшінші, төртінші саусақтарының бұрышына дейінгі аралық өлшенеді. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, см:</p> <table border="1" data-bbox="397 1102 1323 1312"> <thead> <tr> <th></th> <th>қораз</th> <th>тауық</th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>қысқа</td> <td>10-нан аз</td> <td>8-ден аз</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>орта</td> <td>10-14</td> <td>8-11</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>ұзын</td> <td>14-тен жоғары</td> <td>11-ден жоғары</td> <td>7</td> </tr> </tbody> </table>		қораз	тауық		қысқа	10-нан аз	8-ден аз	3	орта	10-14	8-11	5	ұзын	14-тен жоғары	11-ден жоғары	7
	қораз	тауық															
қысқа	10-нан аз	8-ден аз	3														
орта	10-14	8-11	5														
ұзын	14-тен жоғары	11-ден жоғары	7														
6.	<p>К 33,34. Жас қораз, жас мекиен: кеудесінің енділігі</p> <p>5 апталық кезінде өлшеуіш таспамен килінің орта тұсынан алынып кеудесінің орамы өлшенеді. Алынған санды екіге бөледі. Белгілердің көрініс беру дәрежесі кеуде орамының ? тең және келесі мағыналарға сәйкес келеді, см:</p> <table border="1" data-bbox="397 1470 1323 1680"> <thead> <tr> <th></th> <th>қораз</th> <th>тауық</th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>тар</td> <td>8,5-нан аз</td> <td>8-ден аз</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>орта</td> <td>8,5-10,5</td> <td>6,5-8,5</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>кең</td> <td>10,5-тен жоғары</td> <td>8,5-тен жоғары</td> <td>7</td> </tr> </tbody> </table>		қораз	тауық		тар	8,5-нан аз	8-ден аз	3	орта	8,5-10,5	6,5-8,5	5	кең	10,5-тен жоғары	8,5-тен жоғары	7
	қораз	тауық															
тар	8,5-нан аз	8-ден аз	3														
орта	8,5-10,5	6,5-8,5	5														
кең	10,5-тен жоғары	8,5-тен жоғары	7														
7.	<p>К 35,36. Қораз, мекиен: килінің ұзындығы</p> <p>52 апталық кезінде циркульмен кеуде сүйегінің ұзындығы өлшенеді. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, см:</p> <table border="1" data-bbox="397 1774 1323 1974"> <thead> <tr> <th></th> <th>қораз</th> <th>тауық</th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>қысқа</td> <td>12-нан аз</td> <td>10-ден аз</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>орта</td> <td>12-15</td> <td>12-13</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>ұзын</td> <td>15-тен жоғары</td> <td>13-ден жоғары</td> <td>7</td> </tr> </tbody> </table>		қораз	тауық		қысқа	12-нан аз	10-ден аз	3	орта	12-15	12-13	5	ұзын	15-тен жоғары	13-ден жоғары	7
	қораз	тауық															
қысқа	12-нан аз	10-ден аз	3														
орта	12-15	12-13	5														
ұзын	15-тен жоғары	13-ден жоғары	7														

8.	К 37. Мекиен: жұмыртқалауы	Жұмыртқа бағытындағыларда 68 аптаға дейінгі (ет және басқа бағыттағыларда - 60) күнделікті туған жұмыртқа санымен анықталады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, дана:			
			ет және басқа бағыттағы	жұмыртқа бағыттағы	
		өте төмен	80-нен аз	160-дан аз	1
		төмен	80 – 110	160-210	3
		орта	111-140	211-260	5
		жоғары	141-170	261-310	7
	өте жоғары	170-тен жоғары	310-нан жоғары	9	
9.	К 38. Жұмыртқа: шығымдылығы	Жеті күн сақталынған 100 жұмыртқадан жарып шыққан балапан санымен (жұмыртқа бағытындағыларда 40 апталығында, басқа бағыттарда 34 апталығында) анықталады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, %:			
		өте төмен	60-тан аз		1
		төмен	61 – 70		3
		орта	71-80		5
		жоғары	81-90		7
		өте жоғары	91-100		9
10	К 39. Жұмыртқа: салмағы	52 апталық мекиеннің 3 күндегі туған жұмыртқаларын өлшеу арқылы анықтайды. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, грамм			
		өте төмен	менее 48		1
		төмен	52 – 56		3
		орта	57-61		5
		жоғары	62-66		7
		өте жоғары	66-дан көп		9
11	К 40. Жұмыртқа: тығыздығы	Кездейсоқ таңдай әдісімен 30 жұмыртқа алынады. Тығыздығы жұмыртқалардың жеке-жеке өлшегендегі ауадағы және судағы салмақтарын (t 12-18У С) төмендегі формула бойынша анықталады: $C = \frac{T \cdot j}{C \cdot ?} - \frac{C \cdot ?}{b \cdot \rho}$ <p>Т ж – жұмыртқа тығыздығы; С? - жұмыртқаның ауадағы салмағы; С? - жұмыртқаның судағы салмағы.</p> Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, г/см?:			
		өте төмен	1,060-тан аз		1
		төмен	1,060-1,070		3
		орта	1,071-1,080		5
		жоғары	1,081-1,090		7
		өте жоғары	1,090-нан көп		9

12	К41. Жұмыртқа: қабығының түрі	Кездейсоқ таңдау әдісімен алынған 50 жұмыртқаның қабығының түсі көз жобамен анықталады.
----	-------------------------------	---

Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу әдістемесіне
19-қосымша

Күретауықтардың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№ р/с	Белгілер	Есеп тәртібі, бағалау жасы	көрініс беру дәрежесі	индекс
1 .	1.Күретауық: пайдалану бағыты (*)	Көзбен жобалау (бұдан әрі – К Ж) , 50 апта	е т әсемдік	1 2
2 .	2.Қораз: түбіті, негізгі бояуы (*)	К Ж , 1 тәулік	ашық-сары с а р ы сұр-Қоңыр қара	1 2 3 4
3 .	3.Қораз: түбіті, қосымша бояуының бар-жоғы	К Ж , 1 тәулік	ж о қ бар	1 9
4 .	4.Қораз: түбіті, қосымша бояуы	К Ж , 1 тәулік	с а р ы қ о ң ы р қ а р а басқа түс	1 2 3 4
5	5.Мекиен: түбіті, негізгі бояуы (*)	К Ж , 1 тәулік	ашық-сары с а р ы сұр-қоңыр қара	1 2 3 4
6	6.Мекиен: түбіті, қосымша бояуының бар-жоғы (*)	К Ж , 1 тәулік	ж о қ бар	1 9
7 .	7.Мекиен: түбіті, қосымша бояуы (*)	К Ж , 1 тәулік	с а р ы қ о ң ы р қ а р а басқа түс	1 2 3 4
8 .	8.Қораз: қауырсыны, негізгі бояуы (*)	К Ж , 50 апта	а қ с ұ р ашық-қоңыр қара -қоңыр қара	1 2 3 4 5

9	9.Қораз: қауырсыны, қосымша бояуының бар-жоғы (*)	К Ж , 50 апта	ж о қ бар	1 9
10	10.Қораз: қауырсыны, қосымша бояуы (+)	К Ж , 50 апта	бронза түстес күміс түстес күйік басқа	1 2 3 4
11	11.Мекиен: қауырсыны, негізгі бояуы (*)	К Ж , 50 апта	а қ с ұ р сұр-Қоңыр сары-қоңыр қара	1 2 3 4 5
12	12.Мекиен: қауырсыны, қосымша бояуының бар-жоғы (*)	К Ж , 50 апта	ж о қ бар	1 9
13	13.Мекиен: қауырсыны, қосымша бояуы (*)	К Ж , 50 апта	бронза түстес күміс түстес күйік басқа	1 2 3 4
14	14.Қораз: тірі салмағы(*) (+)	Өлшеу (бұдан әрі –Ө), 16 апта	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
15	15.Мекиен: тірі салмағы (*) (+)	Ө , 16 апта	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
16	16.Қораз: кеудесі, еттілігі (+)	Ө , 16 апта	ө т е н а ш а р н а ш а р о р т а к ү ш т і	1 3 5 7
17	17.Мекиен: кеудесі, еттілігі(*)	Ө , 16 апта	ө т е н а ш а р н а ш а р о р т а к ү ш т і	1 3 5 7
18	18.Қораз: тірі салмағы(*) (+)	Ө , 50 апта	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
19	19.Мекиен: тірі салмағы (*) (+)	Ө , 50 апта	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
20	20.Терісі: бояуы	50 апта	а қ с а р ы с ұ р	1 2 3
21	21.Жұмыртқа: салмағы (+)	Ө	ө т е м а й д а м а й д а о р т а і р і ө т е і р і	1 3 5 7 9

Е с к е р т п е :

(*) - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс;
 (+) - суреттермен сүймеленеді;

Мал шаруашылығы
 саласындағы селекциялық
 жетістіктерді сынақтардан және
 байқаулардан өткізу
 әдістемесіне
 20-қосымша

Күретауық белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесі

№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіштер	Сандық көрсеткіштер	Индекс
1.	К 10,13. Қораз, мекиен: қауырсыны, қосымша бояуының түсі	Қола түстес - ашық-қоңыр, қара-қоңыр, қызыл-сарғыш, жасыл, көк түстердің ә р л е н у і . Күміс түстес – ақ, сұр, ашық-қоңыр, қара түстердің әрленуі. Сары түстес – ақ, ашық-қоңыр, қара-қоңыр, қара түстердің әрленуі.			
2.	К 14,15. Қораз, мекиен: тірі салмағы	16 апталығында жеке-жеке өлшеу арқылы 10 г дәлдікке дейін өлшенеді. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, грамм:			
			қораз	мекиен	
		төмен	< 5600	< 4100	1
		орта	5600 – 6700	4100 – 4800	3
	жоғары	> 6700	> 4800	7	
3.	К 16,17. Қораз, мекиен: кеудесі, еттілігі	Кеуде бұлшық етін алақанға салып анықтайды.			
		ө те нашар	килі бұлшық етінен 1 см-ден астам шығып тұрады		1
		нашар	килі бұлшық етінен 1 см-ге дейін шығып тұрады		3
		орта	бұлшық еттері төсінің алдыңғы жартысында бірқалыпты жетілген, екінші жартысында жіңішкереді. Килі бұлшық еттен көрінбейді, 4 см-дей бөлігі ғана байқалады		5
	күшті	бұлшық еттері төсінің алдыңғы 2/3 бөлігінде бірқалыпты жақсы жетілген, төс сүйегінің 1/3 бөлігінде ғана жіңішкереді. Килі бұлшық еттен көрінбейді, алдыңғы жағынан 2 см-дей бөлігі ғана байқалады		7	
4.	К 18,19. Қораз, мекиен: тірі салмағы	50 апталығында жеке-жеке өлшеу арқылы 10 г дәлдікке дейін өлшенеді. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, грамм:			
			қораз	мекиен	
		төмен	< 14000	< 6800	3
		орта	14000 – 17000	6800 – 8000	5
	жоғары	> 17000	> 8000	7	

5.	К 21. Жұмыртқа: салмағы	50 апталық мекиеннен 3 күнде жиналған 50 жұмыртқа өлшенеді. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, грамм:		
		өте майда	? 75	1
		майда	75,1 – 80	3
		орта	80,1 – 85	5
		ірі	85,1 – 90	7
		өте ірі	> 90	9

Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу әдістемесіне 21-қосымша

Мысыр тауықтарының сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№ р/с	Белгілер	Есеп тәртібі, бағалау жасы	көрініс беру дәрежесі	индекс
1 .	Қораз: түбіті, негізгі бояуы (*)	Көзбен жобаалу (бұдан әрі – К Ж) , 1 тәулік	с ұ р көгілдір ашық- сұр басқа	1 2 3 4
2 .	Қораз: түбіті, қосымша бояуының бар-жоғы	К Ж , 1 тәулік	ж о қ бар	1 9
3 .	Қораз: түбіті, қосымша бояуы	К Ж , 1 тәулік	а қ күміс түстес ашық-қоңыр қоңыр	1 2 3 4
4 .	Қораз: қауырсыны, негізгі бояуы (*)	К Ж , 52 апта	а қ ақтандақ сұр ақтандақ көгілдір крем түстес	1 2 3 4
5	Қораз: қауырсыны, қосымша бояуының бар-жоғы (*)	К Ж , 52 апта	ж о қ бар	1 9
6	Қораз: қауырсыны, қосымша бояуы (*)	К Ж , 52 апта	а қ ақтандақ сұр қара	1 2 3
			өте төмен төмен	1 3

7.	Жас қораз: тірі салмағы (*) (+)	Өлшеу (бұдан әрі –Ө), 10 апта	орта жоғары өте жоғары	5 7 9
8	Жас қораз: кеуде орамы (+)	Ө 10 апта	тар орта кең	3 5 7
9	Қораз: тірі салмағы (*) (+)	Ө , 52 апта	өте төмен төмен орта жоғары өте жоғары	1 3 5 7 9
10	Жас мекиен: түбіт, негізгі бояуы (*)	К Ж , 1 тәулік	сұр көгілдір ашық-сұр басқа түс	1 2 3 4
11	Жас мекиен: түбіті, қосымша бояуының бар-жоғы	К Ж , 1 тәулік	жоқ бар	1 9
12	Мекиен: түбіті, қосымша бояуы	К Ж , 1 тәулік	ақ көгілдір-сұр ашық-қоңыр қоңыр	1 2 3 4
13	Мекиен: қауырсыны, негізгі бояуы (*)	К Ж , 52 апта	ақ ақтаңдақ сұр ақтаңдақ көгілдір қрем түстес	1 2 3 4
14	Мекиен: қауырсыны, қосымша бояуының бар-жоғы (*)	К Ж , 52 апта	жоқ бар	1 9
15	Мекиен: қауырсыны, қосымша бояуы	К Ж , 52 апта	ақ ақтаңдақтары бар көгілдір-сұр басқа	1 2 3
16	Жас мекиен: тірі салмағы (*) (+)	Ө , 10 апта	өте төмен төмен орта жоғары өте жоғары	1 3 5 7 9
17	Жас мекиен: кеуде орамы (+)	Ө , 10 апта	тар орта кең	3 5 7
18	Мекиен: тірі салмағы (*) (+)	Ө , 52 апта	өте төмен төмен орта жоғары өте жоғары	1 3 5 7 9
19	Сирағы: түсі (*)	52 апта	сары қызғылт-сары Қара	1 2 3

2 0	Тұмсығы: бояуы (*)	52 апта	с а р ы қызғылт-сары Қара	1 2 3
2 1	Жұмыртқа: салмағы (+)	Ө , 52 апта	өте майда майда орта ірі өте ірі	1 3 5 7 9

Е с к е р т п е :

(*) - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс;

(+) - суреттермен сүймеленеді;

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
22-қосымша

Мысыр тауығы белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде баспылыққа алуға арналған Индекстер кестесі

№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіштер	Сандық көрсеткіштер	Индекс
1.	К 7,16. Жас қораз, жас мекиен: тірі салмағы	9апталығында 10 г. дейінгі дәлдікпен жеке-жеке өлшеу арқылы анықталады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, грамм:			
			қораз	мекиен	
		өте төмен	800	750	1
		төмен	801 - 900	751 - 850	3
		орта	901 - 1000	851 - 950	5
		жоғары	1001 - 1100	951 - 1050	7
	өте жоғары	1100	1050	9	
2.	К 8, 17. Жас қораз, жас мекиен: кеуде орамы	Өлшеуіш таспамен 10 апталығында қанатының түбінен 0,1 см дәлдікке дейін өлшенеді. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, см:			
			қораз	мекиен	
		тар	22	21	3
		орта	22-25	21-24	5
		кең	25	24	7
	52 апталығында жеке-жеке өлшеу арқылы 0,1 см дәлдікке дейін өлшенеді.				

3.	К 9,18. Қораз, мекиен: тірі салмағы	Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, грамм:			
			қораз	мекиен	
		өте төмен	1450	1550	1
		төмен	1451-1600	1551-1700	3
		орта	1601-1750	1701-1850	5
		жоғары	1751-1900	1851-2000	7
	өте жоғары	1900	2000	9	
4.	К 24. Жұмыртқа: салмағы	44 апталық мекиеннен 3 күнде жиналған 50 жұмыртқа өлшенеді. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, грамм:			
		өте майда	37		1
		майда	38-41		3
		орта	42-45		5
		ірі	46-49		7
	өте ірі	50		9	

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
айқаулардан өткізу әдістемесіне
23-қосымша

Қара түлкілердің сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№ р/с	Белгілер	Есеп тәртібі	көрініс беру дәрежесі	индекс
1	1.Көз: түсі (*)	Көзбен жобалау (бұдан әрі –КЖ)	көгілдір с а р ы қоңыр	1 2 3
2	2.Тұмсық айнасы: пигменті	КЖ	ж о қ бар	1 9
3	3.Тұмсық айнасы: пигменті, көріну дәрежесі	КЖ	ішінара толық	1 2
4	4.Түк жамылғысы: негізгі түсі (*)	КЖ	а қ с ұ р көгілдір сарғыш қара	1 2 3 4 5
5	5.Түк жамылғысы: негізгі түсінің қарқыны (*)	КЖ	ә л с і з орташа күшті	3 5 7

6	6. Түк жамылғысы: қосымша түсі, болуы (*)	КЖ	ж о қ бар	1 9
7	7. Түк жамылғысы: қосымша түсі	КЖ	а қ қара	1 9
8	8. Тұмсығы: қосымша түсі	КЖ	ж о қ бар	1 9
9	9. Мойыны: қосымша түсі	КЖ	ж о қ бар	1 9
10	10. Іші (қарыны) қосымша түсі	КЖ	ж о қ бар	1 9
11	11. Табаны: қосымша түсі	КЖ	ж о қ бар	1 9
12	12. Түк жамылғысы: қоюлығы (+)	Өлшеу (бұдан әрі –Ө)	ш а ғ ы н орташа үлкен	3 5 7
13	13. Түк жамылғысы: ұзындығы (+)	Ө	ө те шағын шағын орташа ұ з ы н ө те ұзын	1 3 5 7 9
14	14. Түк жамылғысы: біркелкілік (+)	КЖ	біркелкі емес біркелкі	1 9
15	15. Түк жамылғысы: күміс түстестігі(*) (+)	КЖ	ж о қ бар	1 9
16	16. Түк жамылғысы: платиналық түсінің жоғарғы шегі (*)	КЖ	көгілдір с ұ р қоңыр қара	1 2 3 4
17	17. Түк жамылғысы: вуаль (перделенген), айқындығы (*) (+)	КЖ	ш а ғ ы н орташа үлкен	1 2 3
18	18. Түк жамылғысы: подпушь, түсі	КЖ	а қ с ұ р көгілдір сарғыш	1 2 3 4
19	19. Түк жамылғысы: подпуштің түсінің аумағы	КЖ	ж о қ бар	1 9
20	20. Еркегі: дене ұзындығы (+)	Ө	ш а ғ ы н орташа үлкен	3 5 7
21	21. Ұрғашысы: дене ұзындығы (+)	Ө	ш а ғ ы н орташа үлкен	3 5 7

Е с к е р т п е :

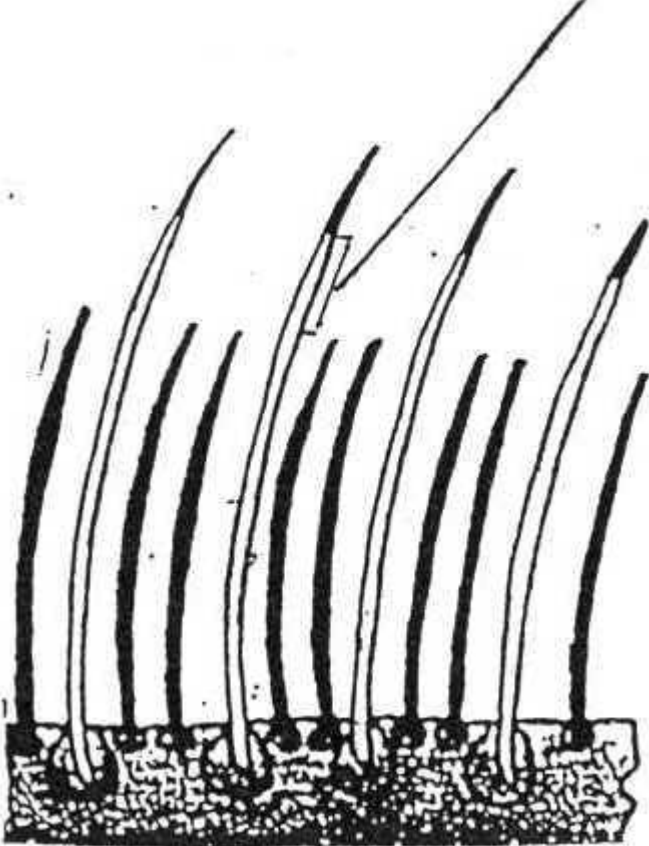
(*) - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс;

(+) - суреттермен сүймеленеді;

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
24-қосымша

Қара түлкі белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесі

№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіштер	Сандық көрсеткіштер	Индекс
1.	К 12. Түк жамылғысы: тығыздығы	<p>Кездейсоқ 10 ұрғашы және 10 еркектен таңдалып алынған тұщы құрғақ терінің артқы үштен бір бөлігінің сызығын қиып өтетін нүктеде және бүйірі мен жотасының арасымен өтетін сызық нүктесінде 0,5 см.кв түкті тері ауданында анықтайды. Түкті ұқыпты түрде тақырлап қырады. Таңдалып алынған сынаманы пинцетпен алып, бағыттаушы және тікенекті қылшықтарын санайды. Қалған барлық түбітті талшықтарды 0,01 мг дәлдікпен аналитикалық таразыда өлшейді. Болғасын бір буда түкті (жобамен сынаманың оннан бір бөлігі), өлшеп, ондағы түбіт талшықтарын с а н а й д ы .</p> <p>Түкті жамылғының тығыздығын мына формуламен анықтайды:</p> $K = \frac{A^2}{B} \times V + 2G,$ <p>ф о р м у л а д а ғ ы :</p> <p>К - түк жамылғысының тығыздығы, дана/см.кв; А – барлық түбіт талшық сынамасының массасы, мг; Б - бір буда түбіт талшығының массасы, мг; В - бір буда түбіт талшығының саны, дана.; Г – сынамадағы бағыттаушы және тікенек қылшықтардың саны, дана. Түкті жамылғының тығыздығының сипат дәрежесі мынадай мағнаға сәйкес келеді, мың дана/см.кв:</p>			
		шағын	10-нан аз		3
		орташа	10 - 15		5
		үлкен	15-тен көп		7
2.	К 13. Түкті жамылғы: биіктігі	<p>Сынамада (проба) анықтайды (К. 12). Әрбір сынамада 1 санатты 25 тікенек қылшықты өлшейді (ең ішіндегі ұзындау жақсы қыры бар қылшықтарды). Түкті жамылғының биіктігінің айқын дәрежесі мынадай мағнаға сәйкес келеді, мм:</p>			
		өте шағын	50-ден төмен		1
		шағын	55 - 59		5
		орташа	50 - 54		3
		үлкен	60 - 64		7
	өте үлкен	64-тен жоғары		9	
		<p>Сынамада (проба) анықтайды (К. 12). Әрбір сынамада (К. 13) сәйкес есептеген 25-тен ең қысқа тікенек қылшықты жүннің ұзындығының орташа мөлшерінің, ұзын</p>			

3.	К. 14. Түкті жамылғы: біркелілігі	тікене кылшықты жүннің ұзындығының орташа мөлшеріне қатынасымен қосымша ө л ш е й д і . Тікенек кылшық ұзындығының біркелілігі мына мағнаға сәйкес келеді, %:														
біркелкі емес		80 немесе одан төмен	1													
біркелкі		80-нен жоғары	9													
4.	К. 15. Түкті жамылғы: күмістей жалтырауықтығы	<p>Жас төлдің түкті жамылғысы өсіп жетілгенде тікенек кылшықтардың жарық зонасы бойынша қараңғы бүршік фонында көзбен қарап анықтау.</p> <p style="text-align: center;">күмістей жалтырауықтық</p>														
5.	К. 17. Түкті жамылғы: бет пердесі, анықтылығы	<p>Жас төлдердің түгі өсіп жетілгенде көзбен қарап анықтайды. Бет пердесінің көріну дәрежесі мына анықтауларға сәйкес келеді:</p> <table border="1" data-bbox="358 1438 1323 1669"> <tr> <td data-bbox="358 1438 511 1514">шағын</td> <td data-bbox="518 1438 1235 1514">негізінен жота мен жаяда платина түстес кылшықтардың орналасуы</td> <td data-bbox="1242 1438 1317 1514">1</td> </tr> <tr> <td data-bbox="358 1522 511 1598">орташа</td> <td data-bbox="518 1522 1235 1598">барлық дене бойынша, арқасында нашарлау көрінетін белдігі бар платина түстес кылшықтардың орналасуы</td> <td data-bbox="1242 1522 1317 1598">2</td> </tr> <tr> <td data-bbox="358 1606 511 1669">үлкен</td> <td data-bbox="518 1606 1235 1669">барлық дене бойынша, арқасында анық көрінетін белдігі бар платина түстес кылшықтардың орналасуы</td> <td data-bbox="1242 1606 1317 1669">3</td> </tr> </table>			шағын	негізінен жота мен жаяда платина түстес кылшықтардың орналасуы	1	орташа	барлық дене бойынша, арқасында нашарлау көрінетін белдігі бар платина түстес кылшықтардың орналасуы	2	үлкен	барлық дене бойынша, арқасында анық көрінетін белдігі бар платина түстес кылшықтардың орналасуы	3			
шағын	негізінен жота мен жаяда платина түстес кылшықтардың орналасуы	1														
орташа	барлық дене бойынша, арқасында нашарлау көрінетін белдігі бар платина түстес кылшықтардың орналасуы	2														
үлкен	барлық дене бойынша, арқасында анық көрінетін белдігі бар платина түстес кылшықтардың орналасуы	3														
6.	К. 20-21. Денесінің ұзындығы (еркек, ұрғашысы)	<p>Жұмсақ өлшегіш таспамен (лента) өлшеу. Аңды бағып күтуші бір адам аңды столға ішімен қысып желкесінен ұстайды, ал екіншісі артқы табанынан барынша керіп ұстайды. Таспаның (лентаның) нольдік белгісін аңның мұрнының ұшына, қолмен аңның иығына жапсырып, таспаны құйрықтың ұшына дейін 1 см дәлдікпен тартады. Дене ұзындығының дәрежесі мынадай мағнаға сәйкес келеді, см:</p> <table border="1" data-bbox="358 1858 1323 1984"> <tr> <td></td> <td data-bbox="518 1858 868 1900">аталық</td> <td data-bbox="875 1858 1235 1900">аналық</td> <td></td> </tr> <tr> <td data-bbox="358 1908 511 1950">шағын</td> <td data-bbox="518 1908 868 1950">65-тен кем</td> <td data-bbox="875 1908 1235 1950">61-ден кем</td> <td data-bbox="1242 1908 1317 1950">3</td> </tr> <tr> <td data-bbox="358 1959 511 1984">орта</td> <td data-bbox="518 1959 868 1984">65-69</td> <td data-bbox="875 1959 1235 1984">61-65</td> <td data-bbox="1242 1959 1317 1984">5</td> </tr> </table>				аталық	аналық		шағын	65-тен кем	61-ден кем	3	орта	65-69	61-65	5
	аталық	аналық														
шағын	65-тен кем	61-ден кем	3													
орта	65-69	61-65	5													

	үлкен	69-дан жоғары	65-тен жоғары	7
--	-------	---------------	---------------	---

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
25-қосымша

Құндыздардың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№ р /с	Белгілер	Есеп тәртібі	көрініс беру дәрежесі	индекс
1	Көз: түсі (*)	Көзбен жобалау (бұдан әрі – КЖ)	көгілдір қара-көгілдір қоңыр	1 2 3
2	Тұмсық айнасы: пигменті	КЖ	ж о қ бар	1 9
3	Тұмсық айнасы: бояу пигменті	КЖ	қоңыр қара	1 2
4	Құлақтары мен тұмсығы: қоңыр түстің қанықтылығы (*) (+)	КЖ	ашық? орта қара?	1 2 3
5	Жүн жабындысы: негізгі бояуы (*)	КЖ	а қ көгілдір сары крем түстес қоңыр қара	1 2 3 4 5 6
6	Жүн жабындысы: қоңыр түстің қанықтылығы	КЖ	ашық орта қара	1 2 3
7	Жүн жабындысы: негізгі түстің қанықтығының арқасы мен бүйіріне бірқалыпты таралуы	КЖ	ж о қ бар	1 9
8	Жүн жабындысы: қылшығының бояуы (*)	КЖ	а қ көгілдір сары крем түстес қоңыр қара	1 2 3 4 5 6
	Жүн жабындысы: біртүсті түбітінің бояуы(*) (+)	КЖ	а қ сары ашық-сұр с ұ р	1 2 3 4

9			кара-сұр көгілдір кара-көгілдір	5 6 7
10	Жүн жабындысы: әртүсті түбітінің ұшының бояуы (*) (+)	КЖ	ашық-қоңыр қоңыр кара-қоңыр	1 2 3
11	Жүн жабындысы: бурыл талшықтар саны (*) (+)	КЖ	ж о қ а з о р т а көп	1 3 5 7
12	Еркегінің денесі: ұзындығы (+)	КЖ	қысқа орта ұзын	3 5 7
13	Ұрғашысының денесі: ұзындығы (+)	КЖ	қысқа орта ұзын	3 5 7

Е с к е р т п е :

(*) - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс;

(+) - суреттермен сүймеленеді;

?) С а л т ы к о в ;

?) Қ а р а к ұ н д ы з т ұ қ ы м д а р ы н а т ғ н .

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
26-қосымша

Құндыз белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесі

№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіштер	Сандық көрсеткіштер	Индекс
1.	К 9,10. Түк жамылғысы: түбіті	ұшы түбі біртүсті боялған,	әртүсті боялған		
2.	К 11. Түк жамылғысы: бурыл қылшықтар саны	Бурыл қылшықтар – ұзына бойына пигментсіз талшықтар. Жүн жабындысы толық өскен кезінде көз жобамен анықталады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, %:			
		жоқ			1
		аз	1-ден аз		3
		орта	1-10		5
		көп	10-нан көп		7

3. К 12,13. Еркегінің, ұрғашысының денесі: ұзындығы	Аңды столдың үстіне бауырымен жатқызып, мойыны мен артқы аяқтарынан алып ұзынынан созады. Жұмсақ өлшеуіш таспамен өлшенеді. Таспаның нолінші белгісін аңның тұмсық ұшына қойып, иығының үстінен құйрықтың түбіне дейінгі аралық өлшенеді.			
	Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, см:			
		еркегі	ұрғашысы	
	қысқа	43-тен аз	39-дан аз	1
	орта	43-46	39-41	5
ұзын	46-дан көп	41-ден көп	7	

Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу әдістемесіне
27-қосымша

Үй иттерінің сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№ р/с	Белгілер	Есеп тәртібі, бағалау жасы	көрініс беру дәрежесі	индекс
1	Бас: жүн жамылғысы (*) (+)	Көзбен жобалау (бұдан әрі – К Ж), 12-14 ай	жүнсіз тегісжүнді айдар ғана бар бас сүйегінде ұзын жүн бар ұзын жүнді	1 2 3 4 5 6
2	Бас: ұзындық индексі(*) (+)	Өлшеу (бұдан әрі – Ө), 12-14 ай	кіші орта ірі	3 5 7
3	Бас: көлем индексі(*) (+)	Ө, 12-14 ай	өте кіші кіші орта үлкен өте үлкен	1 3 5 7 9
4	Бас: пропорция индексі (*) (+)	Ө, 12-14 ай	өте кіші кіші орта үлкен өте үлкен	1 3 5 7 9
5	Бас: пішін индексі(*) (+)	Ө, 12-14 ай	кіші орта ірі	3 5 7

6	Тұмсық: сызығы(*)(+)	К Ж , 12-14 ай	жоғары қараған тік а төмен қараған	3 5 7
7	Бас: шықшыттылығы(*) (+)	К Ж , 36-40 ай	білінбейді білінеді	1 9
8	Бас: сынуы(*)(+)	К Ж , 36-40 ай	білінбейді орта білінеді	3 5 7
9	Ерін: салбырауы (*) (+)	К Ж , 36-40 ай	жоқ бар	1 9
10	Тіл: түсі (+)	К Ж , 12-14 ай	раушан түстес күлгін	1 2
11	Тұмсықтың ұшы: түсі	К Ж , 12-14 ай	раушан түстес қоңыр қара	1 2 3
12	Көз: түсі(+)	К Ж , 12-14 ай	сұрлықтау көгілдір ашық-қоңыр қара-қоңыр	1 2 3 4
13	Тіс: саны (*)	К Ж , 12-14 ай	39-дан аз 39 - 40 40-тан көп	1 2 3
14	Тіс: тістеуі(*) (+)	К Ж , 12-14 ай	қайшы тәріздес қышқаш тәріздес толық тістелмейді бульдогтікті	1 2 3 4
15	Құлақ: орналасуы(*) (+)	К Ж , 12-14 ай	төмен орта жоғары	3 5 7
16	Құлақ: ұзындығы(+)	К Ж , 12-14 ай	қысқа орта ұзын	3 5 7
17	Құлақ: пішіні(+)	К Ж , 12-14 ай	ұшы біздеі ұшы домалақ	1 2
18	Құлақ: сәндік шаш	К Ж , 12-14 ай	жоқ бар	1 9
19	Құлақ: жағдайы(+)	К Ж , 12-14 ай	тік жартылай салбыр шеміршекке ілінген салбыраңқы	1 2 3 4
20	Маңдай: пішіні(*) (+)	К Ж , 36-40 ай	ойықтау жазық дөңес	1 2 3
21	Көз: қиылуы (*)	К Ж , 12-14 ай	дөңгелек миндаль тәрізді үшбұрышыты	1 2 3

22	Көз: орналасуы (*) (+)	К Ж , 12-14 ай	т і к сәл қиғаш	1 2 3
23	Көз: шығыңқылығы	К Ж , 12-14 ай	ж о қ бар	1 9
24	Қабак: жағдайы (+)	К Ж , 12-14 ай	қ ұ р ғ а қ ылғал	1 2
25	Мойын: орналасуы (+)	К Ж , 12-14 ай	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
26	Мойын: ұзындық индексі (+)	Ө , 36-40 ай	к і ш і о р т а ү л к е н	3 5 7
27	Мойын: жүн жамылғысы (*)	К Ж , 36-40 ай	ж о қ қ ы с қ а ұ з ы н	1 2 3
28	Денесі: жүн жамылғысы (*)	К Ж , 36-40 ай	ж о қ қ ы с қ а ұ з ы н	1 2 3
29	Арқа: ұзындық индексі (+)	Ө , 36-40 ай	ө т е а з о р т а ү л к е н ө т е ү л к е н	1 3 5 7 9
30	Арқа: сызығы (*) (+)	К Ж , 36-40 ай	и і л г е н т у р а	1 2
31	Арқа: жалының бар-жоғы (+)	К Ж , 36-40 ай	ж о қ бар	1 9
32	Сауыр: сызығы (*) (+)	К Ж , 36-40 ай	т у р а қ и ғ а ш т і к	3 5 7
33	Кеуде бөлігі: қиылу индексі (+)	Ө , 36-40 ай	ө т е а з о р т а ү л к е н ө т е ү л к е н	1 3 5 7 9
34	Кеуде: тереңдігі (*) (+)	К Ж , 36-40 ай	т а й ы з о р т а т е р е ң	3 5 7
35	Төбет: формат индексі (*) (+)	Ө , 36-40 ай	ө т е а з о р т а ү л к е н ө т е ү л к е н	1 3 5 7 9
36	Төбет: шоқтығының биіктігі (*) (+)	Ө , 36-40 ай	ө т е а з о р т а ү л к е н ө т е ү л к е н	1 3 5 7 9

3 7	Төбет: пропорциялығы (+)	Ө , 36-40 ай	алды биік пропорциялы арты биік	3 5 7
3 8	Қаншық: формат индексі (*)(+)	Ө , 36-40 ай	өте аз орта үлкен өте үлкен	1 3 5 7 9
3 9	Қаншық: шоқтығының биіктігі (*)(+)	Ө , 36-40 ай	өте аз орта үлкен өте үлкен	1 3 5 7 9
4 0	Қаншық: пропорциялығы (+)	Ө , 36-40 ай	алды биік пропорциялы арты биік	3 5 7
4 1	Іші: сызығы (+)	К Ж , 12-14 ай	тартыңқы жинақы түсіңкі	3 5 7
4 2	Құйрық: ұзындығы (+)	К Ж , 12-14 ай	ш о л а қ к ы с қ а о р т а ұ з ы н	1 2 3 4
4 3	Құйрық: ілгіш	Ө , 36-40 ай	ж о к бар	1 9
4 4	Құйрық: пішіні (+)	К Ж , 12-14 ай	дөңгелек құйрық ілмек құйрық орақ құйрық шыбық құйрық қылыш құйрық томар құйрық	1 2 3 4 5 6
4 5	Төбет: ірілік индексі (+)	Ө , 36-40 ай	өте аз орта үлкен өте үлкен	1 3 5 7 9
4 6	Төбет: тығыздық индексі (+)	Ө , 36-40 ай	өте аз орта үлкен өте үлкен	1 3 5 7 9
4 7	Төбет: тірі салмағы (*)(+)	Ө , 36-40 ай	өте жеңіл орта ауыр өте ауыр	1 3 5 7 9
4 8	Қаншық: ірілік индексі (+)	Ө , 36-40 ай	өте аз орта үлкен өте үлкен	1 3 5 7 9

4 9	Қаншық:тығыздық индексі (+)	Ө , 36-40 ай	ө те аз а з о р т а ү л к е н ө те ү л к е н	1 3 5 7 9
5 0	Қаншық: тірі салмағы (*)(+)	Ө , 36-40 ай	ө те жеңіл жеңіл о р т а а у ы р ө те ауыр	1 3 5 7 9
5 1	Алдыңғы сирақтары: жүн жамылғысы (*)(+)	К Ж , 12-14 ай	ж ү н с і з тегісжүнді таралған тегісжүнді ұзын жүнді	1 2 3 4
5 2	Артқы сирақтары: жүн жамылғысы (*)(+)	К Ж , 12-14 ай	ж ү н с і з тегісжүнді үлпекті тегісжүнді ұзын жүнді	1 2 3 4
5 3	Алдыңғы сирақтары: орналасуы	К Ж , 12-14 ай	т і к қисық	1 2
5 4	Артқы сирақтары: орналасуы	К Ж , 12-14 ай,	т і к қисық	1 2
5 5	Жауырын-иық буыны: бұрышы (+)	К Ж , 12-14 ай	с ү й і р о р т а тік	3 5 7
5 6	Табан: пішіні (*)(+)	К Ж , 12-14 ай	ж а л п а қ сопақ	1 2
5 7	Ит: сирақтылық индексі (+)	Ө , 36-40 ай	а з о р т а ү л к е н	3 5 7
5 8	Жіліншік: бағыты (*)(+)	К Ж , 12-14 ай	т у р а қиғаш	1 2
5 9	Қосымша саусақ: бар-жоғы	К Ж , 12-14 ай	ж о қ біреу екеу	1 2 3
6 0	Төбет: сүйектілік индексі (*)(+)	Ө , 36-40 ай	а з о р т а ү л к е н	3 5 7
6 1	Қаншық: сүйектілік индексі(+)(*)	Ө , 36-40 ай	а з о р т а ү л к е н	3 5 7
6 2	Тізе: бұрышы (+)	Ө , 36-40 ай	а з о р т а ү л к е н	3 5 7
6 3	Босқалуы: бір жылдағы саны	Ө , 36-40 ай	1 2 3	1 2 3

6 4 (+)	Жүн: қылшығы (*)	Ө , 36-40 ай	ж о қ әлсіз дамыған дамыған	1 2 3
6 5	Жүн: қылшығы (*) (+)	Ө , 36-40 ай	ж о қ әлсіз дамыған дамыған	1 2 3
6 6	Қылшық жүн: пішіні (*) (+)	Ө , 36-40 ай	т у р а майысқан с ы н ы қ толқынды дөңгелектенген	1 2 3 4 5
6 7	Қылшық жүн: құрылымы (*) (+)	Ө , 36-40 ай	жұмсақ серпімді қатты	1 2 3
6 8	Түсі: тип (+)	Ө , 36-40 ай	а қ с ұ р агути сарғылт- (с ұ р) қ о ң ы р с а р ы т е ң б і л ш ұ б а р шұбар теңбіл теңбіл дақтармен мрамор түстес к ү л д і барыс түстес алтын-сары күйік жүн көгілдір тебінгі (чепрачный) кара	1 2 3 4 5 6 7 8 9 1 0 1 1 1 2 1 3 1 4 1 5 1 6 17

Е с к е р т п е :

(*) - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс;

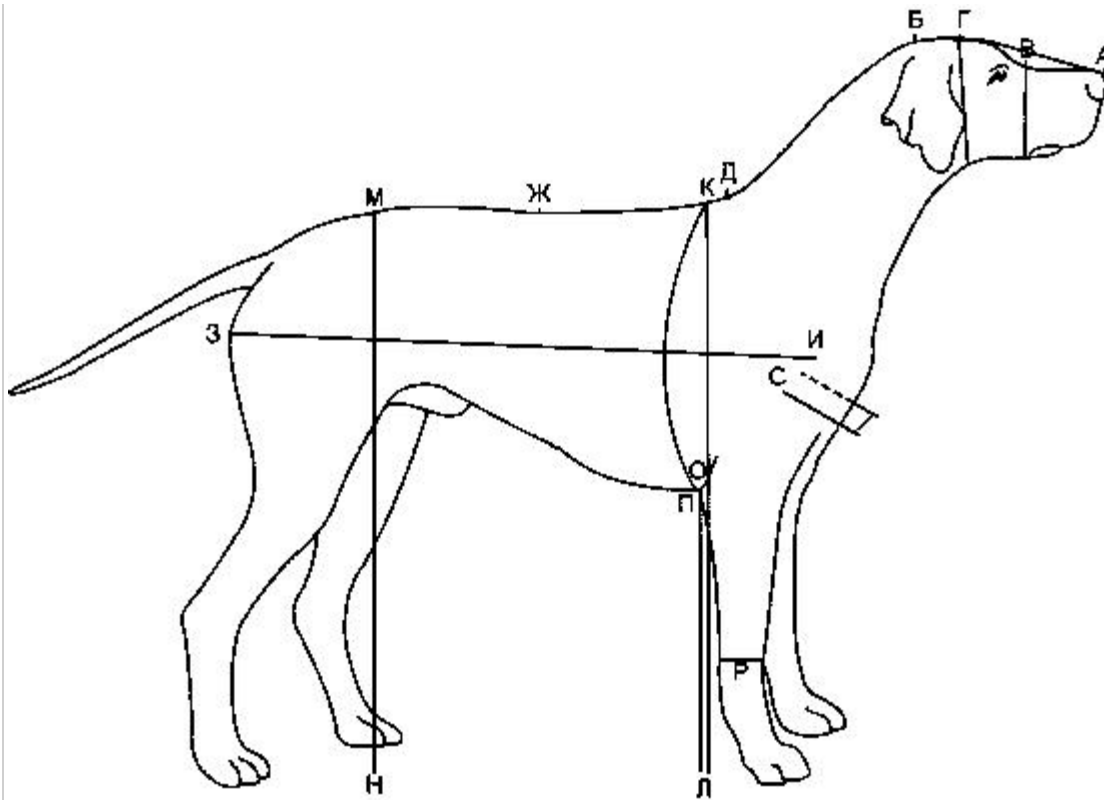
(+) - суреттермен сүймеленеді;

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
28-қосымша

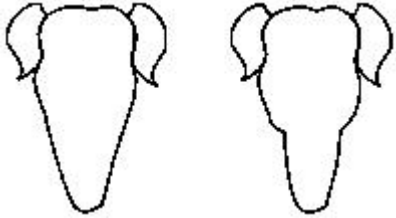

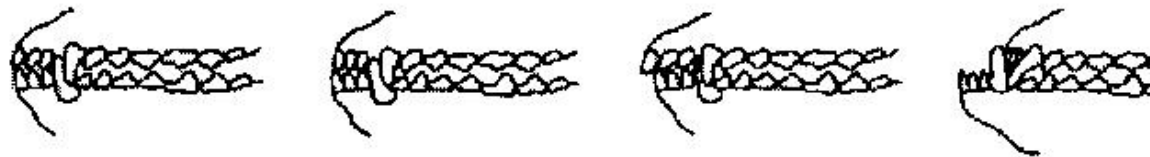
Үй итінің белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесі

№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіштер	Сандық көрсеткіш-тер	І
1.			<p>Өлшем алынған кезде ит тегіс жерде табиғи қалпында тұру керек. Өлшем 0,1 см-ге дейінгі дәлдікпен алын (А-Б) – бастың ұзындығы (сантиметрлік таспамен тұмсық ұшынан бастап желке шүйдесіне дейінгі аралық өлшенеді). Та тұмсықтың алдыңғы жағынан алып шүйдеге дейін тар (А-В) - тұмсықтың ұзындығы (сантиметрлік таспамен тұмсық ұшынан бастап көздің ішкі бұрыштарын қосатын сызыққа ө л ш е н е д і) .</p> <p>(В-Б) – бас сүйегінің ұзындығы (сантиметрлік таспамен көздің ішкі бұрыштарын қосатын сызықтан бастап желке шүйд де й і н г і а р а л ы қ ө л ш е н е</p> <p>(Г-Г) – бастың құлақ алды орамы (сантиметрлік таспамен көздің ішкі бұрыштарын қосатын сызықтың бойы өлше (В-В) - бастың көз тұсындағы орамы (сантиметрлік таспамен көздің ішкі бұрыштарын қосатын сызық арқылы өлше (Б-Д) – мойын ұзындығы (сантиметрлік таспамен желке шүйдесінен бастап жауырынның алдыңғы жоғарғы бұрыштар арасын қосатын сызыққа дейінгі аралық өлшен</p> <p>(Д-Ж) – арқаның ұзындығы (сантиметрлік таспамен жауырынның алдыңғы жоғарғы бұрыштарының арасын қосатын сыз бастап ұзын қабырғалы соңғы омыртқаға дейінгі аралық өлше:</p> <p>(И-З) – денесінің қиғаш ұзындығы (сантиметрлік таспамен иық буынының алдыңғы жағынан бастап шонданайға (<i>седал б у г о р</i>) дейінгі аралық өлшенеді) .</p> <p>(К-Л) – шоқтығының биіктігі (өлшеуіш таяқпен шоқтығынан бастап жерге дейінгі аралық өлше</p> <p>(М-Н) – сегізкөзінің биіктігі (өлшеуіш таяқпен маклоктан бастап жерге дейінгі аралық өлше</p> <p>(К-О-К) – жауырын сыртының дене орамы (сантиметрлік таспамен шоқтығынан шоқтығына дейін төстің үсті ар ө л ш е н е д і) .</p> <p>(П-Л) – шынтағының биіктігі (сантиметрлік таспамен шынтак буынынан жерге дейінгі аралық өлше</p> <p>(Р-Р) – жіліншік орамы (сантиметрлік таспамен сирақтың шашағының үстінен жіліншік орамы өлше</p> <p>(С?- С?) – иық тұсындағы кеуде енділігі (өлшеуіш таяқпен өлше</p> <p>(К-О) – кеуде қуысының биіктігі (өлшеуіш таяқпен шоқтығынан төсінің төменгі нүктесіне дейінгі аралық өлше</p>		

		Көз жобамен 12-14 айлығында қыркылмаған күйде анықталады.		
2.	К 1. бас: жүн жабындысы	жүнсіз	жүні жоқ	1
		тегіс жүнді	бүкіл басында қысқа тегіс жүн	2
		айдар ғана бар	айдардан басқа жүн жоқ – шүйдесін	3
		бас сүйегінде ұзын жүн бар	қабағынан басталатын ұзын жүн, тұмсығында қысқа тегіс жүн	4
		ұзын жүнді	бүкіл басында ұзын жүн бар	5
3.	К 2. Бас: ұзындық индексі	12-14 айлығындағы бас ұзындығының (А-Б) шоқтығының биіктігіне қатынасы (К Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, %:		
		кіші	43-тен аз	3
		орта	43-49	5
		үлкен	49-дан көп	7
4.	К 3. Бас: көлем индексі	12-14 айлығындағы бас ұзындығының (А-Б) бастың құлақ алды орамына қатынасы (І Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, %:		
		өте кіші	52,0-ден төмен	1
		кіші	52,0 - 59,0	3
		орта	59,1 – 66,0	5
		үлкен	66,1 – 73,0	7
		өте үлкен	73,0-тен жоғары	9
		12-14 айлығындағы тұмсық ұзындығының (А-В) бас сүйегінің ұзындық а т ы н а с ы (В - Б) . Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, %:		

5.	К 4. Бас: пропорция индексі	өте кіші	56,0-дан аз	1
		кіші	56,0 - 68,0	3
		орта	68,1 – 80,0	5
		үлкен	80,1 – 92,0	7
		өте үлкен	92,0-нан көп	9
6.	К 5. Бас: пішін индексі	12-14 айлығындағы бастың көз тұсындағы орамының (В-В) бастың құлақ алды орамы(Г-Г) қаты Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, %:		
		кіші	55-тен аз	3
		орта	55-63	5
		үлкен	63-тен көп	7
7.	К 6. Тұмсық: сызығы	12-14 айлығында басты қапталынан қарау арқылы көз жобамен анықтайды.		
		Жоғары қараған	кеңсірігі маңдай сызығына қарағанда көтеріңкі орналасқан	3
		тік	кеңсірігі маңдай сызығына қарағанда төмен орналасқан	5
		төмен қараған	кеңсірігі маңдай сызығына қарағанда төмен орналасқан	7
8.	К 7. Бас: шықшыттылығы	36-40 айлығында басты үстіңгі жағынан қарау арқылы көз жобамен анық		
		 <p>білінбейді -1; білінеді -9.</p>		
9.	К 8. Бас: сынуы	36-40 айлығында бас сүйегінің тұмсыққа қарай өтуін қапталынан қарау арқылы көз жобамен анық		
		 <p>білінбейді -1; орташа – 2; білінеді</p>		
10	К 9. Ерін: салбырауы	36-40 айлығында көз жобамен анықта		
		Жоқ	еріндері шықшытына тығыз жабысқан	1
		бар	еріндері шықшытына тығыз жабыспаған, қатпарлары бар	3
11	К 12. Көз: түсі	12-14 айлығында көздің құбылмалы қабығының түсіне қарай жобамен анықтайды.		
		сұрғылт	әртүрлі: бірі көгілдір, екіншісі қоңыр немесе басқа түсте	1
		көгілдір	көгілдір түстен ақ түске дейін	2
		ашық-қоңыр	ашық түсті қоңыр	3
		қара-қоңыр	қара түсті қоңыр	4
		12-14 айлығында көз жобамен анықта		

12	К 14. Тіс: тістеуі	1 2 3 4			
		қайшы тәріздес	төменгі жақ сүйегінің алдыңғы тістері артқы жағына қабысады, ал төменгі тістер мен жоғарғы азулардың арасына кіреді	жоғарғы жақ сүйектің алдыңғы тістерінің азу тістері алдыңғы шеткі тістермен арасына кіреді	1
		қышқаш тәріздес	төменгі жақ сүйегінің алдыңғы тістері қабысады	жоғарғы жақ сүйектің алдыңғы тістерімен	2
		толық тістелмейді	төменгі жақ сүйегінің алдыңғы тістері алдыңғы шеткі тістер мен арасында саңылау қалады	жоғарғы жақ сүйектің алдыңғы тістеріне жетпейді. Төменгі азу тістері мен жоғарғы азулардың арасына толық кірмейді,	3
	бульдогтікті	төменгі жақ сүйегінің алдыңғы тістері алдыңғы тістерінен асып тұрады	мен азу тістері жоғарғы жақ сүйектің	4	

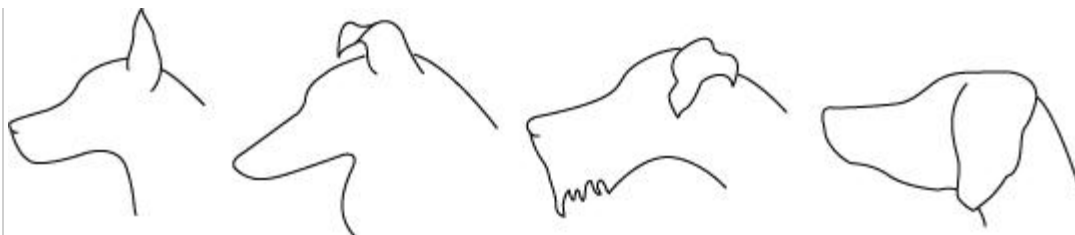
13	К 15. Құлақ: орналасуы	12-14 айлығында құлақтың сыртқы шетінің бас сүйекке көздің сыртқы бұрыштары арасынан жүргізілген сызыққа қатысты орналасуына қарай көз жобамен анықтайды.			
		төмен	ойша жүргізілген сызықтан төмен		3
		орта	ойша жүргізілген сызықпен қатар		5
		жоғары	ойша жүргізілген сызықтан жоғары		7

14	К 16. Құлағы: ұзындығы	12-14 айлығында құлақтың тұмсыққа қарай бағытталған ұзындығына қарай көз жобамен анықтайды.			
		қысқа	бастың жартысына жетпейді		3
		орта	бастың орта тұсына жетеді немесе сәл асады		5
		ұзын	тұмсыққа дейін жетеді немесе асады		7

15	К 17. Құлақ: пішіні	12 - 14 айлығында	көз жобамен	анықта
			<p>1 ұшы</p> <p>біздей ұшы</p> <p>домалақ</p>	

		12-14 айлығында құлақ шеміршегінің жағдайына қарай көз жобамен анықтайды. Құлақ шемірше жағдайын дұрыс анықтау үшін иттің елеңдеген кезін пайдалану			
--	--	---	--	--	--

16

К 19. Құлақ:
жағдайы

1 2 3 4

тік	шеміршегі мықты, құлағы толығымен тік тұрады	1
жартылай салбыр	құлақтың мықты шеміршегі тек төменгі жағында ғана, жоғарғы бөлігі төмен немесе қапталына бағытталған	2
шеміршекке ілінген	құлақтың мықты шеміршегі жұмсақ құлақты ұстап тұрады	3
салбыраңқы	шеміршегі жұмсақ, құлақ түгелдей салбыраңқы	4

17

К 20. Маңдай:
пішіні

36-40 айлығында басын қарау арқылы көз жобамен анықт

1 2 3

дөнес	маңдай сызығы дөнес кисық сызық болып келеді, қабақ үстінің доғасы бөлінген	1
жазық	маңдай сызығы тік болып келеді	2
ойыс	маңдай сызығы ойыс кисық сызық болып келеді, қабақ үсті бөлінбеген	3

18

К 22. Көзі:
орналасуы

12-14 айлығында көз жобамен анықта

тік	көздің бұрыштары бір түзудің бойында	1
сәл қиғаш	көздің сыртқы бұрыштары ішкі бұрыштарынан жоғарыда	2
қиғаш	көздің сыртқы бұрыштары ішкі бұрыштарынан өте жоғарыда	3

19

К 24. Қабақ:
жағдайы

12-14 айлығында көз жобамен анықта

құрғақ	көзіне тығыз жабысқан	1
ылғал	көздің жоғарғы жағынан кейінде	2

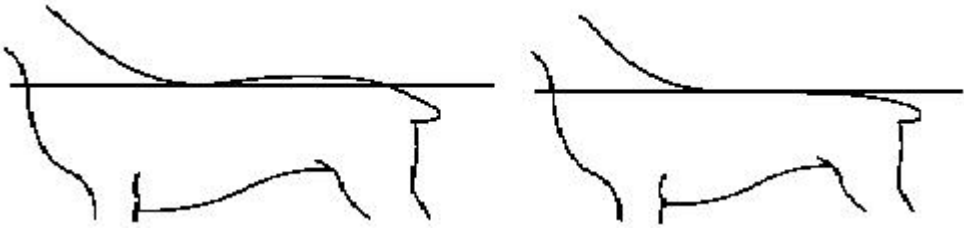
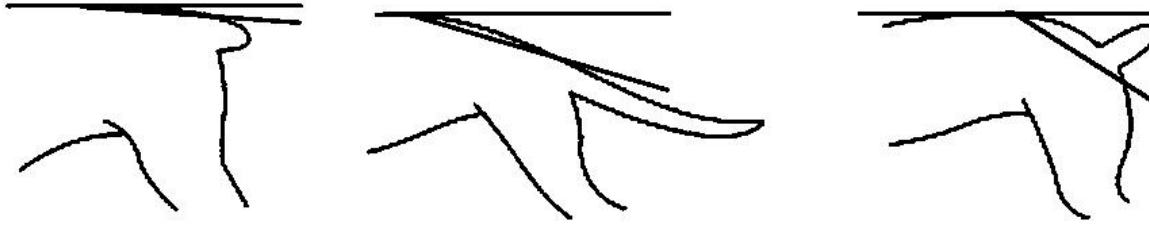
20

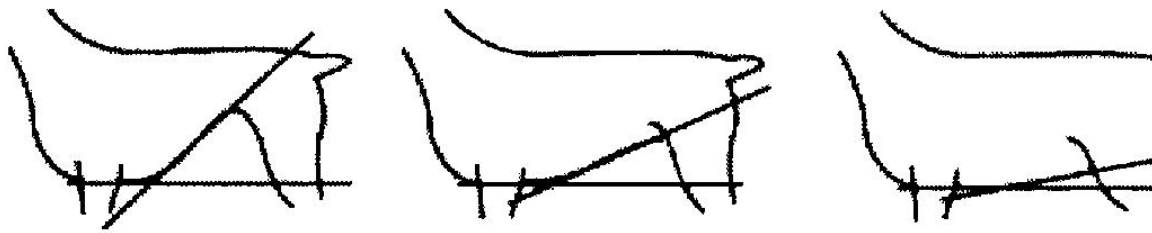
К 25. Мойын:
орналасуы12-14 айлығында мойын сызығының жерге қатынасына байла
к ө з ж о б а м е н а н ы қ т а й

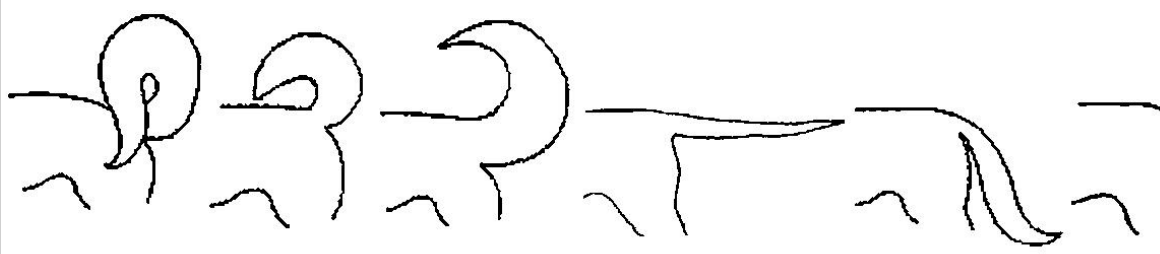
Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, градус:

төмен	40-тан аз	3
орта	40-50	5
жоғары	50-ден көп	7

36-40 айлығында мойын ұзындығының (Б-Д) шоқтығының биіктігіне (К-Л) қатынасымен анықт;
Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді,%

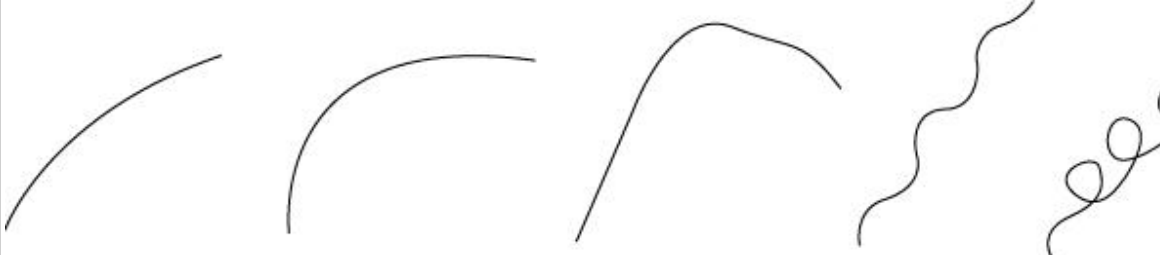
21	К 26. Мойын: ұзындық индексі	кіші	37-ден аз	3
		орта	37-40	5
		үлкен	40-тан жоғары	7
22	К 29. Арқа: ұзындық индексі	36-40 айлығында арқа ұзындығының (Д-Ж) шоқтығының биіктігіне (К-Л) қатынасымен анықта; Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, %		
		өте аз	31,0-ден төмен	1
		аз	31,0-38,0	3
		орта	38,1-45,0	5
		үлкен	45,0-52,0	7
		өте үлкен	52,0-ден жоғары	9
23	К 30. Арқа: сызығы	36-40 айлығында шоқтығынан құйрық түбіне дейінгі аралыққа ойша жүргізілген сызық бойынша өл		
				
		иілген	жоғары қарай майысқан сызық түрінде	1
		тура	түзу сызыққа келеді	2
24	К 31. Арқа: жалының бар-жоғы	36-40 айлығында көз жобамен анықта		
		жоқ	арқасындағы жүні қалыптағыдай	1
		бар	белі мен сауырында айрықша көрінетін бұйра жүндері бар	9
25	К 32. Сауыр: сызығы	36-40 айлығында сауыр бұрышының жазықтықпен бұрышына қарай көз жобамен анықта; Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, %		
				
		тура	15Ү-тен аз	3
		қиғаш	15Ү-30Ү	5
		тік	30Ү-дан көп	7
		36-40 айлығында иық тұсындағы кеуде енділігінің (С-С) кеуде қуысының биіктігіне (К-О) қатынасымен ж о б а м е н а н ы қ т а й Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, %:		
		өте аз	56-дан аз	1
		аз	56-64	3

26	К 33. Кеуде бөлігі: кыылу индексі	орта	64,1-72,0	5	
		үлкен	72,1-80,0	7	
		өте үлкен	80,0-нен көп	9	
27	К 34. Кеуде: тереңдігі	тайыз	жоғары	3	
		орта	бір деңгейде	5	
		терең	төмен	7	
28	К 35,38. Төбет, қаншық: формат индексі	36-40 айлығында денесінің қиғаш ұзындығының (И-З) шоқтығының биіктігіне (К-Л) қатысымен ж о б а м е н а н ы қ т а й Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді,%			
			төбет	қаншық	
		өте аз	101,0 аз	109,0 аз	1
		аз	101,0-106,0	109,0-117,0	3
		орта	106,1-111,0	117,1-125,0	5
		үлкен	111,1-116,0	125,1-133,0	7
		өте үлкен	106,0-дан көп	133,0-тен көп	9
29	К 36,39. Төбет, қаншық: шоқтығының биіктігі	36-40 айлығында шоқтығының биіктігімен анықталады (К-Л) Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді,см:			
			төбет	қаншық	
		өте аз	26,0 аз	24,0 аз	1
		аз	26,0-41,0	24,0-39,0	3
		орта	41,1-56,0	39,1-54,0	5
		үлкен	56,1-71,0	54,1-69,0	7
30	К 37,40. Төбет, қаншық: пропорциялылығы	36-40 айлығында сауыр ұзындығының (М-Н) шоқтығының биіктігіне (К-Л) қатысымен көз жоба а н ы қ т а й д ы . Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді,%			
		алды биік	93,8-ден аз	3	
		пропорциялы	93,8 – 98,8	5	
		арты биік	98,8-ден көп	7	
31	К 41. Іші: сызығы	12-14 айлығында іш сызығы мен төс сызығының арасындағы бұрыш арқылы көз мөлшермен анық Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, б:			
					
		3	5	7	
		тартыңқы	40Ү-дан көп	3	
		жинақы	15Ү-40Ү	5	
	түсіңкі	15Ү-тен аз	7		

32	К 42. Құйрық: ұзындығы	12-14	айлығында	көз	мөлшермен	анықта	
		шолақ	туғаннан құйрық омыртқаларының болмауына байланысты қысқарған			1	
		қысқа	құйрық омыртқалары бар, бірақ құйрығының ұзындығы тірсегіне дейін жетпейді			2	
		орта	құйрығының ұзындығы тірсегіне дейін жетеді			3	
		ұзын	құйрығының ұзындығы тірсегінен асады			4	
33	К 44. Құйрық: пішіні	12-14	айлығында	көз	мөлшермен	анықта	
		 <p>1 Дөңгелек 2 Ілмек 3 Орақ 4 Шыбық 5 қылыш 6 томар</p>					
34	К 45-48. Төбет, қаншық: ірілік индексі	36-40 айлығында жауырын сырты кеуде орамының (К-О-К) шоқтығының биіктігіне (К-Л) қатынасы ж о б а м е н а н ы қ т а й Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді,%					
			төбет	қаншық			
		өте аз	113,0 аз	113,5 аз		1	
		аз	113,0-122,0	113,5-123,5		3	
		орта	122,1-131,0	123,6-133,5		5	
		үлкен	131,1-140,0	133,6-143,5		7	
		өте үлкен	140,0-тан үлкен	143,5-тен үлкен		9	
35	К 46-49. Төбет, қаншық: тығыздық индексі	36-40 айлығында тірі салмағының шоқтығының биіктігіне (К-Л) қатынасы арқылы көз жоб а н ы қ т а й д ы . Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді,%					
			төбет	қаншық			
		өте аз	27,7 аз	28,0 аз		1	
		аз	27,7-42,7	28,0-42,0		3	
		орта	42,8-57,7	42,1-56,0		5	
		үлкен	57,8-72,7	56,1-70,0		7	
		өте үлкен	72,7-ден көп	70,0-ден көп		9	
36	К 47-50. Төбет, қаншық: тірі салмағы	36-40 айлығында таразыда 0,1 кг дәлдікпен тірі салмағы өлшенеді. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді,					
			төбет	қаншық			
		өте жеңіл	10,0 аз	9,0 аз		1	
		жеңіл	10,0-20,0	9,0-18,0		3	
		орта	20,1-30,0	18,1-27,0		5	
		ауыр	30,1-40,0	27,1-36,0		7	
		өте ауыр	40,0-ден көп	36,0-дан көп		9	
		36-40	айлығында	көз	мөлшермен	анықта	

37	К 51. Алдыңғы сирақтары: жүн жамылғысы	жүнсiз	жүнсiз немесе сирек жүн тiзеге дейiн	1	
		тегiс жүндi	қылшықты жүнмен толық жабылған	2	
		Тегiс жүндi	сирақтың қапталы мен артқа жағында ұзындау қылшық жүндер бар	3	
		ұзын жүндi	сирақтары толық ұзынжүндi	4	
38	К 52. Артқы сирақтары: жүн жамылғысы	36-40 айлығында көз мөлшермен анықтайды			
		жүнсiз	жүнсiз немесе сирек жүн тiзеге дейiн	1	
		тегiс жүндi	қылшықты жүнмен толық жабылған	2	
		Тегiс жүндi	сирақтың қапталы мен артқа жағында ұзындау қылшық жүндер бар	3	
39	К 55. Жауырын-иық буыны: бұрышы	12-14 айлығында иық сүйегi мен жауырынның арасындағы бұрышына қарай көз мөлшермен анық Белгiлердiң көрiнiс беру дәрежесi келесi мағыналарға сәйкес келедi, градус:			
		сүйiр	90Ү-нан аз	3	
		орта	90-110Ү	5	
		тiк	110Ү-нан көп	7	
40	К 56. Табан: пішіні	12-14 айлығында қапталынан қарау арқылы көз мөлшермен анықтайды.			
		русачья	жiңiшке ұзын табан, ортасындағы саусақтары шеткiсiне қарағанда ұзынырақ, бұл т а б а н таңбасында айқын байқалады	1	
		сопақ	табан таңбасы шеңберге ұқсастау болады	2	
		41	К 57. Ит: ұзынсирақтылық индексі	36-40 айлығында шынтақ биіктігінің (П-Л) шоқтық биіктігіне (К-Л) қатынасы арқылы көз мөлше а н ы қ т а й д ы . Белгiлердiң көрiнiс беру дәрежесi келесi орта мағыналарға сәйкес келедi,%	
аз	48-ден аз			3	
орта	48-53			5	
көп	53-тен көп			7	
42	К 60,61. Төбет, қаншық: сүйектілік индексі	36-40 айлығында жiлiншiк орамының (Р-Р) шоқтық биіктігіне (К-Л) қатынасын көз мөлшермен анық Белгiлердiң көрiнiс беру дәрежесi келесi орта мағыналарға сәйкес келедi,%			
			төбет	қаншық	
		аз	18-ден аз	17-ден аз	3
		орта	18 – 22	17,0-20,7	5
43	К 62. Тiрсек: бұрышы	12-14 айлығында жамбас пен тiрсек арасындағы бұрышына қарай көз мөлшермен анық Белгiлердiң көрiнiс беру дәрежесi келесi мағыналарға сәйкес келедi, градус:			
		Сүйiр	120Ү-дан аз	3	
		Орта	120Ү-140	5	
		Тiк	140Ү-тан көп	7	
44	К 64. Жүн: қылшығы	36-40 айлығында денесіндегi жүнiне қарай көз мөлшермен анықтайды.			
		жоқ	бүкiл денесінде жүн жоқ	1	
		әлсiз дамыған	бүкiл денесінде 1,5 см-ден қысқа жүнi бар	3	
		дамыған	бүкiл денесінде 1,5 см-ден ұзын жүнi бар	5	
		36-40 айлығында денесіндегi түбiтiне қарай көз мөлшермен анықтайды.			
		жоқ	бүкiл денесінде түбiт жоқ	1	

45	К 65. Жүн: түбіті	әлсіз дамыған	бүкіл денесінде 1,5 см-ден қысқа түбіті бар	3
		дамыған	бүкіл денесінде 1,5 см-ден ұзын түбіті бар	5
46	К 66. Қылшық жүн: пішіні	36-40 айлығында шоқтығынан алынған қылшық жүніне қарай көз мөлшермен анық		
				
		1 Тура	2 Майысқан	3 Сынық
				4 Толқынды
				5 Дөңгелектенген
47	К 67. Қылшық жүн: текстура	36-40 айлығында шоқтығынан алынған қылшық жүніне қарай көз мөлшермен анықтайды		
		жұмсақ	талшығы бірқалыпты, тік орналасқан, толық жатыңқы; толқынды, ұшына қарай тегіс болып келеді	1
		серпімді	талшығы бірқалыпты, тік орналасқан, толық майыспаған; толқынды, ұшына қарай тегіс болып келеді, бірақ тік емес	2
		қатты	талшығы бірқалыпты, тік орналасқан, майыспаған; толқынды, ұшына қарай тегіс болып келеді, алғашқы пішінін толық сақтайды	3
48	К 68. Түсі: типі	36-40 айлығында көз мөлшермен анықтайды		
		ақ	талшықта пигмент жоқ	1
		сұр	ашық түстен қарақоңырға дейін бірқалыпты орналасқан	2
		агути сарғылт-(сұр)	табиғи, қасқыр терісі түстес	3
		коңыр	коңыр түстен кара-коңыр түске дейін	4
		сары	талшықта ашық-сары немесе қызыл-сары пигмент болады	5
		теңбіл (пегий)	кеудесінде, мойнында, ішінде, құйрығында ақтаңдақтар болады	6
		шұбар	ақшыл түстің үстінде кара-коңыр дақтар болады	7
		шұбар теңбіл	негізгі түстің үстінде майда (0,5 см аз) кара не коңыр дақтар болады	8
		теңбіл дақтармен	негізгі түстің үстінде майда (0,5 см аз) кара не коңыр дақтар ақтаңдақтарда (3 см үлкен) орналасады	9
		мрамор түстес	негізгі ақ түске кара, сұр, коңыр түстер тәртіпсіз орналасады	1
		күлді	кара түске сары түсті белгілер орналасады, (көзінің үстінде, тамағында, кеудесінде және аяқтарында)	1
		барыс түстес	сары түстің үстіне көлденең кара жолақтар әртүрлі орналасады	1
		алтын-сары	ұшына қарай қызыл түске айналған алтын-сары түстес бояу, тұмсығы кара	1
күйік жүн	денесінің барлық жерінде сабан түстес жүндер, Табаны, кеудесі, құйрығының ұшы ашық түстес, тұмсығы коңыр не кара	1		
	көгілдір	негізгі түсі болат түстес	1	

	тебінгі (чепрачный)	коңыр, қара және сұр пигменттер иттің үстін жұқа жабумен жапқан тірізді. Тиісінше бастың, кеуденің, іштің, аяқтары мен құйрығының ұштары ашық түсті. Жабуының үлкендігі әртүрлі болуы мүмкін	1
	қара	жүнінің бәрі қара түсті. Кейде майда ақшыл, қоңыр, сұр дақтар кездесуі мүмкін	1

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
29-қосымша

Бал аралардың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№ р/с	Белгілер	Есеп тәртібі	көрініс беру дәрежесі	индекс
1	1.Ара: істігінің ұзындығы (*) (+)	Өлшеу (бұдан әрі –Ө)	қысқа орта ұзын	3 5 7
2	2.Ара: үшінші тергит ұзындығы(*) (+)	Ө	тар орта кең	3 5 7
3	3.Ара: кубитальдық индексі (*) (+)	Ө	төмен орта жоғары	3 5 7
4	4.Ара: тарзаль индексі (*) (+)	Ө	төмен орта жоғары	3 5 7
5	5.Ара, қанаты: қанаттың дискоидты ығысуы (*) (+)	Көзбен жобалау (бұдан әрі –КЖ)	теріс бейтарап оң	3 5 7
6	6.Ара: бесінші стерниттің айнашығының артқы шегарасының нысаны (*) (+)	К Ж	тік майысқан	1 2
7	7.Ара: денесінің бояуы	К Ж	сары сұр қара-сұр	1 2 3
8	8.Ара: салмағы (+)		кіші орта үлкен	3 5 7
9	9.Тумайтын аналық ара: істігінің ұзындығы (*) (+)	Ө	қысқа орта ұзын	3 5 7

10	10.Тумайтын аналық ара: үшінші тергит ұзындығы (*) (+)	Ө	тар орта кең	3 5 7
11	11.Тумайтын аналық ара: денесінің бояуы	К Ж	сары сұр қара-сұр	1 2 3
12	12.Тумайтын аналық ара: салмағы (*) (+)	Ө	кіші орта үлкен	3 5 7
13	13.Тумайтын аналық ара: жұмыртқа түтікшелерінің саны (+)	Ө	аз орташа көп	3 5 7
14	14.Туатын аналық ара: жұмыртқа салуы (*) (+)	Ө	төмен орта жоғары	3 5 7
15	15.Жұмысшы ара: денесінің бояуы	К Ж	сары сұр қара-сұр	1 2 3
16	17.Жұмысшы ара: үшінші тергит ұзындығы(*) (+)	Ө	тар орта кең	3 5 7
17	18.Жұмысшы ара: салмағы(*) (+)	Ө	кіші орта үлкен	3 5 7
18	19.Ара ұясы: мінезі (*) (+)	К Ж	тыныш мазасыз бұзық	1 2 3
19	19.Ара ұясы: ұяны қараған кездегі аралардың жағдайы	К Ж	ұяда қозғалыссыз қала береді ары-бері ұшып жүреді ұядан ұшып кетеді	1 2 3
20	20.Ара ұясы: балдың түсі (*)	К Ж	ашық түсті қоңыр түсті	1 2

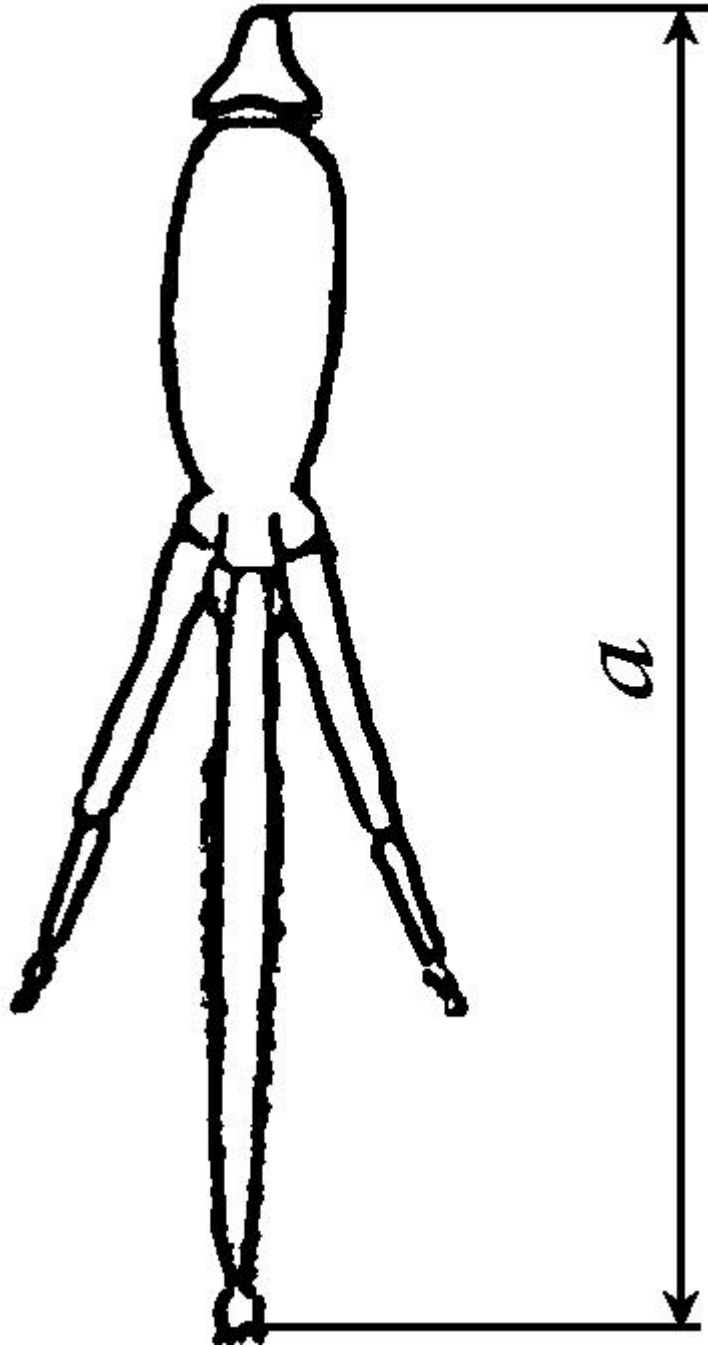
Ескертпе :

(*) - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс;

(+) - суреттермен сүймеленеді;

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне 30-қосымша

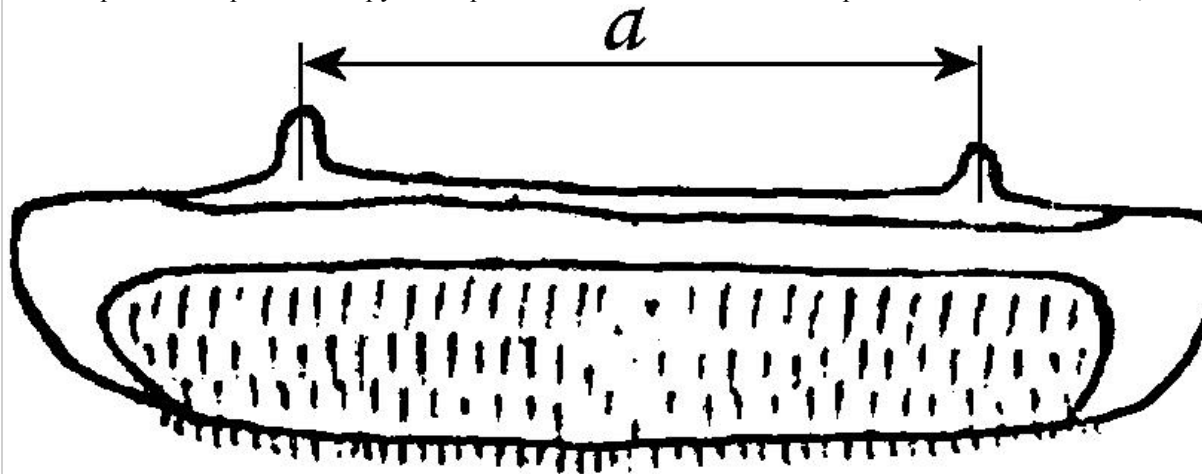
Бал ара белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесі

№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіштер	Сандық көрсеткіш-тер	Индек
1.		<p>Әрбөлек ара ұяларының текшелерінен шыққан тумайтын аналық араларды, <i>трутней</i> күкірт эфирінің буында ұстау арқылы қатырып, <i>торсион</i> таразыға салып өлшейді. Денесінің түсін анықтап, сосын 70% этил спиртінің ерітіндісінд консервіленеді. Ол үшін алдын-ала әр сынама бөлек-бөлек дәкеге оралып, оның ішіне жәй қарындашпен ұяның номе жазылған қағаз салынады. Консервіленген сынамалар нығыздалып тығындалған шыны банкаларда сақталады. Қаж кезінде консервіленген араларды В.В.Алпатов әдістемесіне сәйкес қалпына келтіріп, экстерьерінің өлшем белгілерін МЕ типті микроскоп арқылы анықтайды (окулярдың микрометр бірлігі кейін миллиметрге айналдырылады).</p>			
2.	<p>К 1,9. Ара, тумайтын аналық ара: істігінің ұзындығы</p>	<p>Тілінің ұшына бастап иегіне дейінгі аралық</p>		<p>0,1 мм дәлдікпен өлшене</p>	

Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, мм:

	ара			аналық
қысқа	6,3-тен аз	3,7-ден аз	3	
орта	6,3-6,6	3,7-4,0	5	
ұзын	6,6-дан көп	4,0-тен көп	7	

Тергиттің алдыңғы жағындағы екі томпақтың арасы 0,1 мм дәлдікпен өлшене
Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, м

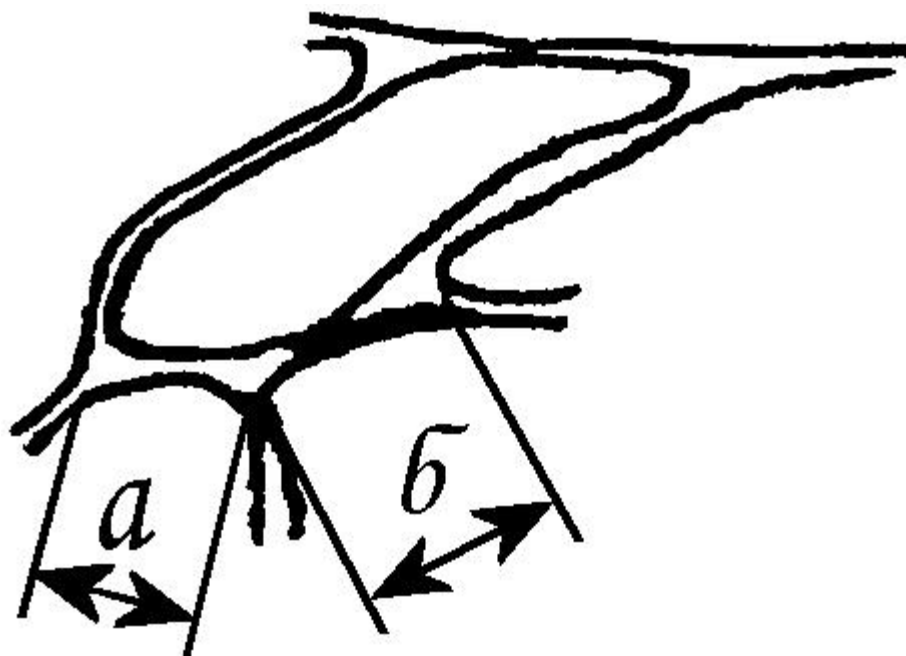

К 2,10,17. Ара,
тумайтын
аналық ара,
жұмысшы ара:
үшінші тергит
ұзындығы

	ара			аналық ара	жұмысшы ара
тар	4,7-тен аз	5,5-тен аз	6,0-дан аз	3	
орта	4,7-5,0	5,5-5,7	6,0-6,5	5	
ұзын	5,0-тен көп	5,7-ден көп	6,5-тен көп	7	

Алдыңғы қанатындағы үшінші кубиталь текшесі «а» жилка ұзындығының «б» жилка ұзындығын қ а т ы н а с ы а р қ ы л ы а н ы қ т а л а д ы .

4. К 3. Ара:
кубиталь
индексі

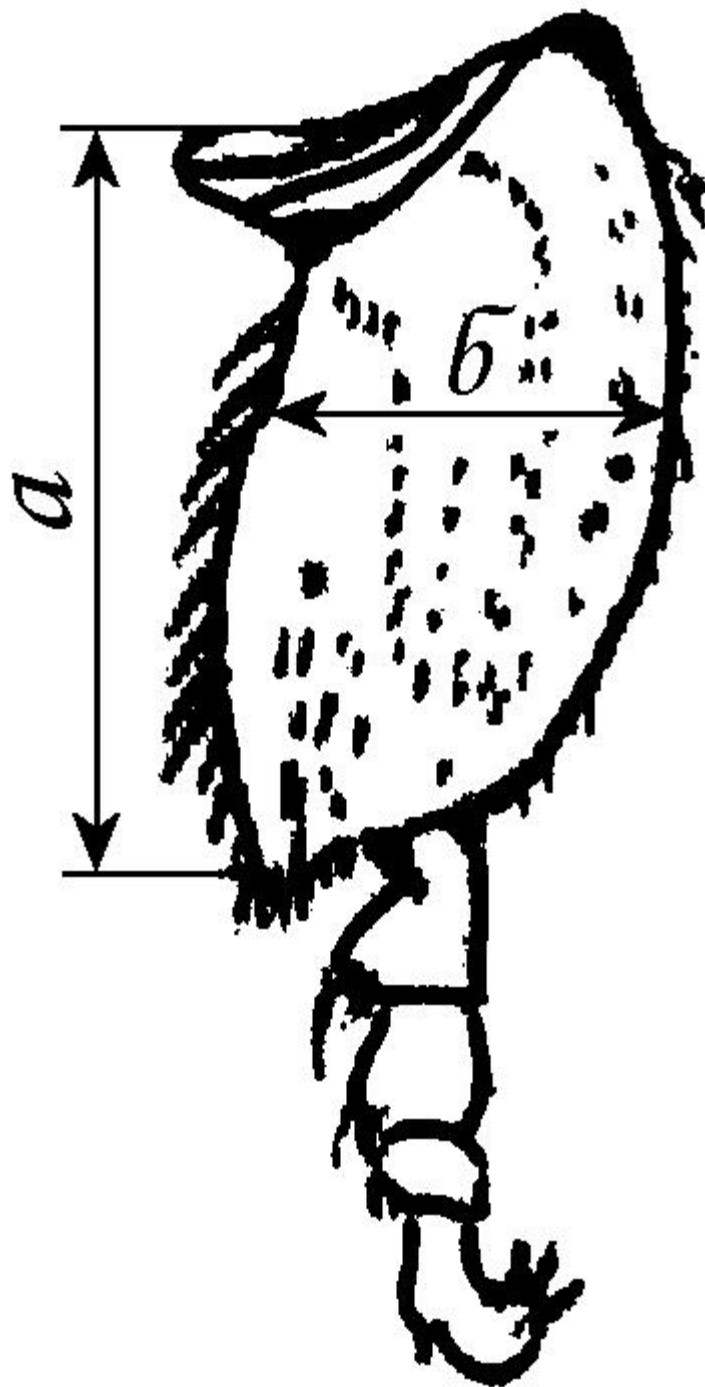

Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, % 0,1 дәлдікпен:

төмен	50-ден аз	3
орта	50-60	5
жоғары	60-тан көп	7

Артқы табанының бірінші мүшелігінің енінің «б» оның ұзындығына «а» қатынасымен анықталад

К 4. Ара:
5. тарзаль
индексі

Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, % 0,1 дәлдікпен:

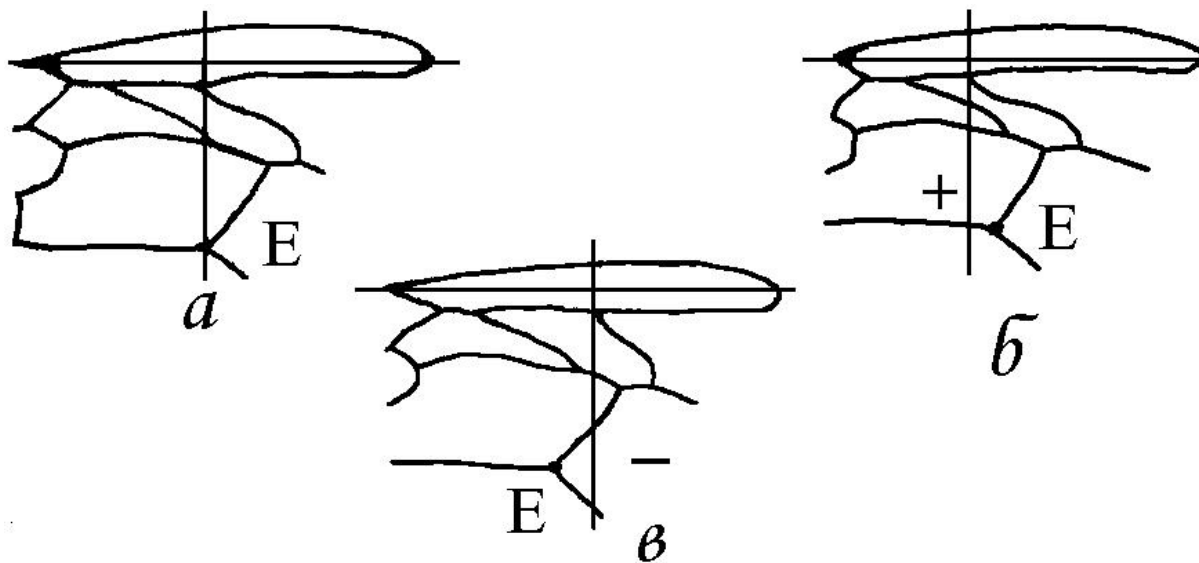
төмен	50-ден аз	3
орта	50-65	5
жоғары	55-тен көп	7

Микрометр окулярының шкаласы радиаль текшенің остік сызығына келтіріледі. Сызықтың тік есе шкаласы кубиталь текшенің ең ұзын жылқасының радиал текшенің төменгі жылқасымен қиылысқа жерінен өтуі тиіс. Егер тік сызық Е нүктесі арқылы өтсе, онда бейтарап (нольдік) дискоидальді ығыс болады. Егер сызық Е нүктесінің сол жағынан өтсе - оң (+), оң жағынан өтсе – теріс (-)

6.

К 5,15. Ара, трутень оң канаты: дискоидальное смещение жилкования

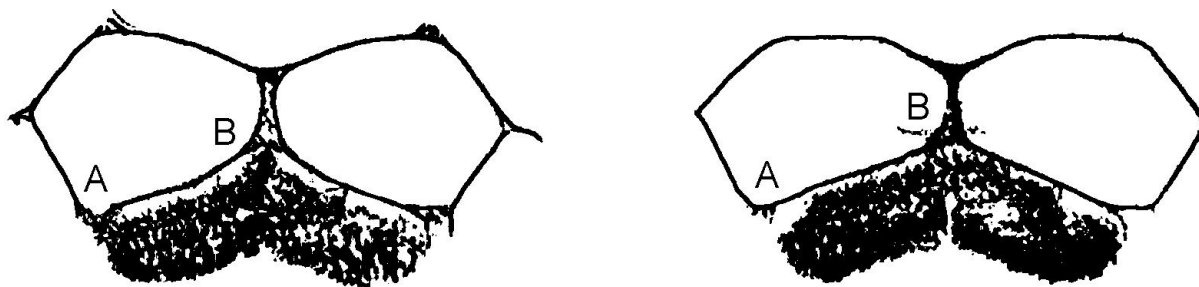

а – бейтарап; б – оң; в – тері
Белгілердің көрініс беру дәрежесі кездескен жағдайлар санымен белгіленеді:

теріс	1
бейтарап	2
оң	3

7.

К 6. Ара: форма задней границы воскового зеркала пятого стернита

Иілген Тік

тік	1
иілген	2

8.

К 8. Ара: салмағы

Текшеден шыққан араны жеке-жеке 0,1 мг-ға дейінгі дәлдікпен өлшеу арқылы анықтайды. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, мг:

кіші	95-тен аз	3
орта	95-105	5
үлкен	105-тен көп	7

9.

К 12. Тумайтын аналық ара: салмағы

Аналық ұядан шыққан тумайтын аналық араны жеке-жеке 0,1 мг-ға дейінгі дәлдікпен өлшеу арқылы анықтайды.

Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, мг:

кіші	190-нан аз	3
орта	190-200	5
үлкен	200-ден көп	7

10	К 13 . Тумайтын аналық ара: жұмыртқа түтікшелерінің саны	МБС типті микроскоппен 16 есе үлкейту арқылы бір аналық жұмыртқадағы жұмыртқа түтікшелерін с а н ы а л ы н а д ы д а е к і е с е л е н е д		
		Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, дана:		
		аз	280-нен аз	3
		орташа	280-340	5
		көп	340-тан көп	7
11	К 14. Туатын аналық ара: жұмыртқа салуы	5x5 см. тор-рамканы пайдалана отырып, бал жиналар алдында түскен туымның ауданын өлшеп, оны 12- б ө л у а р қ ы л ы а н ы қ т а й д ы		
		Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орта мағыналарға сәйкес келеді, дана:		
		төмен	1300-нен аз	3
		орташа	1300-1800	5
		жоғары	1800-ден көп	7
12	К 18 . Жұмысшы араның: салмағы	Текшеден шығу бойына жеке-жеке өлшеу арқылы анықталады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келе орта мағыналарға сәйкес келеді, мг:		
		кіші	230-дан аз	3
		орта	230-260	5
		үлкен	260-тан көп	7
13	К 19. Ара ұясы : мінезі	Ертемен немесе ауа райының қолайсыз (ұшпайтын) күндері аралардың ұяны ашқан кездегі әрекеттері қарай анықтайды.		
		тыныш	ұядан шығады, ұшып кетпейді	1
		м а з а с ы з	ұшып кетеді, адамға ұмтылмайды	2
		бұзық	жаппай ұшып шығады, адамды шаға бастайды	3

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
31-қосымша

Тұқы балықтарының сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№ р/с	Белгілер	Есеп тәртібі, бағалау жасы	көрініс беру дәрежесі	индекс
1.	1. Балық: негізгі түсі (*) (+)	Көзбен жобалау (бұдан әрі –КЖ), 5 ай	а қ ¹ күміс түстес ² көгілдір ³ алтын-сары ⁴ қызғылтсары ⁵ қ ы з ы л ⁶	1 2 3 4 5

			сары - қоңыр ⁷ баскаиная	6 7 8
2.	2.Балық: таңбілдерінің барлығы (*) (+)	К Ж , 5 ай	ж о қ бар	1 9
3.	3.Балықденесі: қабыршақты жамылғы (*) (+)	К Ж , 1-12 ай	ж о қ с ы з ы қ т ы ш а ш ы р а ң қ ы тұтас	1 2 3 4
4.	4.Балық денесі: формасы (*) (+)	5 ай	ж ұ м ы р прогонистая (тез ағатын суға бейімделген созылыңқы дене)	1 9
5.	5.Еркегі денесі: ұзындығы (*) (+)	9-12 ай	қ ы с қ а о р т а ш а ұзын	3 5 7
6.	6.Ұрғашы денесі: ұзындығы (*) (+)	9-12 ай	қ ы с қ а о р т а ш а ұзын	3 5 7
7.	7.Еркегі денесі: орамы (*) (+)	5 ай	ш а ғ ы н о р т а ш а үлкен	3 5 7
8.	8.Ұрғашы денесі: орамы (*) (+)	5 ай	ш а ғ ы н о р т а ш а үлкен	3 5 7
9.	9.Басы: үлкендігі (*) (+)	5 ай	ш а ғ ы н о р т а ш а үлкен	3 5 7
10.	10.Құйрық тұрқы: формасы (*) (+)	5 ай	т а р о р т а ш а кең	3 5 7
11.	11.Шегі: размері (+)	5 ай	ө т е қ ы с қ а л а у о р т а ш а ұ з ы н д а й өте ұзын	1 3 5 7 9
12.	12.Жүзу қабының алдыңғы камерасы (+)	1-12 ай	ш а ғ ы н о р т а ш а үлкен	3 5 7
13.	13.Желбезек доғасы: бірінші желбезек доғасындағы кіпекше саны (*)	1-12 ай	а з о р т а ш а көп	3 5 7
14.	14.Арқалық жүзу қанаты: жұмсақ сәулелі бұтақшаларының саны (*)	1-12 ай	а з о р т а ш а көпмного	3 5 7
15.	15.Анальдық жүзу қанаты: жұмсақ сәулелі бұтақшаларының саны (*)	1-12 ай	а з о р т а ш а көп	3 5 7
			ө т е а з о р т а ш а	1 3 5

16.	16.Остік қаңқасы: омыртқалар саны (*)	1-12 ай	к ө п өте көп	7 9
17.	17.Құйрық бөлегі: омыртқалар саны (*)	1-12 ай	ө т е а з о р т а ш а к ө п өте көп	а з 1 3 5 7 9

Е с к е р т п е :

(*) - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс;

(+) - суреттермен сүймеленеді;

1 Ақ вьетнам тұқымына тән; 2 Парск тұқымына тән; 3 Польский көгілдір тұқымына тән; 4 Фрэсинет қабыршақты тұқымына тән; 5 Огон тұқымына тән; 6 Венгерлік қызыл тұқымына тән; 7 Алтайлық айналы (зеркальный) тұқымына тән;

Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу әдістемесіне 32-қосымша

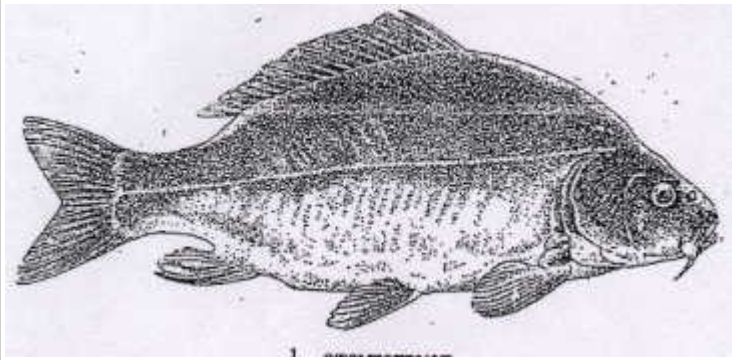
Тұқы балығы белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесі

№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	С а н д ы қ көрсеткіш-тер	С а н д ы қ көрсеткіш-тер	Индекс
1.	Белгілері сызбаға сәйкес 0,5 см дейінгі дәлдікпен уылдырық шашатын уақытының алдында өлшенеді.				
					
	<p>I – дене ұзындығы – тұмсығының ортасынан бастап құйрық жүзу қанаты негізінің сәулесінің шетіне дейін өтетін ортаңғы сызық бойынша;</p> <p>C – басының ұзындығы – тұмсығының ортасынан бастап желбезек қақпағының аяғына дейін ортаңғы сызық бойынша;</p> <p>H – дене биіктігі – арқа жүзу қанатына ортаңғы сызығына тік бұрыш бойынша;</p> <p>O – дене орамы – арқа жүзу қанатының алдына ортаңғы сызығына тік бұрыш бойынша;</p>				

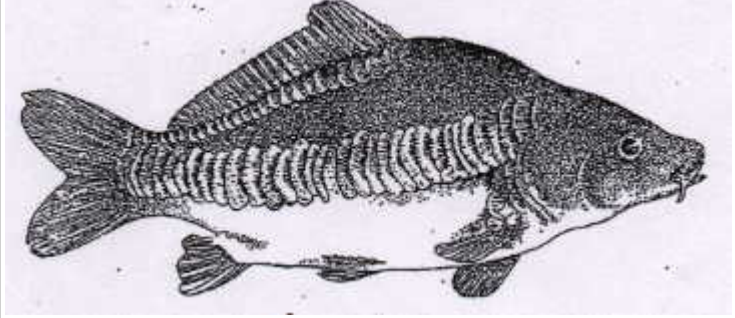
рl – құйрық тұрқының ұзындығы – ортаңғы сызық бойынша анальдық жүзу қанаты негізінің сәулесінің шетіне дейін;
 h – құйрық тұрқының биіктігі – ортаңғы сызық бойынша ең тар бөлігіне тік бұрыш бойынша.

2. **К 1. Балық: негізгі түсі** Бүйір сызығынан төмен бағаланады.

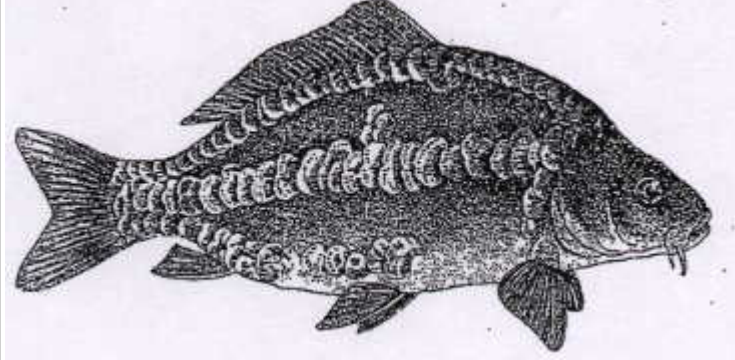
3. **К 2. Балық: теңбілі барлығы** Бүкіл денесін және жүзу қанаттарымен бағаланады.

1 – ж о қ

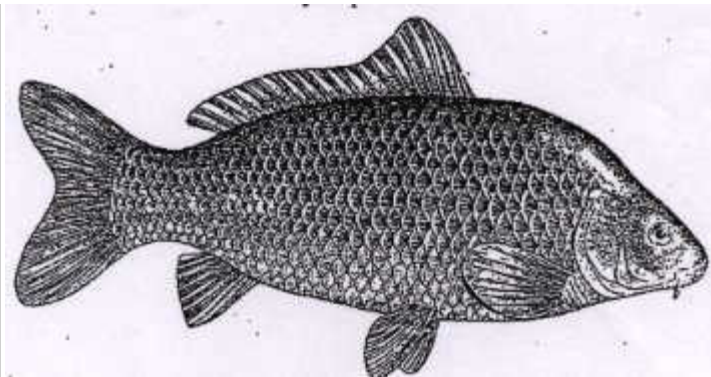

2 – с ы з ы қ т ы

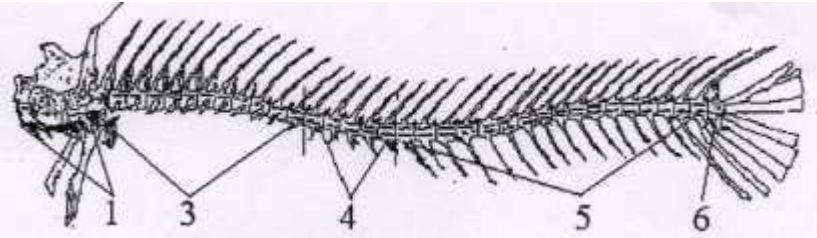
3 – ш а ш ы р а ң қ ы

4. **К 3. Денесі: қабыршақты ж а м ы л ғ ы**

4 – т ұ т а с

5. К 4. Балық денесі: формасы	Биіктігінің (Н) ұзындығына (l) қатынасы бойынша бағаланады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орташа мағналарға сәйкес келеді, бірлік:		
	жұмыр	2,6-тен аз	1
	созылыңқы	2,6-дан көп	9
6. К 5-6. Балық денесі: ұзындығы	Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орташа мағналарға сәйкес келеді, с м :		
		еркек	ұрғашы
	қысқа	50,0-ден аз	55,0-тен аз
	орташа	50,0 – 55,0	55,0 – 60,0
	ұзын	55,0-тен көп	60,0-тан көп
7. К 7-8. Балық денесі: о р а м ы	Дене ұзындығының (l) орамға қатынасына (O) байланысты бағаланады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орташа мағналарға сәйкес келеді %:		
		еркек	ұрғашы
	шағын	80-нен аз	85-тен аз
	орташа	80 – 85	85 – 90
	үлкен	85-тен көп	90-нан көп
8. К 9. Басы: көлемі	Дене ұзындығының (l) бас ұзындығының (C) қатынасына байланысты бағаланады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орташа мағналарға сәйкес келеді %:		
	шағын	23-тен аз	3
	орташа	23 – 26	5
	үлкен	26-дан көп	7
9. К 10. Құйрық тұрқы: формасы	Құйрық тұрқы ұзындығының (pl) аз биік (l) жеріне қатынасы бойынша бағаланады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орташа мағналарға сәйкес келеді, бірлік:		
	тар	0,6-дан аз	3
	орташа	0,6 - 0,8	5
	кең	0,8-ден көп	7
	Денесінің ұзындығының (l) дос шектің ұзындығының қатынасына байланысты бағаланады		

10	К 11. Шегінің: размері	Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орташа мағналарға сәйкес келеді, бірлік:		
		өте қысқа	2,0-ден аз	1
		қысқалау	2,0 – 2,2	3
		орташа	2.3 – 2,5	5
		ұзындау	2,6 – 2,8	7
		өте ұзын	2,8-ден көп	9
11	К 12. Жүзу қабшығының алдыңғы камерасы	Артқы камерасының алдыңғысының ұзындығына қатынасы бойынша б а ғ а л а н а д ы . Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орташа мағналарға сәйкес келеді, бірлік:		
		шағын	0,8-ден кіші	3
		орташа	0,8 – 1,2	5
		үлкен	1,2-ден үлкен	7
12	К 13. Желбезек доғасы: бірінші желбезек доғасының кірпікшелерінің (тычинок) саны	Желбезек доғасының сырт жағынан есепке алынады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орташа мағналарға сәйкес келеді, д а н а :		
		аз	23-тен аз	3
		орташа	23 – 26	5
		көп	26-дан көп	7
13	К 14. Арқа жүзу қанаты: жұмсақ сәулелі бұтақшаларының саны.	Сәулелері негіздерінен саналады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орташа мағналарға сәйкес келеді, дана:		
		аз	19-дан аз	3
		орташа	19 – 20	5
		көп	20-дан көп	7
14	К 15. Анальдық жүзу қанаты: жұмсақ сәулелі бұтақшаларының саны.	Сәулелері негіздерінен саналады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орташа мағналарға сәйкес келеді, дана:		
		аз	5-дан аз	3
		орташа	5-6	5
		көп	6-дан көп	7
14		Сараптама жасауға алынған балық сынамасын буға пісіріп, суытып, етімен қабырғасын бөліп алады. Омыртқа бағанын Веберов аппараты сүйегімен қоса бас сүйегінен бөліп алады. Осылай бөлінген осьтік қаңқаны тіс щеткасымен тазалап суық сумен жуылады. Омыртқалар (V) саны сызба бойынша саналады.		
		 <p>1 – Веберов аппараты (4 омыртқадан әрі санайды); 2 – Веберов аппаратының 4-ші омыртқасының осьтік өсіндісі;</p>		

15	К 16. Осы тік қаңқа: омыртқалар саны	3	–	кеуде	омыртқалары	(Vp);	
		4	–	өтпелі	бөлік	омыртқалары (Vi);	
		5	–	құйрық	бөлігі	омыртқалары (Vc);	
		6	–	уростиль	(1 омыртқаға саналады).		
		Барлық омыртқаны есептеу формуласы (V): $V = 4 + V_p + V_i + V_c + 1$					
		Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орташа мағналарға сәйкес келеді, дана:					
	өте аз			35-тен аз		1	
	аз			35 – 36		3	
	орташа			36,1 – 37		5	
	көп			37,1 – 38		7	
	өте көп			38-ден көп		9	
16	К 17. Құйрық бөлігі: омыртқалар саны	Омыртқалар санын, гемальдық тесікті құрайтын жабысып өскен төменгі өсіндісі бар, омыртқадан басталады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі орташа мағналарға сәйкес келеді, дана:					
		өте аз			14-тен аз	1	
		аз			14 – 15	3	
		орташа			15,1 – 16	5	
		көп			16,1 – 17	7	
		өте көп			17-ден көп	9	

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
33-қосымша

Мөлдiр бахтақтылардың сыналатын және жалпыға белгiлi ұқсас тұқымдарына (сыналатын типi, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгiлер кестесi

№ р/с	Белгiлер	Есеп тәртібі, бағалау жасы	көрініс беру дәрежесі	индекс
1	Еркегі: басы, үлкендігі (*) (+)	Өлшеу (бұдан әрі –Ө), 9-5 ай	к і ш і о р т а үлкен	3 5 7
2	Ұрғашысы: басы, үлкендігі(*) (+)	Ө , 9-5 ай	к і ш і о р т а үлкен	3 5 7
3	Еркегі: денесі, прогонистость(*) (+)	Ө , 9-5 ай	т ө м е н о р т а жоғары	3 5 7

4	Ұрғашысы: денесі, <i>прогонистость</i> (*)(+)	Ө , 9-5 ай	төмен орта жоғары	3 5 7
5	Еркегі: жыныстық жетілу мерзімі(*) (+)	Көзбен жобалау (бұдан әрі – К Ж) , 9-5 ай	ерте орта кеш	3 5 7
6	Ұрғашысы: жыныстық жетілу мерзімі(*) (+)	К Ж , 9-5 ай	ерте орта кеш	3 5 7
7	Балық: уылдырық шашу мерзімі(*) (+)	К Ж , 9-5 ай	өте ерте ерте орта кеш өте кеш	1 3 5 7 9
8	Еркегі: <i>рабочая плодовитость</i> (+)	А , 9-5 ай	өте төмен төмен орта жоғары өте жоғары	1 3 5 7 9
9	Балық: уылдырықтың орташа салмағы (*)(+)	Ө , 9-5 ай	төмен орта жоғары	3 5 7
10	Ұрғашысы: <i>рабочая плодовитость</i> (*) (+)	А , 9-5 ай	өте төмен төмен орта жоғары өте жоғары	1 3 5 7 9

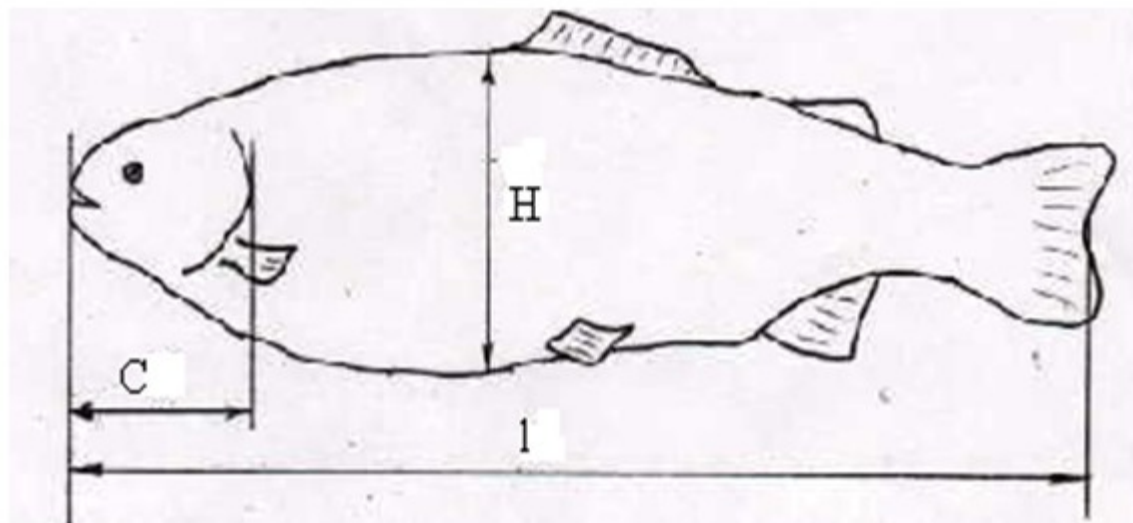
Е с к е р т п е :

(*) - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс;
(+) - суреттермен сүймеленеді;

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
34-қосымша

**Мөлдір бахтақты белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу)
кезінде баспылыққа алуға арналған Индекстер кестесі**

Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіштер	Сандық көрсеткіштер	Индекс

С – басының ұзындығы,
 Н – денесінің биіктігі,
 1 – Смитт бойынша денесінің ұзындығы

2 К 1,2. Балық: басы, үлкендігі	Басының ұзындығының С (тұмсық ұшынан желбезек шатырының шетіне дейінгі аралық) Смитт бойынша дене ұзындығына 1 (тұмсық ұшынан құйрық-қанатының ойындысына дейінгі аралық) қатынасын алады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, %:			
		еркегі	ұрғашы	
	аз	21,5-тен аз	18,5-тен аз	3
	орта	21,5-24,5	18,5-21,0	5
	көп	24,5-тен көп	21,0-тен көп	7
3 К 3,4. Балық: денесі, прогонистость	Басының ұзындығының Смитт бойынша дене ұзындығының (1) денесінің ең жоғарғы биіктігіне (Н) қатынасын алады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, бірлік:			
		еркегі	ұрғашы	
	төмен	3,5-тен аз	3,5-тен аз	3
	орта	3,5-4,1	3,5-3,9	5
	жоғары	4,1-ден көп	3,9-дан көп	7
4 К 5,6. Балық: жыныстық жетілу мерзімі	Қосалқы топтағы балықтарды көз жобамен анықтайды. Уылдырық шашу кезеңінде қосалқы топтағы балықтардың кемінде 50%-дан астамы жыныстық жетілу мерзіміне жетсе, ұрықтандырушылар категориясына ауыстырылады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, жыл:			
		еркегі	ұрғашы	
	ерте	1 жыл	2 жыл	3
	орта	2 жыл	3 жыл	5
	кеш	3 жыл	4 жыл	7
К 7. Балық: уылдырық шашу	Ұрықтандырушыларды көру арқылы көз жобамен анықтайды (еркегі мен ұрғашысы бірдей). Уылдырық шашудың қызған кезінде барлық балықтың кемінде 10%-ы қатыстырылуы керек. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, жыл:			
	өте ерте	қазан айына дейін		1

5	мерзімі	ерте	казан – қараша	3
		орта	желтоқсан – қаңтар	5
		кеш	ақпан – наурыз	7
		өте кеш	кеш наурыздан кейін	9
6	К 8. Еркегі: ұрықшылдығы жыныстық жұмыскерлігі)	Бір рет бөлінген ұрықтың ішіндегі сперматозоид санымен төмендегі формула бойынша анықталады. $y = 1,18x + 0,42x^2$ бұл жерде: x –спермакрик (сперма қоюлығы көлемінің жалпы алынған сынамаға 5000 мин/айналымда 5 минут центрифугадан өткізгеннен кейінгі қатынасы (%)). Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, млрд.дана:		
		өте төмен	30-дан аз	1
		төмен	30-80	3
		орта	81-130	5
		жоғары	131-180	7
		өте жоғары	180-нен көп	9
7	К 9. балық: уылдырықтың орташа салмағы	Сынаманың салмағын 5 г өлшемдегі уылдырық санына бөлу арқылы анықтайды. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, мг:		
		төмен	55-тен төмен	3
		орта	55-70	5
8	К 10. Ұрғашысы: ұрықшылдығы жыныстық жұмыскерлігі)	Алынған жалпы уылдырықтың салмағын (г) бір уылдырықтың салмағына (мг) бөлу арқылы анықтайды (бөлген кезде мг-ды г-ға айналдырады). Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, дана:		
		өте төмен	1500-дан аз	1
		төмен	1500-250	3
		орта	2501-3500	5
		жоғары	3501-4500	7
		өте жоғары	4500-нен көп	9

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
әдістемесіне
35-қосымша

Маралдардың сыналатын және жалпыға белгілі ұқсас тұқымдарына (сыналатын типі, линиясы және бастапқы тұқым бойынша) арналған белгілер кестесі

№ р /с	Белгілер	Есеп тәртібі, бағалау жасы	көрініс беру дәрежесі	индекс
			ашық-құба	1
			сұр-құба	2
			сұр-құба-сары	3

1	Еркегі: негізгі бояуы (*) (+)	Көзбен жобалау (бұдан әрі –КЖ), 18 ай	ашық-сұр қара-сұр қара-қоңыр	4 5 6
2	Ұрғашысы: негізгі бояуы (*) (+)	К Ж , 18 ай	ашық-құба сұрғыш-құба Сұрғыш-құба-сары ашық-сұр қара-сұр қара-қоңыр	1 2 3 4 5 6
3	Еркегі: қосымша бояуы (түсі) (*) (+)	К Ж , 18 ай	ж о қ ашық (ақ) сұрғыш-сары құба-сары қоңыр-құба қараша-құба	1 2 3 4 5 6
4	Ұрғашысы: қосымша бояуы (түсі) (*) (+)	К Ж , 18 ай	ж о қ ашық (ақ) сұрғыш-сары құба-сары қоңыр-құба қараша-құба	1 2 3 4 5 6
5	Еркегі: басының қосымша бояуы (түсі) (*) (+)	К Ж , 18 ай	ж о қ көзінің айналасында тұмсығының айналасында (шеңбер) басының барлық жерінде	1 2 3 4
6	Ұрғашысы: басының қосымша бояуы (түсі) (*) (+)	К Ж , 18 ай	ж о қ көзінің айналасында тұмсығының айналасында (шеңбер) басының барлық жерінде	1 2 3 4
7	Еркегі: денесінің қосымша бояуы (*) (+)	К Ж , 18 ай	ж о қ көзінің айналасында (көзілдірік) денесінің төменгі жағында денесінің барлық жерінде	1 2 3 4
8	Ұрғашысы: денесінің қосымша бояуы (*) (+)	К Ж , 18 ай	ж о қ көзінің айналасында (көзілдірік) денесінің төменгі жағында денесінің барлық жерінде	1 2 3 4
9	Денесі: қосымша бояуының конфигурациясы (+)	К Ж , 18 ай	ж о л а қ белдікше басқа	1 2 3

10	Сирақтары: қосымша бояуының бар-жоғы(+)	К Ж , 18 ай	ж о қ бар	1 9
11 (+)	Каудальное зеркало және құйрығы: бояуы	К Ж , 18 ай	с а р ғы ш сабан түстес сарғыш сабан түстес	1 2 3
12	Ұрғашы марал: физиологиялық жетілу мерзімі(+)	Өлшеу (бұдан әрі –Ө) , 30 ай	е р т е о р т а кеш	3 5 7
13	Ұрықтандырушы маралдың басы: қапталынан қ а р а ғ а н д а (*)(+)	КЖ,	д ө ң е с т і к иілген	3 5 7
14	Аналық маралдың басы: қапталынан қарағанда (*) (+)	КЖ,	д ө ң е с т і к иілген	3 5 7
15	Ұрықтандырушы маралдың басы: ұзындығы(*)(+)	Ө,	қ ы с қ а о р т а ұзын	3 5 7
16	Аналық маралдың басы: ұзындығы(*)(+)	Ө	қ ы с қ а о р т а ұзын	3 5 7
17	Ұрықтандырушы маралдың маңдайы: енділігі(*)(+)	Ө	т а р о р т а кең	3 5 7
18	Аналық маралдың маңдайы: енділігі(*)(+)	Ө	т а р о р т а кең	3 5 7
19	Ұрықтандырушы маралдың артқы жағы: маклоктар арасының енділігі(*)(+)	Ө	т а р о р т а кең	3 5 7
20	Аналық маралдың артқы жағы: маклоктар арасының енділігі(*)(+)	Ө	т а р о р т а кең	3 5 7
21	Ұрықтандырушы маралдың жамбасы: енділігі(*)(+)	Ө	т а р о р т а кең	3 5 7
22	Аналық маралдың жамбасы: енділігі(*)(+)	Ө	т а р о р т а кең	3 5 7
23	Ұрықтандырушы маралдың денесі: ұзындығы(*)(+)	Ө	қ ы с қ а о р т а ұзын	3 5 7
24	Аналық маралдың денесі: ұзындығы (*)(+)	Ө	қ ы с қ а о р т а ұзын	3 5 7

25	Ұрықтандырушы маралдың терісі: ұзындығы(*)(+)	Ө	ж ұ қ а о р т а қ а л ы ң	3 5 7
26	Аналық маралдың терісі: ұзындығы (+)	Ө	ж ұ қ а о р т а қ а л ы ң	3 5 7
27	Ұрықтандырушы маралдың денесіндегі жүн жабындысының түлеуі (+)	КЖ	е р т е у а қ ы т ы н д а к е ш	3 5 7
28	Аналық маралдың денесіндегі жүн жабындысының түлеуі(+)	КЖ	е р т е у а қ ы т ы н д а к е ш	3 5 7
29	Ұрықтандырушы маралдың жіліншігі: орамы (+)	Ө	к і ш і о р т а ү л к е н	3 5 7
30	Аналық маралдың жіліншігі: орамы (+)	Ө	к і ш і о р т а ү л к е н	3 5 7
31	Маралдың алғашқы мүйізі: қос мүйізінің салмағы (+)	Ө , 24 ай	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
32	Ұрықтандырушы маралдың мүйізі: қос мүйізінің салмағы(*) (+)	Ө	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
33	Ұрықтандырушы маралдың мүйізі: жүн жабындысының түсі (*)(+)	КЖ	с ұ р а ш ы қ - с ұ р қ а р а - с ұ р с а р ғ ы ш - қ о ң ы р б а с қ а	1 2 3 4 5
34	Ұрықтандырушы маралдың мүйізі: жүн жабындысының тығыздығы (*)(+)	КЖ	т ы ғ ы з о р т а қ а л ы п т ы	3 5 7
35	Ұрықтандырушы маралдың мүйізі: «стакан» биіктігі(+)	Ө	т ө м е н о р т а ж о ғ а р ы	3 5 7
36	Ұрықтандырушы маралдың мүйізі: «коронка» жуандығы (+)	Ө	ж і ң і ш к е о р т а ж у а н	3 5 7

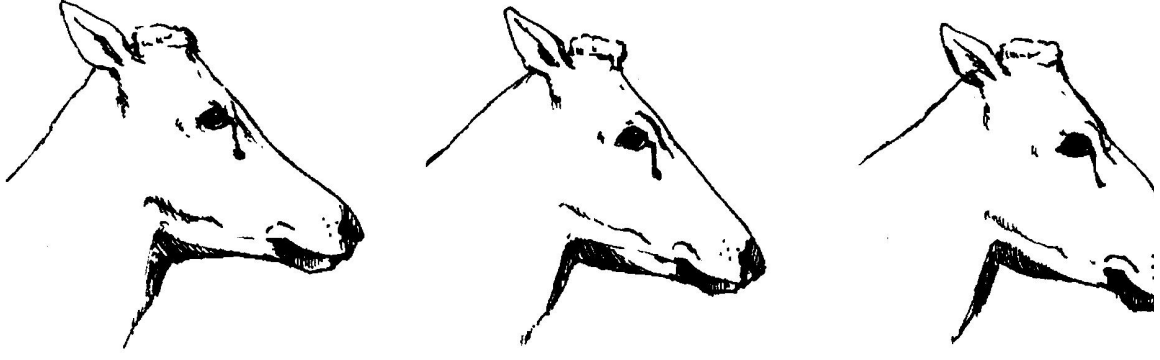
Е с к е р т п е :

(*) - міндетті түрде селекциялық жетістіктердің сипаттамасына кіруі тиіс;
(+) - суреттермен сүймеленеді;

Мал
саласындағы

шаруашылығы
селекциялық

Марал белгілерінің айқындылық дәрежесін бағалауды сынау (байқаудан өткізу) кезінде басшылыққа алуға арналған Индекстер кестесі

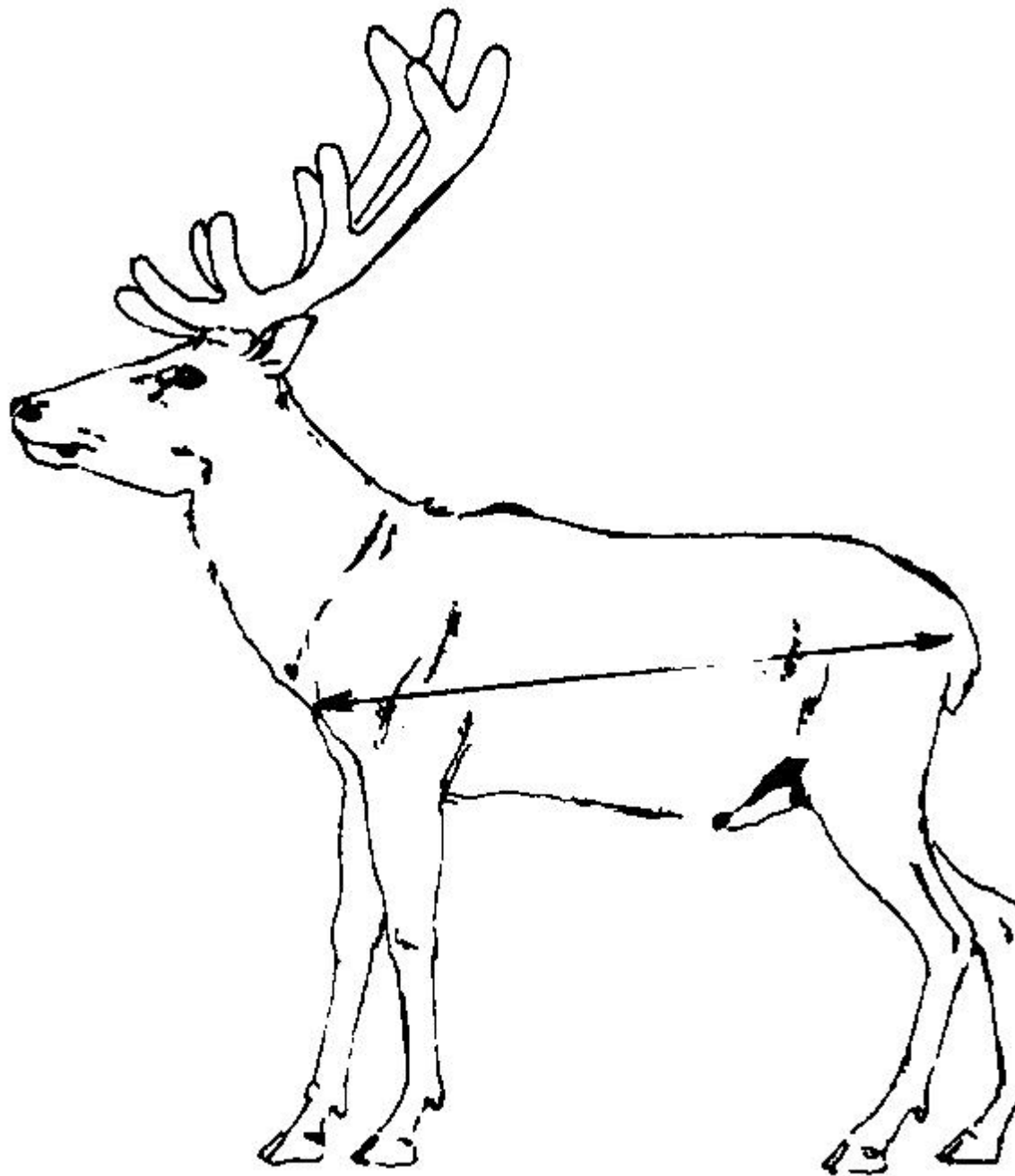
№	Белгі	Көрініс беру дәрежесі	Сандық көрсеткіш-тер	Сандық көрсеткіш-тер	Индекс
1.	К 1,2. Еркек, ұрғашы марал: негізгі бояуы (түсі)	Жүн жабындысының түсі бойынша бағаланады			
2.	К 3,4. Еркек, ұрғашы марал: қосымша бояуы	Денесінің аз бөлігін қамтитын жүн жабындысының қосымша түсі бойынша бағаланады.			
3.	К 5,6. Еркек, ұрғашы марал: басының қосымша бояуы	Қосымша бояуының орналасуы мен пішіні бойынша бағаланады			
4.	К 7,8. Еркек, ұрғашы марал: денесінің қосымша бояуы	Денесінің аз бөлігін қамтитын қосымша бояуының орналасуы бойынша бағаланады			
5.	К 12. Ұрғашы марал: физиологиялық жетілу мерзімі	Ұрықтану жасына қарай бағалай			
		Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, ай:			
		ерте	29-дан аз		3
		орта	29-41		5
кеш	41-ден көп		7		
6.	К 13. Ұрықтандырушы маралдың басы: қапталынан қарағанда	Көз жобамен анықтала			
		 <p>1 майысқан; 2 тік; 3 дөңес.</p>			

12

К 23,24.
 Ұрықтандырушы
 және аналық
 маралдың денесі:
 ұзындығы

	ұрықтан-дырушы марал	аналық	
қысқа	127-ден аз	114-тен аз	3
орта	127-129	114-117	5
ұзын	129-дан көп	117-ден жоғары	7

13

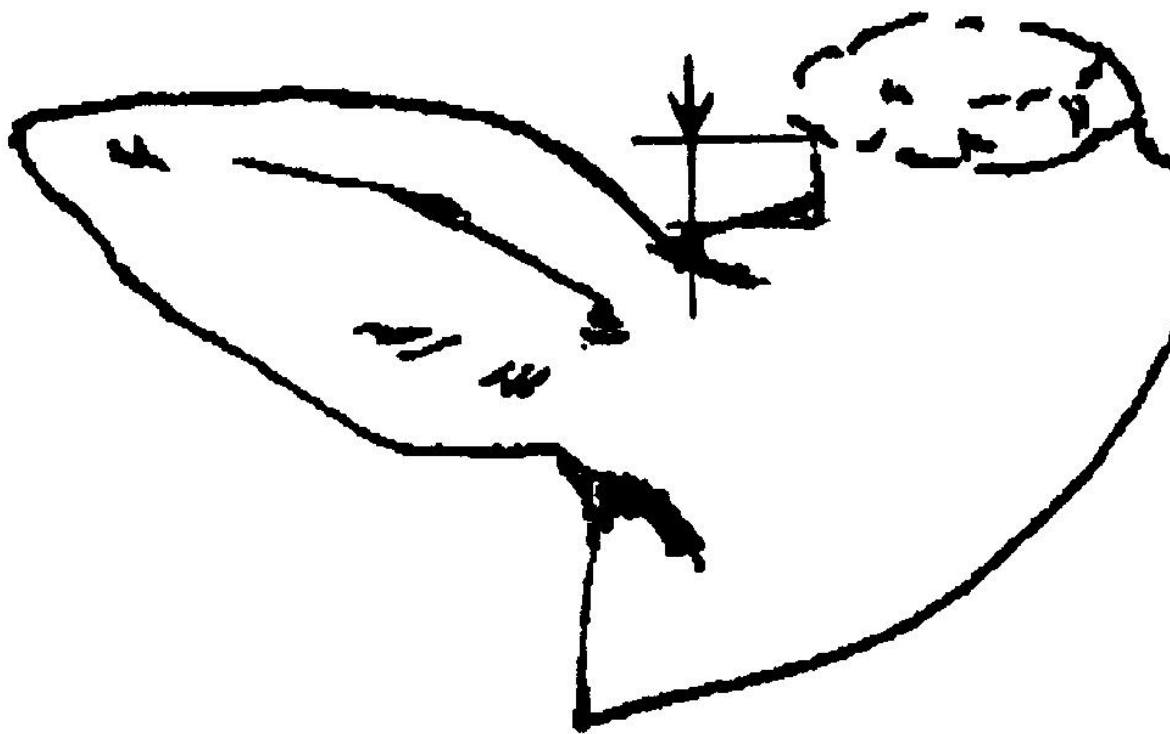
К 25,26.
 Ұрықтандырушы
 және аналық
 маралдың денесі:
 жуандығы

Штангенциркуль арқылы соңғы қабырғаның орта тұсынан теріні тартып тұрып 0,1 см-ге дейінгі дәлді өлшейді (көрсеткішті екіге бөлу керек).
 Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, см:

	ұрықтан-дырушы марал	аналық	
жұқа	3-тен аз	2-ден аз	3
орта	3-5	2-3	5
қалын	5-тен көп	3-тен жоғары	7

14	К 27,28. Ұрықтандырушы және аналық маралдың денесіндегі жүн жабындысының түлеуі	Көктемгі түлейтін мерзімінде (мамыр, маусым) көз мөлшермен анықта Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді:			
		ерте	1-ші маусымға дейін	3	
		уақытында	1-20-шы маусым	5	
		кеш	20-шы маусымнан кейін	7	
15	К 29,30. Ұрықтандырушы және аналық маралдың жіліншігі: орамы	Өлшеуіш таспамен жіліншігінің жоғарғы 1/3 бөлігінің төменгі нүктесіненің тұсынан орамы 0,1 см дейінгі дәлдікпен өлшенеді. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, см:			
			ұрықтан-дырушы марал	аналық	
		кіші	15-тен аз	13-тен аз	3
		орта	15-16	13-15	5
	үлкен	16-дан көп	15-тен жоғары	7	
16	К 31. Маралдың алғашқы мүйізі: қос мүйізінің салмағы	Қиылып алынғаннан кейін дереу электрондық немесе 50 кг дейін өлшенетін орта кластық механика таразыда 0,1 % дейінгі дәлдікпен өлшен Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, кг:			
		төмен	2,2-ден төмен	3	
		орта	2,2-2,8	5	
		жоғары	2,8-ден жоғары	7	
17	К 32. Ұрықтандырушы маралдың мүйізі: қос мүйізінің салмағы	Осы кестенің 31-ші тармақшасына сәйкес анықтай Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, кг:			
		төмен	4-тен төмен	3	
		орта	4-7,5	5	
		жоғары	7,5-тен жоғары	7	
18	К 33. Ұрықтандырушы маралдың мүйізі: жүн жабындысының түсі	Мүйіз қиылмай тұрғанда көз жобамен анықтал:			
19	К 34. Ұрықтандырушы маралдың мүйізі: жүн жабындысының тығыздығы	Мүйіз өлшенбей тұрғанда жүн жабындысының тығыздығы мен ұзындығына қарай көз жоба анықталады. Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді, кг:			
		тығыз	жүн қалың және тығыз	3	
		орта	терісінің түсі білінбейді	5	
		қалыпты	қысқа, сирек жүн, терінің түсі білінеді	7	
		Өлшеуіш сызғышпен маңдай сүйегінен бастап мүйіз өскінінің шекарасына дейінгі аралық 0,1 см-ге деі дәлдікпен өлшене Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді,			

К 35.
 20 Ұрықтандырушы
 маралдың мүйізі:
 «стакан» биіктігі

төмен	2-ден төмен	3
орта	2-5	5
жоғары	5-тен жоғары	7

К 36.
 21 Ұрықтандырушы
 маралдың мүйізі:
 «коронка» (жүзінің)
 жуандығы

Өлшеуіш таспамен жүзі қиылғаннан кейінгі басында қалған жүзі түбінің жуандығы («коронка» өлшенеді). Белгілердің көрініс беру дәрежесі келесі мағыналарға сәйкес келеді,

жіңішке	20-дан төмен	3
орта	20-25	5
жуан	25-тен жоғары	7

Мал шаруашылығы
 саласындағы селекциялық
 жетістіктерді сынақтардан және
 байқаулардан өткізу
 37-қосымша

Мал шаруашылығындағы селекциялық жетістіктердің қорғалатын санатына келесі сандық және сапалық көрсеткіштер талап етіледі

(бас)

	Селекциялық жетістіктің санаты			
--	--------------------------------	--	--	--

Ауыл шаруашылық малдарының түрі мен жынысы	жаңадан жасалған тұқым	жаңа тұқым ішіндегі тип	жаңа зауыт-тық тип	жаңа зауыттық желі
1	2	3	4	5
Ірі қара мал				
сүтті және аралас тұқымды бұқалар	50	20	10	5 жақсар-тушы
ет тұқымды	150	50	30	1 0 жақсар-тушы
Сиырлар:	1350	600	300	100
Биязы жүнді қой тұқымдары				
қ о ш қ а р л а р	2 0 0	5 0	4 0	5 жақсар-тушы
саулықтар	8000	3000	1500	200
Жедел өсетін етті-жүнді қой тұқымдары				
қ о ш қ а р л а р	7 0	3 0	2 5	5 жақсар-тушы
саулықтар	5000	2500	1000	200
Көп төлді жартылай биязы жүнді қой тұқымдары				
қ о ш қ а р л а р	7 0	3 0	2 5	5 жақсар-тушы
саулықтар	3000	1500	1000	2 0 0
Етті-майлы қылшық жүнді және ұяң жүнді қой тұқымдары				
қ о ш қ а р л а р	2 5 0	6 0	5 0	5 жақсар-тушы
саулықтар	9000	3000	1500	200
Қаракөл қой тұқымдары				
1) кара түсті х жақсартушы қошқарлар		6 0	3 0	2 0
саулықтар	х	3000	1500	1000
2) көк түсті х жақсартушы қошқарлар		5 0	25	1 5
саулықтар	х	2500	1250	750
3) сұр түсті (сур) х жақсартушы қошқарлар		4 0	2 0	1 5
саулықтар	х	2000	1000	750
4) сирек кездесетін ерекше түстерінің жақсартушы қошқарлар	х			
саулықтар	х	1000	500	250
5) жоғалып бара жатқан бояулы және түр-түстілері жақсартушы қошқарлар	х			

саулықтар	x	20	10	5
Ешкілер				
1) жүндес тұқымдары текелер	1 0 0	5 0	2 5	5 жақсар-тушы
саулық ешкілер	4000	1500	750	200
2) түбітті тұқымдары текелер	5 0	1 5	1 0	3 жақсар-тушы
саулық ешкілер	2000	500	250	70
3) сүтті тұқымдары текелер	2 5	1 5	1 0	3 жақсар-тушы
саулық ешкілер	1000	250	150	25
Шошқалар				
қабандар	250	100	50	10
мегежіндер	1800	900	300	100
Жылқылар				
Жылқының зауыттық тұқымдары : айғырлар	40	8	5	4
биелер	600	200	75	25
Жылқының жергілікті тұқымдары : айғырлар биелер	3 0 700	1 0 250	8 125	4 40
Түйелер				
буралар	3 0	8	5	4
інгендер	400	150	60	30
Мамық жүнді аңдар				
Үй қояндары (ұрғашылары)	3000	2000	800	x
Қара күзен (норка)	3000	2000	800	x
Түлкілер (ұрғашылары)	2000	1000	500	x
Саз құндызы (нутрии, ұрғашылары)	2000	1000	500	x
Қара түлкілер (песцы, ұрғашылары)	1000	500	300	x
Бұлғындар (соболь, ұрғашылары)	1000	500	300	x
Аралар				
Бал аралары (жаппай ауқымда орналасқан жанұялары)	20000	10000	10000	x
Құстар				
Ауыл шаруашылық құстарының түрі мен жынысы	жаңадан жасалған тұқым немесе кросс	жаңа тұқым ішіндегі тип немесе ата-аналық формасы	аналық форма	жаңа зауыттық желі
Тауықтар	12000	4000	x	1000

Қаздар	4500	1350	x	350
Үйректер	5500	1500	x	400
Күрке тауық және басқа құстар	6500	2000	x	650

Мал шаруашылығы
саласындағы селекциялық
жетістіктерді сынақтардан және
байқаулардан өткізу
38-қосымша

Ауылшаруашылық жануарлар түрлері бойынша құрылымдық бірліктің селекциялық жетістіктерін сынақтан өткізуге ұсынылатын ең аз сандары

Селекциялық жетістіктің санаты	Саны		
	зауыттық желілері	желінің тармақтары	желідегі жанұялар
Ірі қара мал			
Жаңа тұқым	4	8	8
Тұқым ішіндегі желі	3	6	6
Жаңа зауыттық желі	2	4	4
Жаңа зауыттық аталық із	-	2	2
Қойлар мен ешкілер			
Жаңа тұқым	6	12	-
Тұқым ішіндегі желі	3	6	-
Жаңа зауыттық желі	2	4	-
Жаңа зауыттық аталық із	-	2	-
Шошқалар			
Жаңа тұқым	6	12	12
Тұқым ішіндегі желі	3	6	6
Жаңа зауыттық желі	2	4	4
Жаңа зауыттық аталық із	-	2	2
Жылқылар: зауыттық/жергілікті			
Жаңа тұқым	6/4	12/8	12/8
Тұқым ішіндегі желі	3/2	6/4	6/4
Жаңа зауыттық желі	2/2	4/4	4/4
Жаңа зауыттық аталық із	-	2/2	2/2
Түйелер			
Жаңа тұқым	4	8	8
Тұқым ішіндегі желі	2	4	4
Жаңа зауыттық желі	-	2	2
Құстар			

Жаңа тұқым	6	-	100
Жаңа, бір-біріне сәйкес келетін зауыттық желілер (кросстар) кешені (комплекс)	2	-	40
Жаңа зауыттық желі	-	-	20

Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу 39-қосымша

Б е к і т е м і н

Мекен жай _____ Қазақстан Республикасы
 _____ Ауыл шаруашылығы министрлігі
 Қазақстан Республикасы Тұқымдарды сынақтан өткізу және сапасын анықтау
 Ауыл шаруашылығы министрлігі жөніндегі мемлекеттік комиссиясының төрағасы
 Тұқымдарды сынақтан өткізу және сапасын анықтау жөніндегі мемлекеттік комиссиясы _____ а т ы - ж ө н і)
 (қ о л ы ,
 20 ____ ж. « ____ » _____

Мал шаруашылығындағы жана селекциялық жетістіктің

патентке қабілеттілігіне сараптаманың оң нәтижесі туралы

Қорытындысы

Өтінім №	
Өтінім берген күні	
Селекциялық жетістіктің болжамды атауы	

Басымдылық белгіленген:

өтінім берілген күні бойынша өтінімді селекциялық жетістіктерді қорғау жөніндегі Халықаралық конвенцияға қатысушы елде алғаш рет берген күні бойынша:
 Бірінші Бірінші өтінім Бірінші өтінім берген

Өтінім беруші (лер)	
Автор (лар)	
Оригинатор-шаруашылықтар	
Селекциялық атауы	жетістіктің

Мал шаруашылығындағы жана болжамды селекциялық жетістіктің өтінім материалдарын сараптау нәтижесінде, олардың Қазақстан Республикасы «Селекциялық жетістіктерді қорғау туралы» Заңының 10 бабының талаптарына сәйкестігі белгіленді.

Тұқымдарды сынақтан өткізу және сапасын анықтау жөніндегі сараптама комиссияның төрағасы	(қолы)	(аты-жөні, бар болған жағдайда әкесінің аты)
Сарапшылар:	(қолы)	(аты-жөні, бар болған жағдайда әкесінің аты)
	(қолы)	(аты-жөні, бар болған жағдайда әкесінің аты)
	(қолы)	(аты-жөні, бар болған жағдайда әкесінің аты)
	(қолы)	(аты-жөні, бар болған жағдайда әкесінің аты)

Мал шаруашылығы саласындағы селекциялық жетістіктерді сынақтардан және байқаулардан өткізу 40-қосымша

Мекен жай _____ Ауыл шаруашылығы министрліг
Тұқымдарды сынақтан өткізу және сапасын анықтау
Қазақстан Республикасы жөніндегі мемлекеттік комиссиясының төрағасы
Ауыл шаруашылығы министрлігі _____
Тұқымдарды сынақтан өткізу және сапасын анықтау жөніндегі мемлекеттік комиссиясы (қолы, аты - жөні)
20 ____ ж. « ____ » _____

Мал шаруашылығындағы жана селекциялық жетістіктің

патентке қабілеттілігіне сараптаманың

теріс нәтижесі туралы

Қорытындысы

Өтінім №	
Өтінім берген күні	
Селекциялық жетістіктің болжамды атауы	

Басымдылық белгіленген:

өтінім берілген күні бойынша
өтінімді селекциялық жетістіктерді қорғау жөніндегі Халықаралық конвенцияға
қатысушы елде алғаш рет берген күні бойынша:

Бірінші өтінім берген
Бірінші өтінім берген
өтінімнің № берілген күні елдің коды

Өтінім беруші (лер)	
Автор (лар)	
Оригинатор-шаруашылықтар	

Мал шаруашылығындағы жаңа болжамды селекциялық жетістіктің патентке қабілеттілігіне сараптама жүргізу нәтижесінде, олардың Қазақстан Республикасының «Селекциялық жетістіктерді қорғау туралы» Заңының 10-бабында белгіленген патентке қабілеттілік шарттарына сәйкес келмейтіндігі белгіленді, атап айтқанда: _____

— — — — —

— — — — —

— — — — —

Тұқымдарды сынақтан өткізу және сапасын анықтау жөніндегі сараптама комиссияның төрағасы	(қолы)	(аты-жөні, болған жағдайда әкесінің аты)
Сарапшылар:	(қолы)	(аты-жөні, болған жағдайда әкесінің аты)
	(қолы)	(аты-жөні, болған жағдайда әкесінің аты)
	(қолы)	(аты-жөні, болған жағдайда әкесінің аты)
	(қолы)	(аты-жөні, болған жағдайда әкесінің аты)
	(қолы)	(аты-жөні, болған жағдайда әкесінің аты)